

TÜRKÇE - BOŞNAKÇA
KARDEŞ ÖYKÜLER

BOŞNAKÇASI: BEHİYA ARIKAN-BELKIS ÖZNUR KÖYLÜ

BRATSKE PRIČE

NA TURSKOM I BOSANSKOM JEZIKU

PRIJEVOD NA BOSANSKI JEZIK: BEHİYA ARIKAN-BELKIS ÖZNUR KÖYLÜ

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
YURTDIŐI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŐKANLIĐI

TÜRKÇE BOŞNAKÇA KARDEŞ ÖYKÜLER
BRATSKE PRIČE
NA TURSKOM I BOSANSKOM JEZIKU

YTB Yayınları: 98

ISBN: 978-975-17-6587-1

Editör

Hüseyin Mehmet

Yayıma Hazırlayanlar

M. Enes ÇalıŐkan
Sibel Kılıç

Son Okuma

Merjema JaŐarević

Tasarım ve Uygulama

A. Eren Önder

Kapak FotoĐrafı

Behiya Arıkan

Baskı ve Cilt

İhlas Gazetecilik A.Ő
Merkez Mah., 29 Ekim Cad. No:
11 A/41 Bahçelievler/İstanbul
Tel: 0212 454 30 00
Sertifika No: 45589

Yayın Yeri ve Tarihi

Ankara, Nisan 2026

Baskı Miktarı

1.Baskı, 500 adet

© TÜM YAYIN HAKLARI

YURTDIŐI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŐKANLIĐINA AITTİR.

YurtdıŐı Türkler ve Akraba Topluluklar BaŐkanlıĐı tarafından desteklenen bu yayındaki
metinler ile ilgili sorumluluk metin yazarlarına aittir.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

TÜRKÇE BOŞNAKÇA KARDEŞ ÖYKÜLER
BRATSKE PRIČE NA TURSKOM I BOSANSKOM JEZIKU

Hüseyin Mehmet

İhlas Gazetecilik A.Ő.

1.Edebiyat, 2. Balkanlar, 3. Öykü

YTB Yayınları

OĐuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520 Balgat - Ankara - TÜRKİYE

Tel: 0(312) 218-40-00 Faks:0(312) 218-40-49

info@ytb.gov.tr kep adresi: ytb@hs01.kep.tr

Sertifika Numarası: 67797

**DİJİTAL KÜLTÜR
PLATFORMU**

TAKDİM

Dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan işgal ve soykırımlara rağmen insanlığı ayakta tutan yegâne kavram ve duygulardan biri kardeşliktir. Yıkılanı yeniden inşa etmenin, kurumuş olanı yeniden yeşertmenin imkânını bize o bağışlar. Beşeri insan, toprağı vatan, toplumu millet yapan dayanakların temelinde de yine onun muhkem harcı vardır. Ruhların dahi yağmaya uğradığı bu çağda bize Bezm-i Elest'te verdiğimiz sözü hatırlatır: Kardeşlik; yolda yoldaş, hâlde hâldaş olmaktadır.

Elinizdeki bu kıymetli eser, Balkanlar'ın kadim ve kardeş şehirlerinden doğan öyküleri "Türkçe Boşnakça Kardeş Öyküler" başlığı altında bir araya getiriyor. Bu çalışma, yalnızca edebî bir metin seçkisi değil; ortak bir geçmiş, benzer acıları, sevinçleri ve sarsılmaz bağları ortaya koyan edebî bir sözleşme niteliğindedir.

Farklı şehirlerde, hatta farklı ülkelerde olsak da aslında aynı avlunun çocukları olduğumuzu hatırlatmak için yola çıkan Bağlar dergisi, 2022 yılından bu yana Balkanlar'da bir okul dergi olarak yeni yazarların yetişmesine vesile olmuş ve olmaya devam etmektedir. Yazarlar, Bağlar'ın ilk sayısından itibaren sayfalara ve Türkçemize kendi ülkelerinden, şehirlerinden ve iç dünyalarından sesler taşıdı. Bu sesler, büyük bir anlatıya dönüşmeden önce birbirini tanıdı, benzerliklerini keşfetti ve sonunda ne kadar yakın olduklarını yeniden hatırladı.

Bu kutlu kavuşmanın mecrası olan Bağlar'ın farklı sayılarında yer alan öykülerden oluşan bu eser; Balkanlar'ın farklı doruklarından Türkçenin ve Boşnakçanın ortak vadisine doğru akan bir ırmak gibi, iki kültürün ve edebiyatın ortak varlığını bir araya getiriyor. Saraybosna, Üsküp, Prizren, Gostivar, İskeçe, Novi Pazar ve Gümülcine gibi eşsiz Balkan şehirlerinin sokaklarından, avlularından, camilerinden ve evlerinden yükselen sesler, iki kardeş dilde iki kapak arasında buluşarak birbirine kenetleniyor. Böylece yeniden hatırlıyoruz ki, kardeşler olarak birbirimize anlatacak çok sözumüz var.

Vefayı, gönül birliğini, aidiyeti ve Balkanlar'a has daha nice değeri işleyen; aynı zamanda modern bir anlatı dili kurmayı hedefleyen bu öyküler, geçmişin hatıralarını gelecek tasavvuruyla birleştiriyor. Okura, kardeş kalemlerde kendi hikâyesini okumanın lezzetini sunuyor.

"Türkçe Boşnakça Kardeş Öyküler"ın, Balkanlar ile ülkemiz arasındaki gönül ve sanat bağlarını daha da pekiştirmesini ve ortak bir edebî mirasa dönüşmesini temenni ediyorum. Emek verenlerin kalemi kavi, yolları açık olsun.

Abdulhadi TURUS
YTB Başkanı

UVOD

Uprkos okupacijama i genocidima koji se dešavaju u raznim dijelovima svijeta, bratstvo je jedan od jedinstvenih koncepata i emocija koje održavaju čovječanstvo. Ono nam daje sredstva da obnovimo ono što je uništeno i da oživimo ono što je usahlo. Bratstvo je također kamen temeljac na kojem ljudsko biće postaje čovjek, zemlja domovina, a društvo narod. U ovom dobu u kojem se čak i duše pljačkaju, ono nas podsjeća na praiskonski zavjet. Bratstvo znači biti saputnik i dijeliti istu brigu.

Ovo vrijedno djelo, pod naslovom “Bratske priče na turskom i bosanskom jeziku”, objedinjuje priče koje potiču iz drevnih i bratskih gradova Balkana. Ova zbirka je više od pukog izbora književnih tekstova; ona je također i književni dogovor koji otkriva zajedničku prošlost, slične tuge, radosti i neraskidive veze.

Započinjući svoje književno putovanje kako bi nas podsjetio da smo, čak i ako smo u različitim gradovima ili državama, u suštini djeca istog dvorišta, časopis Bağlar služi kao školski časopis na Balkanu od 2022. godine, podstičući nastanak novih autora. Od svog prvog broja, naši pisci su glasovima iz svojih zemalja, gradova i unutrašnjih svjetova doprinijeli stranicama Bağlara na turskom jeziku. Od svog broja, pisci su na stranice Bağlara i u turski jezik unosili glasove iz svojih zemalja, gradova i unutrašnjih svjetova.

Prije nego što su se ovi glasovi razvili u veličanstvenu predstavu, prvo su se prepoznali, otkrili svoje sličnosti i konačno sjetili koliko su bliski jedno drugom. Ovo djelo, sastavljeno od priča koje su se objavile u raznim izdanjima Bağlara, kao izvoru ovog blagoslovljenog susreta, spaja zajedničko naslijeđe dvije kulture i književnosti, poput rijeke koja teče s različitih vrhova Balkana prema zajedničkoj dolini turskog i bosanskog jezika. Ovaj izbor isprepliće glasove koji se uzdižu s ulica, dvorišta, džamija i kuća jedinstvenih balkanskih gradova poput Sarajeva, Skoplja, Prizrena, Gostivara, Ksantija, Novog Pazara i Komotinija, na dva bratska jezika, između dvije korice. Ovo nas još jednom podsjeća koliko mi, kao braća i sestre, imamo reći jedno drugom.

Ovo djelo, koje se sastoji od priča koje obrađuju odanost, jedinstvo srca, pripadnost i mnoge druge vrijednosti jedinstvene za Balkan, a istovremeno ima za cilj stvaranje modernog narativnog jezika, spaja sjećanja na prošlost s vizijom budućnosti. Omogućava čitaocu da osjeti zadovoljstvo čitanja vlastite priče među riječima bratskih pisaca. Nadam se da će “Bratske priče na turskom i bosanskom jeziku” dodatno ojačati veze među srcima i veze umjetnosti između Balkana i naše zemlje, te postati zajednička književna baština. Neka pera onih koji su doprinijeli ovom djelu budu čvrsta i put prostran.

Abdulhadi TURUS
Predsjednik YTB-a

SUNUŞ

Balkanlar'dan Türkçe yazan birçok yazar ve yazar adayı, beş yıl önce Prizrende bir araya gelmişti. Bu bir araya geliş, tanış olmak paylaşılan müşterekler etrafında samimi bağlarla kenetlenmemize vesile olmuştu. Bu toplantıda bir de dergi fikri doğmuştu. Önce düşüncede doğan dergi sonra gerçekten doğdu adı da Bağ-lar oldu.

Bağ-lar'ın temel referansları samimiyet ve muhabbet olsun istemiştik. Öyle ya Balkanların kendine özgü yeşilliğiyle bereket Türkçenin başka diyarlarına da taşsın, Türkçe düşler gören her zihne sirayet etsin istiyorduk. Uzaktan bakınca heybetiyle İğman Dağı gibi yalçın insanı, yaklaşınca kahve tadında köpükleniyor, sonunda bir muhabbet deminin gölgesinde dinleniyordu.

Ezelî manevî bağları karartma çabalarına karşı bizler, bazen guslanın çıkarttığı sesin peşine düştük. Birbirine açılan avlular gibi birbirimize taşındık, birbirimizde konakladık. Varlıkta ve yoklukta ajvar, pita ve gurabijalar üleştik. Hepsinden öte, cami duvarlarında yankılan mevlidleri, tekke avlularından yükselen Yunus ilâhilerini dinledik. Ayvaz Dede'nin himmeti atlarımızı dörtnala koşturdu, Yunus aşkıyla döndü devranımız.

Ayrıştıran değil birleştiren, bölen değil, tevhitte bir eden bu görklü dil: Yunus'un diliydi. Balkanların yeşil sancağında onun da gönül mayası dalgalanır, yüzyılları kapsayarak bugüne değin akıp gelen Neretva Nehri gibi yatağını bulurdu.

Bugün bizi ayakta tutan dayanaklara sadece yakın coğrafyaların değil bütün dünyanın ihtiyacı olduğuna inanıyoruz. Balkanlar, bir arada yaşamının, birlikte bereketlenmenin erincine tarihi tecrübeyle sahiptir. Bunu şeksiz gümansiz başka yerlere de taşıyabilir; yeter ki fitneyle nifak ateşi sıçratılmasın, uyandırılmasın.

Bizler, **Bağ-lar** dergisi yazarlarının eserleriyle Türkçenin imkânlarını, Türkçenin zenginliğini Balkanlar'a özgü o biricik hikâyesini, tanış ve akrabası olduğu başka dillere aktararak yürüyüşümüzü paylaşmak istiyoruz. Elinizde tuttuğunuz azami bir gayretin ürünü olan bu kitap işte bunun ürünüdür.

Temennimiz benzer hikâyelerin, benzer eserlerin çoğalmasındır.

**Hüseyin Mehmet
Yunanistan-Gümölcine**

UVODNA RIJEČ

Prije pet godina u Prizrenu okupio se broj autora i budućih pisaca koji pišu na turskom jeziku. Taj susret je bio povod da se upoznamo i povežemo iskrenim vezama oko zajedničkih vrijednosti koje dijelimo. Na tom sastanku se rodila i ideja o jednom časopisu. Časopis o kojem se na početku samo maštalo, a kasnije se zaista ostvario, pod imenom **Bağ-lar**.

Željeli smo da kamen temeljac časopisa **Bağ-lar** budu iskrenost i muhabet. Htjeli smo da se bericet jedinstvenog zelenila Balkana prenese i u druge krajeve, te da turski jezik ostavlja trag u svakom umu koji sanja na njemu. Čovjek koji je izdaleka posmatran stamen poput veličanstvene planine Igman; a kada mu se približite, on se zapjeni poput kahve i na kraju se odmori u sjeni jednog bliskog razgovora.

Nasuprot viječnih pokušaja da se zamrače duhovne veze, mi smo ponekad kretali za zvukom gusala, poput avlija koje se otvaraju jedna prema drugoj, selili smo se jedni drugima i kod drugih odsjeli. U izobilju i oskudici dijelili smo ajvare, pite i gurabije. Povrh svega, slušali smo mevlude koji odjekuju sa džamijskih zidova i Junusove ilahije koje se uzdižu iz tekijskih avlija. Himmet Ajvaz Dede je natjerao naše konje u galop, a naše se kolo okretalo s Junusovom ljubavlju.

Ovaj veličanstveni jezik koji ne razdvaja već spaja, koji ne dijeli već sjedinjuje u tevidu, bio je Junusov jezik. Na zelenom bajraku Balkana leprša i njegova duša, pronalazeći svoje korito poput rijeke Neretve koja teče kroz vijekove sve do danas.

Vjerujemo da oslonci koji nas danas drže uspravnima nisu potrebni samo bliskim geografijama, već cijelom svijetu. Balkan posjeduje mir i spokoj zajedničkog života i zajedničkog napretka kroz svoje istorijsko iskustvo. On to bez ikakve sumnje može prenijeti i na druga mjesta; sve dok se vatra smutnije ne raspiruje i ne budi.

Mi, autori časopisa **Bağ-lar**, želimo podijeliti naš hod prenoseći mogućnosti i bogatstvo turskog jezika, kao i tu jedinstvenu balkansku priču, drugim jezicima s kojima smo poznanici i srodnici. Ova knjiga koju držite u rukama je proizvod upravo tog maksimalnog truda.

Naša želja je da se slične priče i slična djela umnože.

**Hüseyin Mehmet
Komotini-Grčka**

ÖN SÖZ

Değerli Okurlarımız,

Ellerinizin arasında *Bağlar* yazarlarının öykülerinin Boşnakça çevirisi bulunmaktadır. İki çeviridaş olarak aylar süren tercüme ve aktarma sürecinin zaman zaman getirdiği kafa karışıklığı en nihayetinde bir kelime veya cümleyi Boşnak elbisesine giydirmenin mutluluğuna erişmiş bulunmakta. Yarı yarıya bölüştüğümüz öykülerin içinden bir Türk olarak değil, ikinci yarımız gibi - yani bir Boşnak gibi öykünün içine girip, gözlemleyip, duyup, hissettikten sonra sizinle paylaşmaya karar verdik.

Bu esere iyi bakınız. Zira bu yalnızca bir “cümlelerin diğer dildeki karşılığı” değildir. Bir coğrafyada birlik nasıl sağlanır sizce? Bunun tek bir cevabı yok. Pek çok tuğlanın bir araya gelmesi gerekir muhakkak. İşte bizim gayretimiz, bu tuğlaların arasındaki çimento olabilmektir. Tekillerin bir araya gelmesiyle çoğula değil, bilakis yine tekliğe ulaştığımız zaman güçlü bir birliktelikten bahsedebiliriz. İşte bu çimentonun bağlayıcılığını sağlayan sayılı hammaddeden birisi de şüphesiz dildir. Gayemiz aynı gönül dilini konuşanların beşer dilini tercüme etmektir.

Kusur bizdendir. Hayırlı okumalar, yeni ufuklar dileriz.

Behiya Arıkan-Belkis Öznur Köylü
Bosna Hersek

PREDGOVOR

Dragi čitaoci,

U rukama držite prijevod zbirke priča autora časopisa „Bağlar“ na bosanski jezik. Moj prevodilački saputnik i ja, tokom procesa prevođenja i prenošenja koji je trajao nekoliko mjeseci, povremeno smo se suočavale s nedoumicama, koje su na kraju ipak ustupile mjesto radosti da jednu riječ ili rečenicu obučemo u bosansko ruho. Prevodilački posao smo podijelile na pola i odlučile ove priče doživjeti ne kao Turkinje, nego kao naše druge polovine – kao Bosanke – ulazeći u njih, posmatrajući, slušajući i osjećajući tok, a tek potom ih prenijeti vama.

Dobro pogledajte ovo djelo. Jer ovo nije samo „skup rečenica prevedenih na drugi jezik“. Šta mislite, kako se postiže jedinstvo na jednom geografskom prostoru? Za to ne postoji samo jedan odgovor. Sigurno je potrebno da se mnogo cigli složi jedna na drugu. Upravo je naš trud usmjeren na to da budemo cement između tih cigli. O snažnom zajedništvu možemo govoriti tek onda kada spajanjem jednina ne dobijemo množinu, nego naprotiv, ponovo dođemo do jednine. Jedna od malobrojnih sastojaka koja osigurava vezivnu moć tog cementa nesumnjivo jeste jezik. Naš cilj je prevesti ljudski jezik onih koji već govore istim jezikom srca.

Nedostaci su naši. Želimo vam prijatno čitanje i usput nove horizonte.

Behiya Arıkan-Belkıs Öznur Köylü
Bosna i Hercegovina

İÇİNDEKİLER

Yalnızca Bir Adım - Emina Arıkan	11
Meriç'in İki Yakası - Ayşe Bostancı	23
Dedesinin Sesi - Esra Belço	27
Kiralık - Gülasfi Melan	35
Hakim - Rabie Ruşid	39
Görünmeyen Bekçi - Ahsen Nuredin	47
Beyaz Tentene - Furkan Şaban	59
Unutmak - Altay Mısırlı	75
Kendi Sesini Unutan - Yasir Cebeci	83
Radyo - Ayşe Hattab	91
Vicdanı Susturmak - Fatma İslam	99
Taşlara Kazınan - Medadin Limanı	107
Bulutların Altında Evler - Özlem Kurt	115
Yıkım Sanatının Söylencesi - Hüseyin Mehmet	123
Huzeyfe Küçükaytekin - Gamzelere Yuva Yapmış Toz Taneleri	127

Birkaç Dakika - Selma Hacı Emin	135
Mavi Ölüm - Canset Mullaşaban	143
Savcı - Ema Dreković	147
Depo - Belkıs Öznur Köylü	151
Yarın Yeni Bir Gün - Selmira Dzikezi	155
Ses - Nada Dosti	159
Anneni Korum, dedi Rüyam - Elyesa Kraja	163
Rüyada Hayalimi Gördüm - Nudžejma Mević	171
Pazartesi - Zeynep Recep	175
Ölüm Dışında Her Şey - Sara Mulić	183
Bu Defa Olmaz - Esmâ Deli Hasan	197
Hamit ağa - Melis Deli Hasan	205
Gökkuşağının Rengi - Gülay Alçe	213
Mavi Gözlü Yalnızlık - Ceyda Lama Arif	217
Üzerimdeki Gölge - Meyrem Krüezi	225
Bal ile Kan - Burcu Aliyi	233

YALNIZCA BİR ADIM

Emina Arıkan

Saraybosna - Bosna-Hersek

“Ben kimim, nereden geldim ve nereye gidiyorum...” Bir anda üzerime ağır bir hâl çöktü. Akşamım ağırlaştı, nefesim daraldı, nedense. Ne zaman yazmaya niyet edip yazıhanemdeki masamın başına geçsem; kalemi elime alsam, bir iki kelam yazamadan bu sıkıntı çöker üzerime. Bıkkınlıkla kalemi masanın üzerine, rastgele bir yere savurdum. Başımı ellerimin arasına alarak dirseklerimi masaya yasladım. Uzaklara daldım. Derin bir hüznün eteklerinde, tarifsiz bir yalnızlık duydum. Bu yalnızlık iliklerime kadar işlemiş; öyle ki attığım her adım beni, yaklaşmaya çalıştığım şeyden daha da uzaklaştırıyor...

“Ölümden başka her şeye çare bulunur.” Feci bir yalan. İnsanın ruhuna işleyen yalnızlığın hiçbir çaresi yok. Yalnızlığımı anlatmaya kalksam, yüreğim dağlanır; haykırsam sesim çıkmaz. Dilim düğümlense bile yüreğim susamaz; ama onun sesini de kimse duymaz. Bu yalnızlık bir dert; fakat yalnızca benim değil; dilimin de derdi, ruhumun derdi. Çünkü ne anlatabilirim ne de biri beni anlayabilir. Aslında kimse kimsenin derdini anlamaz; anlayamaz.

Bir insanla aynı ruhu paylaşmadıktan sonra, mümkün müdür onun derdini anlamak? Kaldı ki her insan farklıdır, kaldırabileceği yük de öyle.

Yüreği burkulmuş bir insan, kim bilir neler yaşamıştır. Herkesin kalbi farklı bir sebepten kırılmış olabilir; ya da aynı sebeple farklı şekilde kırılmış olabilir. Öyleyse herkes farklı yaşar acısını. Merak ediyorum, insan böylesine bir acıyı nasıl göğüsler? Anlamakta güçlük çekiyorum. Tüm bu olanlardan sonra, yaşamaya takatimin kalmadığı şu noktada, ne yapmalı da bu acıyı çekilebilir hâle getirmeliyim? Abartıyor muyum? Abarttığıma inansam acım hafifler mi? Hasta bedenime hapsolmuş bu ruh nihayet dinlenebilir mi?

Acıların dayanılmaz olduğu zamanlarda gözlerimi kapatıyor ve bir yer düşünüyorum; bütün acıların hiç var olmadığı, ruhların tüy gibi hafif olduğu, samimi kahkahaların gökleri çınlattığı, kimsenin gözyaşı dökmediği, ölmek için yalvarmak yerine aldığı her nefes için minnet duyduğu, hiçbir şeyi dert etmek zorunda olmadığı bir ütopya... Ne yazık ki burayı yalnızca gözlerim kapalıyken görebiliyorum. Gözlerimi araladığım anda, gerçek dünya ile yüzleşiyorum ve zavallı yüreğim bu acı gerçekler karşısında bir kat daha eziliyor.

Bir hışımla ayağa kalktım ama bu ani hareketime kararın gözlerim neticesinde çok geçmeden pişman oldum. Dengesini yitiren bedenim bir adım geriye sendeleyerek oturduğum sandalyeye çarptı. Dudaklarımdan çıkan sessiz bir küfür, karanlık odanın duvarlarında kayboldu. Nedendir bilmem, o hışımla günahsız sandalyeye, onu küçük odamın karşı köşesine savurmaya yetecek bir tekme attım. Sandalye çok geçmeden duvarla buluşup yere büyük bir gürültüyle düştü ve hayret verici bir şekilde kırılmadı. Ne yazık ki bu, hıncımı almaya yetmedi.

Nefretim küçük, rutubetli odadan çoktan taşmış, bana odada yer bırakmamıştı. Kapının arkasında asılı duran ceketimi malımı çalmış gibi sökercesine çekip aldım; O kapıdan çıkmam ve kendimi sokağa atmam saniyeler içinde gerçekleşti. Dışarı adımımı atar atmaz zemherinin acımasız rüzgârı bir an için nefesimi kesti. Ayaz tenimde ince bir bıçak izi bırakıyordu. Kışın en acımasız

dönemiydi. Ne var ki o an ceketimi giymeyi reddettim. Hayata olan nefretim bir nevi kendimden nefret etmeme sebep oldu. Öyle ki bir ceketini bile çok gördüm kendime.

Ceketimi sol elimde sımsıkı tutarken, adımlarım, kenetlenmiş parmaklarımdan daha hırçındı. Ayağıma takılan iri bir çakıl taşı, bardağı taşıran son damla olmuş olacak ki, hayatın acısını ondan çıkarabilecekmışim gibi hırsıyla bir darbe savurdum; yolun diğer tarafına yuvarlandı. Adımlarım hızlandı, dakikalar birbirini kovaladı, ne kadar yürüdüğümden habersiz, sinirimi benden alması için Tanrı'ya yalvardım. Çok geçmeden adımlarım yavaşladı. Kasvetten meydana gelen öfkem yerini derin bir hüznü bıraktı. Kalbimi öyle bir acı sardı ki dizlerim bana isyan ederek olduğu yerde çözüldü.

Sefil bir şekilde kaldırımın kenarına çöktüm veya bedenim oracıkta yığıldı. Cebimden tütün ile kâğıt çıkardığım ceketini kaldırımın sağına usulca bıraktım. Deli gibi titreyen parmaklarımla tütünü sarmaya çalışırken, bir damla gözyaşı benden habersiz yanağımdan süzülüp dudağımın kenarına kadar indi ve en sonunda çeneme kadar inerek oradan aşağı yavaşça kayboldu. Güç bela bir sigara sarabilmişim. Sigarayı iki dudağımın arasına yerleştirdikten sonra yine titreyen ellerimle çakmağı beceriksizce çakmaya çalıştım. Bir türlü olmuyordu; havanın da soğuk olmasıyla birlikte parmaklarım tahriş olmuş, ümidim tükenmişti. Nihayet çakmak yandı. Ama bu sefer benim hevesim kalmamıştı. Çakmağı, sigarayı ve vazgeçtiğim bütün hayallerimi bıkkınlıkla bir kenara attım.

Tam o sırada bir ses işittim:

“Ne'n var delikanlı, ne oldu da ocağın sönmüş gibi bakıyorsun?”

Dağınık saçlarım gözümün önüne düştüğünden görüşüm kısıtlanmıştı, yine de ayaklarımın ucunda birinin durduğunu fark edebilmişim. Saçlarıma aldırmadan başımı kaldırdım. Karşımda, genç denemeyecek kadar ihtiyar, ihtiyar denemeyecek kadar genç, yaşını kestirmenin güç olduğu bir adam duruyordu. Canlı cenazeyi

andırıyor olacak halim; gözlerinde herkeste görmeğe aşına olduğum o telaş vardı. Belki de biraz acıma. Soruyu tekrarladı:

“Ne oldu sana?”

Bakışlarımı yeniden ayak ucuma indirdim. Sesim; takatsiz, sesi kısılana kadar haykırmış ve sabahlara kadar ağlamış birinin sesine benzese de, aldırmandan cevap verdim:

“Ne mi oldu? Fark eder mi? Söyleyin, kıvılcımın sebebi yangının sonucunu değiştirir mi? Bir evin neden yandığını sorgulamak akıl kârı mıdır? Ha biri ateşe vermiş... Ha kendiliğinden tutuşmuş, ne fark eder? Elde kalan yalnızca bir avuç külden ibaret olduktan sonra yangının nasıl başladığının bir önemi var mı? Ölü birinin ardından yapılacak tek şey cenazesini kaldırmaktır; soru sormanın lüzumu yoktur. Çünkü o andan itibaren geriye kalan her şey teferruattır.”

“Adam, dilini yutmuş gibi kalakaldı. Dakikalarca dikildikten sonra, herkes gibi o da sessizce yanımdan ayrıldı; tahmin ettiğim gibi. İşte bu yüzden anlatmıyorum. Anlatamadığımdan değil, kimse anlayamaz da ondan. Dünyanın en güzel betimlemelerini bir araya getirsem bile bu dert resmedilemez. Şayet resmedilseydi, yine de o tablonun ne anlatmak istediğini kavrayacak biri bulunmazdı.”

Sırtımı soğuk duvara yasladım. Ruhum öyle bitkin düşmüş ki bu hasta adama hayat verecek mecali kalmamış. Soğuk, çok soğuk... Ne kadar vakit geçti, emin değilim. Zaman kavramını yitirmiş gibiydim. Tek bildiğim, saatlerin geçtiği idi; Bunu yavaşça aydınlanan havadan anlayabiliyordum.

Bedenimin hissizleştiğini fark eder gibiyim. Öyle yorgunum ki; dinlenmenin hayalini kurmak bile ne tatlı bir düş... Göz kapakların ağırlaştı, anlamsız bir çekilişie kapıldım; taşıdığım bütün yükleri bıraktım ve acı çekmeyi reddettim. Yıllardır tıklı kaldığı hücreden, prangalarından ve ağır zincirlerinden kurtulmuş gibiydi ruhum. Bir anda öyle hafifledi ki, sanki istesem uçabilmişim gibi hissettim.

İlk bir rüzgâr bedenimi okşadı; ne hoş bir duygu! Sırtımdaki derin yaraların sızısını hissedemiyorum nedense; bedenimdeki çürüklerin keskin ağrısı yok olmuş gibi. Neler oluyor? Kahkaha atmak istiyorum, içim içime sığmıyor. Şu kahrolası yaşlı dünyayı sırtıma alsam ağır gelmezmiş gibi hissediyorum; belki de hiç olmadığım kadar güçlü hissediyorum.

Olağanüstü bir ışık huzmesi gözlerimi kamaştırdı. Adımlarım yumuşak; sanki herhangi bir yüzeyle temasım kesilmiş gibi. Titreyen ellerim neredeler? Bu beden böyle bir rahatlığa hiç rastlamamıştı. Muazzam bir su sesi eşliğinde, masum miniklerin kahkahalarını işitir gibiyim. Hani, neredeler? Gülüyorum, evet gülüyorum; hem de kahkahalarla. Ah, ne kadar hafifim; benliğimin özünde hissediyorum mutluluğu. Ne kadar yabancı olduğum bir his...

Yüklerim, onlar neredeler? Taşdığım onca yük şimdi yok. Sahi, ne taşıyordum? Ömrüm boyunca hasretini duyduğum o duygu, huzur... Bu muydu? Kaygılarım beni terk etmiş; bu mümkün mü? Burada sanki başkaları da var... Bazıları tanıdık gibi. Hepsinin yüzünde yalandan uzak; hayır, hayır! Yalandan eser olmayan bir gülüş var. Onlar da benim gibi mi hissediyor? Ah, içim içime sığmıyor. Yoksa adına mutluluk dedikleri şey bu muydu?

Şimdi anlıyorum, yaşadığım her şey bir adımdan ibaretmiş. Düşlediğim ütopya bir adım uzağımdaymış.

SAMO JEDAN KORAK

Emina Arikan

Sarajevo- Bosna i Hercegovina

U trenutku se zapitah; “Ko sam ja, odakle sam došao i kamo idem?”

Odjednom mi na srce doleti neka težina, poput kamena. Akšam mi postade mrk, poput crnog sabaha, disanje mi postade teže, zašto? Kada god sjednem za svoj starinski, pisaći stol, čim uzmem pero u ruku, prije nego što uspijem sastaviti i dvije riječi, obuzme me tjeskoba uma. Očajno bacih pero na sred stola. Glavu naslonih na dlanove, a laktovi se sami spustiše niz stol. Pogled uputih ka daljini.

Na rubu duboke tuge, osjetih neopisivu usamljenost. Ta usamljenost mi se uvukla u srž kostiju, toliko da me svaki korak koji napravim udaljava od onoga čemu pokušavam da se približim.

Kažu: “Za sve se lijek nađe, sem lijek za smrt.” Pomislih u sebi: “Oh, kakva gnusna laž!” Ne postoji lijek za usamljenost koja čovjeku obuzme dušu, poput zatvorske ćelije. Kada bih pokušala da opišem svoju samoću, srce bi mi se pretvorilo u tanašnu strijelu, punu bola, koja korača ka mome, ranjenome srcu, željno bih

voljela da vrisnem, da ispustim kroz glas svu svoju bol, no, glasa nema.

Čak i da mi se jezik zaplete, srce ne može da šuti, glas usamljenosti se mnogo ne čuje. Ova usamljenost je bol, ali ne samo moja, ta bol pripada mojoj duši. Ne mogu je ispričati, I da ispričam, ko će me razumjeti!? Zapravo, niko ničiju muku ne razumije, možda I može, ali ne želi. Zar je moguće razumjeti tuđu bol ako ne dijeliš istu dušu s tim insanom? Uostalom, svaki čovjek je drugačiji, pa tako i količina, vrsta tereta koju može da podnese.

Ah, ko zna I da li zapravo iko o tome svjedoči, kroz šta čovjek ranjenog srca prolazi? Mislim ili čak smatram da je među nama mnogo ljudi kojima je identitet "slomljeno srce", svakome na drugačiji način, ili čak isto, samo sa drugačijim doživljajem. Dakle, svako svoju bol dočeka I proživi na drugačiji način. Pitam se, koliku čovjek bol može da podnese I ... kako je zapravo podnosi? Teško je mojim mislima da poklope kockice razumjevanja? Nakon svega što se zbilo, gdje moja duša klone od nerazumjevanja kako da nastavim koračati I prihvatim ovu bol ovakvu kakva jeste? Da li možda pretjerujem, pitam se!? Da vjerujem u sopstveno pretjerivanje da li bi bol bila blaža? Može li se ova duša, zarobljena u mom tegobnom tijelu, konačno odmoriti?

U trenucima kada bol postane neizdrživa, sklopim oči i zamišljam jedno mjesto; utopiju u kojoj bol nikada nije postojala, gdje su duše lahke poput pera, gdje iskreni smijeh odjekuje nebesima, gdje nema prolivenih suza gdje se umjesto molitve za smrt osjeća zahvalnost za svaki duboko udahnuti svježi zrak, gdje se ni o čemu ne mora brinuti... Nažalost, to mjesto mogu vidjeti samo zatvorenih očiju. Čim otvorim dva skoro zavezana kapka za moje obraze, suočim se sa stvarnim svijetom i moje čemerno srce se još jednom slama pred tim gorkim činjenicama.

Naglo ustadoh, ubrzo sam se pokajao zbog tog naglog pokreta jer mi je "pao mrak" na oči. Izgubivši ravnotežu, moje tijelo zatekura korak unazad i udari u stolicu na kojoj sam sjedio. Tiha psovka koja mi skliznu s usana izgubi se u zidovima mračne sobe.

Ne znam zašto, u tom bijesu, onoj nevinoj stolici zadah udarac nogom dovoljan da je odbaci u suprotni ugao moje male sobe. Stolica ubrzo udari o zid i uz veliku buku pade na pod, začudo, ne polomivši se. Nažalost, to nije bilo dovoljno da iskali moj gnjev.

Moja mržnja se već prelila iz te male, vlažne sobe, ne ostavljajući mi mjesta u njoj. Zgrabih kaput koji je visio iza vrata kao da ga otimam od lopova, izlazak kroz ta vrata i bacanje na ulicu desilo se u sekundi. Čim sam zakoračio vani, okrutni vjetar ljute zime na trenutak mi zaustavi dah. Mraz je ostavljao trag na mojoj koži poput tankog reza nožem. Bilo je to najsirovije doba zime. Ipak, tog trenutka odbih da obučem kaput. Moja mržnja prema životu učinila je da donekle zamrzim i samog sebe. Toliko da sam sebi uskratio čak i jedan kaput.

Dok sam kaput čvrsto stezao u lijevoj ruci, moji koraci bili su silovitiji od mojih stisnutih prstiju. Veliki kamen o koji sam se spotaknuo mora da je bio kap koja je prelila čašu, pa sam ga snažno udario kao da sam svu gnijev želio izbaciti iz sebe, suočivši se s običnim kamenom na sred puta. Kamen se otkotrlja na drugu stranu puta. Koraci mi se ubrzaše, minute su sustizale jedna drugu, ne znajući koliko sam dugo hodao, molio sam Boga da iz mojih njedara uzme ovaj bijes. Ubrzo mi koraci usporiše. Moj bijes rođen iz tjeskobe ustupio je mjesto dubokoj tuzi. Srce mi obuže takva bol da mi koljena otkazahu poslušnost i pokleknuše na mjestu.

Sruših se na ivicu pločnika. Polako spustih kaput, iz kojeg sam izvadio duhan i rizlu. Dok sam drhtavim prstima pokušavao smotati duhan, jedna suza mi nehotice skliznu niz obraz, spusti se do ruba usana i na kraju polako nestade s brade. Jedva sam uspio smotati cigaretu. Nakon što sam je stavio među usne, opet drhtavim rukama nespretno pokušah upaliti upaljač. Nikako nije išlo, od hladnoće su mi prsti bili iziritirani, nada mi je kopnila. Napokon, upaljač se zapali. Ali ovaj put, u meni više nije bilo želje. Odustao sam i bacio upaljač, cigaretu i sve svoje snove u stranu.

Baš tada začuh glas:

“Šta ti je, momče, šta se desilo pa gledaš kao da ti je cijeli svijet potonuo?”

Zbog razbarušene kose koja mi je pala preko očiju vid mi je bio ograničen, ali ipak primijetih nekoga kako stoji pred mojim nogama. Ne mareći za kosu, podigoh glavu. Ispred mene je stajao čovjek za kojeg je bilo teško odrediti godine, premalo star da bi bio starac, a previše star da bi bio mladić. Vjerovatno sam izgledao kao živi mrtvac, u njegovim očima vidio sam onaj nemir koji sam navikao viđati kod svih. Ponovi pitanje:

“Šta ti se desilo?”

Ponovo oborih pogled ka svojim stopalima. Glas mi je bio iznemogao, bio je nalik glasu osobe koja danjo – noćno plače, spuštajući svoje suze niz oronule obraze.

“Pita te me, šta se desilo? Zar je bitno? Recite mi, da li uzrok iskre mijenja ishod požara? Da li je razumno pitati zašto je kuća izgorjela? Da li ju je neko zapalio... ili se sama zapalila, kakva je razlika? Kakvu važnost ima kako je požar počeo, ako je ono što ostaje samo šaka pepela? Jedino što se može učiniti s mrtvacem je sahraniti ga, nema potrebe za pitanjima. Jer od tog trenutka, sve ostalo su samo detalji.”

Čovjek u trenutku ostade nijem, kao da je progutao jezik. Nakon što je stajao tu nekoliko minuta, kao i svi ostali, tiho ode od mene. Eto zbog čega ne pričam. Ne zato što ne znam ispričati, nego zato što niko ne može razumjeti. Čak i da spojim najljepše opise svijeta, ova bol se ne može naslikati. A i da se naslika, opet se ne bi našao niko ko bi dokučio govor slike.

Naslonih leđa na hladan zid. Duša mi je toliko klonula da mi više nije ostalo snage za nove udisaje čistog zraka. Hladno je, toliko je hladno da mi tijelo ne reaguje, vjerovatno sam očvrsnuo na različite vremenske uslove. Nisam siguran koliko je vremena prošlo. Kao da sam izgubio pojam o vremenu. Jedino što sam znao je da sati prolaze, to sam mogao zaključiti po nebu koje se polako osvjetljavalo poput najljepših sunčevih zraka.

Čini mi se da mi tijelo postaje zamorno. Oh, kakav samo umor nosim sa sobom, kao putnik svoje teške kofere. Sama pomisao na odmor je sladak poput sna. Kapci mi otežaše, obuze me neki neobjašnjiv zanos, ostavio sam sve terete koje sam nosio sa sobom. Moja duša kao da se oslobodila iz ćelije u kojoj je godinama bila zatvorena, kao da je spala s okova i teških lanaca. Odjednom je postala toliko laka da sam osjetio da bih mogao poletjeti, samo da mi je data prilika za to.

Topao povjetarac mi pomilova tijelo, kakav divan osjećaj, pomislih! Ne znam zašto, više ne osjećam peckanje dubokih rana na leđima, oštra bol modrica na mom tijelu je nestala. Kako? Šta se dešava? Postavljam sam sebi pitanja kao da nemam ni jedno rame oko sebe na koje bi se mogao nasloniti I ispustiti tugu koja još tka u meni. Poželjeh da svoje lice ukrasim sa osmijehom, izgleda da ne mogu podnijeti ovoliku količinu radosti. Osjećam kao da mi svijet ne bi bio težak, pa čak ni da ga nosim na svojim ramenima, možda se osjećam snažnijim nego ikad.

Jaka sunčeva svjetlost mi zaslijepi oči. Moji koraci su lahki, kao da sam izgubio svaki kontakt s tlom. Gdje su moje drhtave ruke? Moje tijelo nikada ranije nije poznavalo ovakav mir. Čini mi se da čujem smijeh nevine dječice uz veličanstven zvuk vode. Gdje su oni? Smijem se, da, smijem se i to naglas. Ah, kako sam lak, kao perce, osjećam sreću u samoj srži svog bića. Kako mi je to stran osjećaj...

Moji tereti, gdje su oni? Svi oni silni tereti koje sam nosio, sada ih nema. Zaista, šta sam to nosio? Onaj osjećaj za kojim sam cijeli život čeznuo, spokoj. Da li je to bilo ovo? Moje brige su me napustile, da li je to moguće? Čini se da ovdje ima još nekoga. Neki mi se čine poznatim. Na licima svih njih je osmijeh koji je daleko od laži, ne, ne! Osmijeh u kojem nema ni trunke laži. Osjećaju li se i oni kao ja? Ah, ne mogu da izdržim od radosti. Zar je to bilo to, ono što su zvali srećom?

Sada razumijem, sve što sam proživio bio je samo jedan korak. Utopija o kojoj sam sanjao bila je udaljena samo jedan korak od mene.

MERİÇ'İN İKİ YAKASI

Ayşe Bostancı

Dede ağaç-Yunanistan

Sabah güneşi, Meriç'in üzerinden ince bir çizgisi gibi doğuyordu. Ali henüz yedi yaşındaydı ve o yıl ilk kez okula gidiyordu. Köyleri, nehrin hemen kıyısına kurulmuştu. Evlerinden okula giden yol, tütün sergilerinin, mısır tarlalarının arasından kıvrıla kıvrıla geçiyordu.

Okul küçük, beyaz badanalı bir binaydı. Yanında mavi pencereleriyle bir kilise duruyordu. Çan sesiyle ezan sesi köyde aynı havayı dolduruyordu. Ezan sesi nehrin diğer tarafından gelirdi beş vakit. Okul kapısında, köyün adının Yunanca yazılı olduğu bir tabela vardı, Ali daha yeni yeni öğreniyordu Yunanca okuma yazmayı. İlk kez o gün birleştirdi heceleri birbirine.

İlk günlerinde öğretmeni Mehmet Bey, sınıfa bir harita göstermişti. Elindeki cetvelle mavi bir çizgiyi işaret etti:

"Bu, Meriç nehridir," dedi. "İki ülkenin sınırır. Ama unutmayın, gökyüzü sınır tanımaz."

Ali bu sözleri duyduğunda tam olarak anlayamamıştı. Ona göre sınır, nehrin kendisiydi; bazen taşar, bazen çekilirdi. Türkçenin sınır olabileceği aklına gelmezdi.

Günler hızla geçti. Okul bahçesinde misket oynadı, defterine eğri büğrü harfler yazdı. Baharda tütün fideleri dikildi, mısırlar boy attı. Derste öğrendikleri ile evde gördükleri bazen karışıyordu kafasında; ama daha çok oyunu, karpuz yemeyi ve nehir kenarında suya taş atmayı düşünüyordu.

Yaz tatili geldiğinde hava sıcaktı, buğday tarlaları altın gibi parlıyordu. Bir sabah köyün içinde uzun bir araç kuyruğunun oluştuğunu gördü. Önce ne olduğunu anlamadı. Kamyonlar, arabalar, minibüsler... Hepsinin plakaları farklıydı. Bazılarında Türk bayrakları, bazılarında Avrupa ülkelerinin isimleri vardı. Gümrük sırasıydı bu sonradan anladı.

Peki, gümrük neydi?

Ali babasıyla bakkala giderken sordu:

“Baba, bu insanlar nereye gidiyor?”

“Memleketlerine,” dedi babası gülümseyerek. “Kimi Türkiye’ye, kimi buraya, köyüne geliyor. Gurbetçiler işte... Seneye yine gidecekler.”

O günden sonra “memleket” kelimesi Ali’nin zihninde dönüp durdu. Bizim memleketimiz tam olarak neresi? Bu taraf mı, karşı taraf mı? Yoksa ikisi birden mi?

Akşam olunca damın tepesine çıktı. Nehir kıyısında araçlar hâlâ sıra bekliyordu. Motor sesleri, insanların sabırsız konuşmaları, çocukların camdan uzattığı eller... Karşı yakada da ışıklar yanıyordu. Gökyüzü ikisine de aynıydı, rüzgâr aynı serinliği taşıyordu. Ama arada görünmez bir çizgi vardı.

Ali, o gece ilk kez fark etti: Bu köyde insanlar iki dünyanın ortasında yaşıyordu. Bir ayağı bu toprakta, öteki ayağı karşı kıyının hayalinde... Sınırın hangi tarafında olurlarsa olsunlar, aynı suyun sesini dinliyorlardı. Ve belki de “memleket” dediğimiz şey, haritada bir yer değil, insanın içinde taşıdığı yerdir.

DVIJE OBALE MARICE

Ayşe Bostancı

Aleksandropoli-Grčka

Jutarnje sunce se rađalo iznad Marice poput tanke linije. Ali je imao tek sedam godina i te godine je prvi put krenuo u školu. Njihovo selo bilo je smješteno na samoj obali rijeke. Put koji je od njihove kuće vodio do škole vijugao je između sušara za duhan i polja kukuruza.

Škola je bila mala zgrada okrečena u bijelo. Pored nje je stajala crkva sa svojim plavim prozorima. Zvuk zvona i zvuk ezana ispunjavali su isti vazduh u selu. Ezan je dopirao s druge strane rijeke pet puta dnevno. Na vratima škole stajala je tabla s nazivom sela napisanim na grčkom jeziku. Ali je tek počinjao učiti grčko pismo. Tog dana je prvi put spojio slogove u riječi.

Prvih dana škole, njegov učitelj, gospodin Mehmet, pokazao je razredu kartu. Pokazao je lenijarom na jednu plavu liniju: „Ovo je rijeka Marica,“ rekao je. „To je granica između dvije države. Ali zapamtite, nebo ne poznaje granice.“

Ali te riječi, kada ih je čuo, nije u potpunosti razumio. Za njega je granica bila sama Rijeka, nekada bi nadošla, nekada bi

se povukla. Nije mu padalo na pamet da turski jezik može biti granica.

Dani su brzo prolazili. U školskom dvorištu se igrao klikera, a u svesku je pisao kriva slova. U proljeće su posađene sadnice duhana, a kukuruz je porastao. Ono što je učio na nastavi i ono što je viđao kod kuće ponekad mu se miješalo u glavi, ali najviše je razmišljao o igri, jedenju lubenice i bacanju kamenčića u vodu na obali rijeke.

Kada je došlo vrijeme za ljetni raspust, vrijeme je bilo vruće, a polja pšenice su sijala poput zlata. Jednog jutra je vidio kako se kroz selo stvorila duga kolona vozila. Isprva nije razumio o čemu se radi. Kamioni, automobili, minibusovi. Svi su imali različite registarske tablice. Na nekima su bile turske zastave, na nekima nazivi evropskih država. Kasnije je shvatio da je to bio red za carinu.

Ali: “Šta je to carina?”

Pitao je oca dok su išli u prodavnicu.

„Babo, kamo idu ovi ljudi?“

„U svoju domovinu,“ reče otac smiješeći se. „Neki idu u Tursku, neki dolaze ovamo, u svoje selo. To su naši ljudi iz dijaspore. Iduće godine će opet otići.“

Od tog dana, riječ „domovina“ mu se stalno vrtjela po glavi. Gdje je tačno naša domovina? Ova strana ili ona tamo? Ili oboje odjednom?

Kada bi pala večer, popeo bi se na krov kuće. Na obali rijeke vozila su i dalje čekala u redu. Zvuci motora, nestrpljivi razgovori ljudi, dječije ruke pružene kroz prozore. Svjetla su gorjela i na suprotnoj obali. Nebo je bilo isto za oboje, vjetar je nosio istu svježinu. Ali između je postojala nevidljiva linija.

Ali je te noći prvi put shvatio da ljudi u ovom selu žive između dva svijeta. Jednom nogom na ovoj zemlji, a drugom u snovima o suprotnoj obali. Bez obzira na kojoj strani granice bili, slušali su šum iste vode. A možda je „domovina“ zapravo ono što čovjek nosi u sebi, a ne neko mjesto na karti.

DEDESİNİN SESİ

Esra Belço

İskeçe-Yunanistan

“Kendini başkalarının gölgesinde kaybetme, oğlum.”

Dedesinin, Salih'e sürekli tembih ettiği bir sözdü bu.

Bir sabah yine balkanlarda, dağların arasında kalan köyün sabahı altın ışıklarla uyanırken, Salih Camii'nin avlusuna hızlı adımlarla yürüdü. Banklarda oturan dedeler sessizce kahvelerini yudumluyor, geçmişin hikâyelerini birbirlerine fısıldar gibi anlatıyordu. Salih'i gören dedesi başını sallayıp gülümsedi:

“Sen, gençliğine rağmen buradasın; aferin oğlum.”

Salih, bu sözü derinden hissetti. Çünkü biliyordu: Bu sadece kendisi için değil, köyü, dili ve kimliği için de bir sorumluluktuktu. Namazdan sonra, avlunun sessizliği ve sabahın serinliği arasında bir an durdu, gözlerini Camii'nin minaresine kaldırdı. Minarenin üzerindeki yeşil süslemeler, Salih'in zihninde hem inancın hem de köklerinin simgesi olmuştu. Dedesiyle paylaştığı o sabahın sessizliği, ona hem geçmişi hem de geleceği hatırlatıyordu. Çünkü her hikâye, dünüyle bugünü fısıldıyordu.

Avludan çıkıp taş sokaklardan meydana yürürken, sabahın serinliğinde her adımda çevresini dikkatle izliyordu. Bir çiçeğin rengi, rüzgârla hışırdayan yapraklar, uzak dağların ışık oyunları... Her detay onun gözünde anlamlıydı; bir hatırlatma gibiydi.

Arkadaşları motorlarla yokuşa doğru giderken o yürümeyi seçmişti. Çünkü onun için fark etmek ve gözlemek, hareket etmek kadar önemliydi. Meydanda arkadaşlarını görünce, Salih'in aklı hâlâ dedesinin sözlerindediydi. Bazıları kakhahalar atıyor, bazıları telefon ekranlarına gömülmüştü.

Bir arkadaş alaycı bir sesle sordu:

“Sen hâlâ eski ve gereksiz şeylerle mi uğraşıyorsun?”

Salih sadece gülümsedi, cevap vermedi. Onlar gençliğin umur-samazlığı içindeydi ama Salih, köklerini ve kimliğini hatırlamanın önemini biliyordu. O, eylemleriyle örnek oluyordu; sessizliğiyle ve duruşuyla konuşuyordu.

Kahvesini alıp her zamanki köşesine çekildi. Meydanın taş döşemeleri, dağların ışığı ve kahve kokusu arasında kendi içsel farkındalığıyla baş başaydı. Arkadaşlarının davranışları, sosyal medyada paylaşılan sahte gülüşler ve geçici eğlenceler, onun gözünde birer uyardı: Kimliğini ve köklerini korumak, günlük işlerde bile bir direnişti.

Gün ilerledikçe, Salih dar sokakları bir bir yürüdü. Rüzgârın geçişini, bir yaprağın savruluşunu, kuşların civıltısını izledi. Her detay bir şeyler fısıldıyor, dedesinin sözlerini yeniden hatırlatıyordu. Kendi kimliğini taşımak, geçmişin hatıralarıyla geleceğin sorumluluğunu birleştirmek anlamına geliyordu. Bu mirası sürdürmek kolay değildi; ama bırakmak da mümkün değildi.

Akşam güneşi dağların ardında kaybolurken, Salih evine doğru yürüdü. Gün boyunca gözlemlediği sahneler, arkadaşlarının fark edemediği gerçekler kafasında dönüp duruyordu. Kimliğini korumak, kendi yolunu çizmek ve köklerinden kopmamak... Basit gibi görünüyordu ama aslında derin bir anlam taşıyordu. Her adımı, onu hem geçmişine hem de geleceğine bağlıyordu.

Eve vardığında, pencereden dağların gölgesine baktı. İçinde sessiz bir farkındalık vardı. Arkadaşlarının fark etmediği şeyler, onun hayatının merkezindeydi: kökleri, dili, kültürü ve geçmişten gelen sorumlulukları. Hepsini taşımak kolay değildi; ama bırakmak da imkânsızdı.

Çocukluğundan beri dedesinin sesi kulağında idi:

“Kendini başkalarının gölgesinde kaybetme.”

Bu öğüt, Salih için hem bir uyarı hem de bir rehberdi. Gün boyunca gözlemediği küçük detayları zihninde yeniden canlandırdı: sokak taşlarının arasından ilerleyen çocuklar, teyzelerin bir araya gelip kahve içmeleri, o kahvenin kokusunun meydana yayılması... Her biri, köklerini, köyünü ve aidiyetini hatırlatıyordu ona.

Yavaşça masasına oturdu. Gün boyunca tuttuğu notlara baktı ve derin bir nefes aldı. Küçük adımlar, sessiz gözlemler ve günlük davranışlarla arkadaşlarına örnek olabileceğini düşündü. Dedesinin öğütleri yalnızca kendi hayatı için değil, köyün gençleri ve kültürün sürekliliği için de bir yol gösteriyordu.

Salih, sorumluluğunun ağırlığını hissetti; ama aynı zamanda bu yükün, yaşamını anlamlı kılan bir rehber olduğunu fark etti.

Gecenin sessizliğinde, taş sokakların ve dağların arasındaki bu küçük köyde, Salih içten içe bir karar verdi: kimliği, dili ve kültürü için mücadele etmeyi asla bırakmayacaktı. Bu direniş büyük gösterişler gerektirmiyordu; basit ama anlamlı işler yaparak, kendini geliştirerek, doğru bir Müslüman ve salih bir insan olarak yaşamakla mümkündü.

O an, gençliğinin enerjisiyle birçok şeyin üstesinden gelebileceğini hayal etti.

Ve böylece, Salih gecenin sessizliğinde kendi gölgesinde kaybolmamanın derin anlamını bütünüyle hissetti.

Uyumadan önce Rabbine dua etti:

“Beni salih işler yapanlardan ve salih kullarından eyle.

Beni kendime bırakma,

bana gerçekleri görebilmem için güç ve kuvvet ver.”

DJEDOV GLAS

Esra Belço

Ksanti-Grčka

“Ne gubi sebe u tuđim sjenkama, sine.”

Bila je to riječ kojom je djed Salihu stalno davao savjete.

Dok se jedno jutro na Balkanu, među planinama, selo budilo uz zlatne zrake sunca, Salih je brzim koracima koraćao prema džamijskom dvorištu. Djedovi koji su sjedili na klupama tiho su pijuckali svoje kafe, šapućući jedni drugima priče iz prošlosti kao da povjeravaju tajne. Ugledavši Saliha, djed klimnu glavom i nasmiješi se:

“Tu si, uprkos svojoj mladosti; aferim, sine.”

Salih je ove riječi osjetio duboko u sebi. Jer znao je, to nije bila odgovornost samo prema njemu samom, već i prema njegovom selu, jeziku i identitetu. Nakon namaza, zastao je na trenutak u tišini dvorišta i jutarnjoj svježini, podigavši pogled ka džamijskoj munari. Zeleni ukrasi na munari postali su u Salihovim mislima simbol i vjere i njegovih korijena. Tišina tog jutra koju je podijelio s djedom podsjećala ga je i na prošlost i na budućnost. Jer svaka priča šaputala je o jućerašnjici i današnjici.

Izlazeći iz dvorišta, koračajući kaldrmom

prema trgu, pažljivo je posmatrao okolinu pri svakom koraku u jutarnjoj svježini. Boja cvijeta, lišće koje šušti na vjetru, igra svjetlosti na dalekim planinama. Svaki detalj u njegovim očima imao je smisao, bio je poput podsjetnika.

Dok su njegovi prijatelji motorima jurili uz brdo, on je izabrao da pješači. Jer za njega je primjećivanje i posmatranje bilo jednako važno kao i kretanje. Kada je ugledao prijatelje na trgu, Salihove misli su i dalje bile kod djedovih riječi. Neki su se glasno smijali, dok su drugi bili zaokupljeni telefonima.

Jedan prijatelj ga upita podrugljivim glasom:

“Zar se ti još uvijek baviš tim starim i nepotrebnim stvarima?”

Salih se samo nasmiješio, nije odgovorio. Oni su bili u mlada-lačkoj bezbrižnosti, ali Salih je znao važnost sjećanja na korijene i identitet. On je svojim djelima davao primjer, govorio je svojom tišinom i svojim stavom.

Uzeo je kafu i povukao se u svoj uobičajeni ćošak. Među kamenim pločama trga, planinskom svjetlošću i mirisom kafe, bio je sam sa svojom unutrašnjim mislima. Ponašanje njegovih prijatelja, lažni osmijesi podijeljeni na društvenim mrežama i prolazne zabave, u njegovim očima bili su upozorenje, očuvanje identiteta i korijena bio je vid otpora, čak i u svakodnevnim poslovima.

Kako je dan odmicao, Salih je prolazio kroz uske sokake, korak po korak. Osluškiavao je melodične zvuke vjetra, lepršanje lista na tanašnoj grani, cvrkut ptica. Svaki detalj je nešto šaputao, nanovo podsjećajući na djedove riječi. Nositi vlastiti identitet značilo je spajati uspomene iz prošlosti s odgovornošću za budućnost. Održavanje tog naslijeđa nije bilo lako, ali ga je bilo nemoguće napustiti.

Dok se večernje sunce gubilo iza planina, Salih je koračao prema kući. Scene koje je posmatrao tokom dana i istine koje njegovi prijatelji nisu mogli primijetiti, vrzmale su mu se po glavi. Čuvati identitet, crtati vlastiti put i ne odvajati se od korijena.

Izgedalo je jednostavno, ali je zapravo nosilo duboko značenje. Svaki korak ga je povezivao i s prošlošću i s budućnošću.

Kada je stigao kući, s prozora je pogledao u sjenke planina. U njemu je vladala tiha spoznaja. Ono što njegovi prijatelji nisu primjećivali, bilo je u centru njegovog života: korijeni, jezik, kultura i obaveze proistekle iz prošlosti. Nositi sve to nije bilo lako, ali ostaviti je bilo nemoguće.

Još od djetinjstva, djedov glas mu je odzvanjao u ušima:

“Ne gubi sebe u tuđim sjenkama.“

Ovaj savjet je za Saliha bio i upozorenje i vodič. U mislima je ponovo oživio male detalje koje je primijetio tokom dana: djecu koja prolaze između uličnog kamenja, tetke koje se okupljaju da piju kafu, miris te kafe koji se širi trgom. Svaki od njih podsjećao ga je na njegove korijene, njegovo selo i pripadnost.

Polako je sjeo za svoj sto. Pogledao je bilješke koje je vodio tokom dana i duboko udahnuo. Razmišljao je kako bi malim koracima, tihim zapažanjima i svakodnevnim ponašanjem mogao biti primjer svojim prijateljima. Djedovi savjeti nisu bili putokaz samo za njegov život, već i za omladinu sela i kontinuitet kulture.

Salih je osjetio težinu odgovornosti, ali je u isto vrijeme shvatio da je taj teret zapravo vodič koji njegov život čini smislenim.

U noćnoj tišini, u ovom malom selu između kamenih sokaka i planina, Salih je u sebi donio odluku: nikada neće prestati da se bori za svoj identitet, jezik i kulturu. Ovaj otpor nije zahtijevao velike predstave, bio je moguć čineći jednostavne, ali smislene stvari, usavršavajući se, živeći kao ispravan musliman i dobar čovjek.

U tom trenutku, zamislio je kako s energijom mladosti može prevladati mnoge stvari.

I tako je Salih u noćnoj tišini u potpunosti osjetio duboki smisao toga da se ne izgubi u vlastitoj sjenci.

Prije spavanja dovio je svome Gospodaru:

“Učini me od onih koji čine dobra djela i od Svojih dobrih robova.

Ne prepusti me samom sebi,
daj mi snagu i moć da razaznam istinu od laži.”

KİRALIK

Gülasfi Melan

Gostivar-Kuzey Makedonya

O gün işimi halletmek için evden hızlıca çıktım. Dükkânın önünden her geçişimde gözlerimi o tarafa yönlendirmeden edemedim. Yine öyle oldu. Gözlerim o tarafa yöneldi. O küçük dükkânın yerinde ferah, daha büyük bir ayakkabıcı dükkânı vardı. Hemen dükkânın içinde çalışan kişiye baktım. Sahibi aynı kişiydi. Mutluluğumu yüzüme karşı gizleyemedim. Çok şükür, işleri yolunda gitmiş ve dükkânını büyütebilecek kazancı elde etmişti.

Ertesi gün, uzun zamandır yırtılmış olan ayakkabımı tamir etmesi için yanına gittim. Her zamanki gibi Allah'ın selamıyla karşıladı ve tebessüm etti. "Hemen bir bakayım kızım," dedi ve inceledi. "Akşam namazına kadar hazır olur, o zaman gel," dedi. O saatte gittim ve bir dakika bile beklemeden, eskimiş ve atmaya kıyamadığım ayakkabımın, neredeyse yeni bir ayakkabı hâline geldiğini gördüm. Gülümsedim. Çok küçük bir ücretle yeni bir ayakkabıya sahip olmuştum.

Bununla bitmiyordu, Ali abinin gözümdeki ihtişamı. Onun, dünya hayatındaki hizmeti çok büyüktü. Eşyanın kolayca atılıp

yenisinin alınması gerektiği fikrinin yaygınlaştığı bir çağda, o sessiz bir direnişçiydi. Her sabah bir direniş imzası atar, “Dünya bir yana, benim yaşayışım bir yana,” derdi. Kanaatle, sevgiyle, teva-zuyla; en önemlisi dünyaya geliş sebebinin boşuna olmadığı idrâ-kinde olarak, hep sorumluluk bilinciyle işini yapardı.

Dükkânına, atmaya kıyamadığım birçok ayakkabı ve çiz-memi tamir ettirmek için gitmiştim. Her zaman sözünü tutardı. Acelem bile olsa, müşteri kaçırma pahasına; yalan söylemez, o işi yetiştiremeyecekse, “Kızım daha önce söz verdiğim kişiler var, ancak şu vakitte bitirebilirim,” derdi. Tartıyı da hiç şaşırma-zdı. “Ali abi, sizi yordum. Bu parayla benden bir kahve için,” dediğimde, “Olmaz öyle kızım. Benim işim bu. O kadar para fazla, şu kadarı yeterli,” derdi ve elime parayı tutuştururdu. Kur’an-ı Kerim Ali abide duvarlara asılmaktan başka vazifeler üstlenmiş, canlanmış bir varlık olarak yaşamını sürdürmekteydi.

Bir gün bir ezan okundu. Ölen, Ali dediler. Günler sonra aynı yoldan geçtim. Artık o dükkânın kapısında “Kiralık” tabelası asılıydı. Ali abi, bu dünyadan sessizliğini yanına alıp gitmişti. Her insan gibi, kiralık bir varlık olarak geçici süre yaşamını sürdürmüş ve ardından yaptığı iyiliklerin izlerini bırakmıştı.

IZNAJMLJUJE SE

Gülasfi Melan

Gostivar-Sjeverna Makedonija

Taj dan sam užurbano izašla iz kuće kako bih završila svoje obaveze. Svaki put kad bih prolazila pored radnje, nisam mogla a da ne pogledam u tom pravcu. Tako je bilo i ovaj put. Pogled mi skrenu tamo. Na mjestu one male radnje sada se nalazila prozračna, veća obučarska radnja. Odmah sam pogledala osobu koja radi unutra. Vlasnik je bio isti čovjek. Nisam mogla sakriti sreću na svom licu. Hvala Bogu posao mu je krenuo dobro i ostvario je zaradu kojom je mogao proširiti radnju.

Sutradan sam otišla kod njega da mi popravi cipelu koja je već duže vrijeme bila poderana. Kao i uvijek, dočekao me je s pozdravom “selam alejkum” i osmijehom. “Daj da odmah pogledam, kćeri,” reče i pregleda me. “Bit će spremna do akšam-namaza, dođi tada,” kaza on. Otišla sam u to vrijeme i, bez minute čekanja, vidjela da je moja stara cipela, koju mi je bilo žao baciti, postala gotovo kao nova. Nasmiješila sam se. Za vrlo malo novca dobila sam novu cipelu.

Ali, veličina Ali-age u mojim očima se nije krila u tome. Njegova služba u ovosvjetskom životu bila je ogromna. U dobu u kojem je prevladala ideja da stvari treba lako baciti i kupovati nove, on je bio tihi borac otpora. Svako jutro bi ostavio potpis tog otpora, govoreći: “Svijet na jednu stranu, a moj način života na drugu.” Sva svoja djela obavljao je s osjećajem odgovornosti, uz zadovoljstvo onim što ima, ljubav i skromnost,

a što je najvažnije, s dubokim razumijevanjem da razlog njegovog dolaska na ovaj svijet nije bio uzaludan.

Mnogo puta sam išla u njegovu radnju da popravim cipele i čizme koje mi je bilo žao baciti. Uvijek bi održao svoju riječ. Čak i ako bih bila u žurbi, po cijenu da izgubi mušteriju, nikada ne bi lagao,

ako ne bi mogao završiti posao na vrijeme, rekao bi: “Kćeri, ima ljudi kojima sam ranije obećao, mogu završiti tek u to i to vrijeme.” Nikada ne bi pogriješio ni pri naplati. Kada bih rekla: “Ali-aga, zahmetila sam vas, popijte kafu od mene za ovaj ostatak novca,” on bi odgovorio: „Ne može tako, kćeri. Ovo je moj posao. To je previše novca, ovoliko je dovoljno,” i vratio bi mi kusur u ruku. Kod Ali-age, Kur’an-i-Kerim je, osim što je stajao na zidovima, preuzeo i druge dužnosti, krojeći svoj život po Kur’anskim principima.

Jednog dana začu se ezan. Rekoše da je umro Ali. Danima kasnije hodila

sam istim putem. Sada je na vratima te radnje stajao natpis “Iznajmljuje se.”

Ali-aga je otišao s ovog svijeta, ponijevši svoju tišinu sa sobom. Kao i svaki čovjek, živio je privremeno kao “iznajmljeno” biće, ostavljajući za sobom tragove svojih dobrih djela.

HAKİM

Rabie Ruşid

İştîp-Kuzey Makedonya

Çok uzağa gitmeyelim sizle, kısa geçmişe bir bakalım isterse-
niz. Günümüzden elli sene öncesi. Dünya biraz daha mutlu imiş
ya da hüznünü koca yüreğinde taşır paylaşmazmış mı diyelim?
Hakim adında bir çocuk doğmuş Dünya gezegenimize. Gözlerini
açar açmaz ağlamış, geldiği yerden ayrılmayı istememiş besbelli.
Takdir-i ilahi denmiş adına. Oysa yaşarken anlayacağını (ağlatıla-
cağını) bilseymiş ağlamazmış kanaatimce, ya da bizce. Her neyse
biz gelelim konumuza... Hakim, doğmuş kendini ve en yakınlarını
tanımaya başlamış yavaş yavaş. Annesi babası bir de ablası varmış.
İkinci çocukmuş Hakim. Anne babasını hep çok sevmiş, onların
öğrettiği her şeyi de kavramaya çalışmış, tabiri caizse sözlerinden
de çıkmamış hiç. Ablasına gelince ikisi arasında ufak tefek kavga-
lar olmuş, olmamış değil. Gönül isterdi hiç kavga etmediklerini
söylemek. Ama doğruluk bizim yolumuz, kıvırmaya ve kayırmaya
hiç gerek yok. Bu tartışmaları ufak tefekmiş ama kimse kimseye
el kaldıramamış aslaa. Kavganın sebepleri de eften püften olmuş
hep. “Benim oyuncağım daha küçük.” Ya da “Beninki daha önce

bozuldu. Ben şimdi neyle oynayacağım?” “Oyuncağa para vermeyelim bezden tavşan yapalım.” “Mahallede bisiklet süren çocukların bize hava atması neden...” gibi gibi ve buna benzer örnekler sayılabilir.

Hakim’in ailesinden sonra en sevdiği vee n çok zaman geçirmek istediği varlıklar köylerindeki koyun kuzularından ve keçi oğlaklarından madaa tavsanıymıs. O kır bayır tavşanı... hani babası tırpanla yonca bicerken tarlalarının ortasında bulup eve getirdiği tavşanı. Hakim’in babası sadece oğlu ve kızı sevsin diye getirmişti oysa, ertesi sabah tavşanı bulduğu tarlaya geri götürdü. Şüphesiz o tavşanın bir annesi vardı, babası vardı. Annesi gece boyu yavruları için avlanır beslenir ve onlara besin arardı. Ayrıca yavru tavşanlar en az üç dört hafta annelerinden süt emerlerdir. Annesi yuvaya geldiğinde yavrusunu göremezse üzülür kendi dillerince belki de ağlardı, kim bilir belki de beddua da edebilirdi. Hayvan bedduası da tutar mı tutar maazallah. Çünkü hayvanlar masum, hayvanlar sevimli ve sevgiye muhtaçtı...

Naif yürekli baba iyilik ve güzellik yapmak istemişti yavrularına. Sabah namazı sonrası tavşanı bulduğu yuvasına bıraktığında o tavsancık annesine-babasına, kısaca kendi hür dünyasına kavuşacaktı ama Hakim’in tavşanın ardından bangır bangır ağlayacağı kimsenin aklının ucundan geçmemişti...

Bir Pazartesi sabahı.

_ Anaaa, tavşan nerede? Niye göremedim bahçedeki sandığın altına baktım yoktu?

_ ... Evladım buralardadır.

Anne biraz sustuktan sonra karşılık verdi. Çocuğuna ne diyeceğini düşünmek için biraz zaman kazanmak istemişti. Çocuğunun da ne kadar duygusal ve hayvansever olduğunu bildiği için açıkçası doğruyu söylemeyi kocasına bıraktı.

_Ama Anne ya köpeğin olduğu yere gittiyse ya köpeğimiz onu dişlerini göstererek korkuttuysa. Ya kaçırdıysa... diye sorularını ard arda dizen Hakim’e annesinin cevabı şu oldu:

_ Oğlum gel üç günlük oğlağımıza bakalım, annesini emmiş mi? Annesinin sütü yetmiş mi? Karnı tok mu? Hem belki gece-den yeni oğlak vardır.

_ Hayır Anne ben tavşanı istiyorum, onu sevmek bana daha güzel geliyor. O güzel gozleri o korkak yüreği, hele kulakları yok mu kulakları, bayıldım ona anaa. O da beni seviyor mu acaba?

Zavallı Anne, oğluna ne dese diye düşündü. Oğlu tavşan sevdasına tutulmuştu bir kere..

_ Oğlum o da seni seviyordur niye sevmesin ama bil ki ahırda senin üzerine ön

ayaklarıyla atlamak isteyen oğlakların seni daha çok seviyor. Gün boyu onlarla oynadığını unutma, onlar sana çok alıştı. Şimdi gel ve onların besinleri ve suyunu tazeleyelim.

Hakim ve annesi oğlaklarının olduğu yere gittiler. Hakim, o güzel tavşanı aklından çıkaramasa da oğlaklarını görmeye gider. Biraz gönülsüz gitti ama onları da görünce sevinci biraz olsun yerine gelmişti. Hakikatten içeri girer girmez oğlaklar üstlerine koştu. Oğlaklar, Hakim'in boyuna ön ayaklarıyla yetişmeye çalıştılar. Ellerindeki parmaklarını emdiler. Üstünü başını kirlettiler. Hakim'i yine çok güldürdüler... Bu her gün böyleydi, kuzu ve oğlak sevgisi hep yer etti Hakim'in yüreğinde.

Aradan acı tatlı üç yıl geçmişti...

Büyüdü, okula gitti, okudu Hakim. Hafta sonları da camide Kur'an dersleri gördü. Elzem sure ve duaları ezberlemeye çalıştı hep. Kuzu ve oğlaklarının içine girdiğinde sesli okurdu öğrendiklerini. Kuzularının da kendini dinlediğini bilirdi. Hakim, tavsansızlığa alıştı alışmasına ama gel gelelim babasının o bayırdan getirdiği tavşanı, ertesi sabahı bulduğu yerine yuvasına bıraktığını aslaa kabullenememişti. Belki daha toy olduğu içindir, biraz büyüyünce babasına hak verecekti elbette. Tavsanının ardından tam yedi hafta ağlamıştı. Neredeyse her gün yonca tarlasına gitti,

gözlerindeki ışıkla tavşanı bulabilme ümidiyle, küçük adamlarıyla dolaştı durdu ama önüne tavşan çıkmamıştı...

Ömür çabuk geçendi, yılları ne olur sormayın!

Büyüdü şimdi büyük adam oldu ama küçük tavşanın, ahırdaki oğlak kuzu, sevimli keçi ve koyun sevgisi yüreğinde hep kaldı ve kalacaktı da. Nereden geldiğini ve nereye gideceğini hep bildi Hakim.

Hiçbir canlıyı üzmedi üzemezdi. Yıllar sonra işte tam da şimdi Arapça öğretmenliğinin emekliliğine sayılı seneler kala, Hakim baba oldu, dayı oldu, bir iki ay sonra dede de olacaktı ama merhametli, yaşam ve ümit dolu olmayı hiçbir zaman ihmal etmeyecekti.

HAKIM

Rabie Rušid

Štip-Sjeverna Makedonija

Nećemo ići daleko s vama, ako želite, zavirimo

malo u blisku prošlost. Prije nekih pedeset godina. Da li je svijet tada bio malo sretniji ili je svoju tugu nosio u golemom srcu i nije je dijelio? Na našu planetu Zemlju rodilo se dijete po imenu Hakim. Čim je otvorio oči, zaplakao je, očigledno nije želio napustiti mjesto odakle je došao. Nazvali su to “takdiri ilahi” tj. Allahovom odredbom. A da je znao da će ga život tjerati na plač dok živi, po mom mišljenju, ili po našem, ne bi ni plakao. No, vratimo se mi našoj temi. Hakim se rodio i polahko počeo upoznavati sebe i svoje najbliže. Imao je majku, oca i jednu stariju sestru. Hakim je bio drugo dijete. Roditelje je uvijek neizmjerljivo volio, trudio se dokučiti sve čemu su ga podučavali i, žargonski rečeno, nikada nije izlazio iz njihovih riječi. Što se sestre tiče, bilo je između njih sitnih čarki, nije da nije. Rasprave su bile sitne, ali niko nikada na onog drugog nije ruku podigao. Razlozi svađa su uvijek bili bezazleni: “Moja igračka je manja” ili “Moja se brže pokvarila, s čime ću se sad igrati?“, „Nemojmo davati pare za

igračke, napravimo zeca od krpa“, “Zašto nam se djeca iz komšiluka prave važna dok voze bicikle...“ i tome slični primjeri se mogu nabrojati.

Nakon porodice, bića koja je Hakim najviše volio i s kojima je želio provoditi najviše vremena, pored seoskih ovaca, janjadi i jarića, bio je njegov zec. Onaj divlji, poljski zec. Znače, onaj kojeg je otac pronašao usred njive dok je kosio djetelinu i donio ga kući. Hakimov otac ga je donio samo da bi se sin i kćerka malo poigrali, no sutradan ujutro vratio je zeca na istu njivu gdje ga je i našao. Nesumnjivo, taj zec je imao majku i oca. Majka bi noću lovila i hranila se kako bi imala snage tražiti hranu za svoje mlade. Također, mladi zečevi sišu majčino mlijeko najmanje tri do četiri sedmice. Da majka dođe u gnijezdo i ne nađe svoje mladunče, bila bi tužna, možda bi na svom jeziku i zaplakala, ko zna, možda bi uputila i bedu-u (proklinjanje). A životinjska bedu-a, ne dao Allah, može biti uslišena. Jer životinje su nevine, životinje su umiljate i potrebne ljubavi.

Otac plemenita srca želio je učiniti dobro i uljepšati dan svojoj djeci. Kada je nakon sabah-namaza ostavio zeca u gnijezdo gdje ga je i našao, taj mali zeko će se vratiti majci i ocu, ukratko, svom slobodnom svijetu. No, nikome nije ni na kraj pameti bilo da će Hakim onoliko gorko plakati za njim.

Jednog ponedjeljka ujutro:

— Mati, gdje je zec? Zašto ga ne vidim, gledao sam ispod sanduka u bašti, nema ga?

— ... Sine, tu je negdje u blizini.

Majka je odgovorila nakon kraće šutnje. Željela je dobiti na vremenu kako bi smislila šta da mu kaže. Znajući koliko je dijete emotivno i koliko voli životinje, iskreno govoreći, prepustila je mužu da mu kaže istinu.

— Ali majko, šta ako je otišao tamo gdje je pas, šta ako ga je naš pas prepao pokazujući zube? Šta ako ga je otjerao... dok je Hakim nizao pitanja jedno za drugim, majčin odgovor je bio:

— Sine, hajde da pogledamo naše trodnevno jare, je li sisalo majku? Je li majčino mlijeko bilo dovoljno? Je li sito? A možda se preko noći ojagnjilo još neko novo jare.

— Ne, majko, ja hoću zeca, njega mi je ljepše voljeti. One divne oči, ono plašljivo srce, a tek uši, majko, zaljubio sam se u njega. Pitam se voli li i on mene?

Jadna majka, razmišljala je šta da kaže sinu. Sin je već jednom obolio od „zečije ljubavi“...

— Sine, sigurno i on tebe voli, zašto ne bi, ali znaj da te jarići u štali, koji skaču na tebe prednjim nogama, vole još više. Ne zaboravi da se cijeli dan igraš s njima, oni su se jako navikli na tebe. Hajde sada da im osvježimo hranu i vodu.

Hakim i majka su otišli tamo gdje su bili jarići. Iako Hakim nije mogao izbaciti onog divnog zeca iz glave, otišao je vidjeti jariće. Otišao je malo preko volje, ali čim ih je ugledao, radost mu se bar donekle vratila. Zaista, čim su ušli unutra, jarići su potrčali prema njima. Pokušavali su prednjim nogama dohvatiti Hakimovu visinu. Sisali su mu prste na rukama. Isprljali su mu odjeću. Ponovo su Hakimu vratili osmijeh na lice. Tako je bilo svaki dan, ljubav prema jagnjadi i jarićima zauvijek se ugnijezdila u Hakimovom srcu.

Prošle su tri godine, prožete i gorkim i slatkim trenucima.

Hakim je porastao, krenuo u školu, školovao se. Vikendom je u džamiji išao na pouku iz Kur'ana. Uvijek se trudio napamet naučiti bitne sure i dove. Kada bi ušao među svoju jagnjad i jariće, naglas bi učio ono što je naučio. Znao je da ga i njegova jagnjad slušaju. Hakim se navikao na život bez zeca, ali nikako nije mogao prihvatiti to što je njegov otac vratio zeca u gnijezdo na njivi. Možda je to zato što je bio još zelen, naravno da će ocu dati za pravo kada malo poraste. Za zecom je plakao punih sedam sedmica. Skoro svaki dan je išao na njivu djeteline, s nadom u očima da će ga pronaći, obilazio je sve svojim malim koracima, ali zec se više nije pojavio.

Život brzo prolazi, ne pitajte za godine!

Sada je odrastao, postao je veliki čovjek, ali ljubav prema malom zecu, jaretu i jagnjetu u štali, prema umiljatim kozama i ovcama, uvijek je ostala i ostat će u njegovom srcu. Hakim je uvijek znao odakle dolazi i kamo ide.

Nikada nijedno živo biće nije povrijedio, niti bi mogao. Godinama kasnije, upravo sada, dok odbrojava posljednje godine do penzije kao profesor arapskog jezika, Hakim je postao otac, postao je daidža, a za mjesec-dva postat će i djed. No, nikada neće zanemariti to da bude milostiv, pun života i nade.

GÖRÜNMEYEN BEKÇİ

Ahsen Nuredin

Gostivar-Kuzey Makedonya

Ali dağlarda çobandı, artık iyice yaşlanmıştı. Yüzündeki çizgiler ona artık ölümü hatırlatıyordu. İster istemez çoğu zaman; etrafında neden hiçbir insan kalmadığını, bir başına bu dağlarda ne yapacağını ve ölümün ona ne zaman uğrayacağını? Düşünüp dururdu!

Uzun uzun gökyüzüne dalışları vardı, içinde anlamlandıramadığı bir takım düşünceler, deliyordu adeta tüm benliğini.

Hissediyordu, sanki birileri ona doğru yaklaşmaktaydı. Fakat bir yandan da ceplerini durmadan yokluyordu, bir yığın taş vardı yırtık ceplerinde. Kendisine bu denli ağırlık yapan taşları ne zaman toplamıştı? Yaşlılık herhalde diye düşünceler içine dalıyordu, gözleri ise bilinmezliklere doğru.

Kalbi hep Allah'la beraberdi, Allah'ın varlığıyla dolup taşıyordu adeta. içinde bulunduğu devir, İslam'dan bihaber yaşayanların devriydi. İnsanların hemende hepsinde putperestlik veya hristiyan inancı vardı. İslam dinini tercih edişinden dolayı kaçmıştı tüm insanlardan. Tabii, kendisinin de bilmediği birkaç gencin dışında!

Bu birkaç genç de o dönemin putperestlik inancına karşı çıkmışlardı. Kral ise bu gençleri müslüman oldukları için dışlıyor, hatta taşlamak, öldürtmek istiyordu. Gençlerin müslümanlık dininden ne pahasına olursa olsun vazgeçmeleri mümkün değildi.

Kalbi körelmiş kraldan kaçmaları gerekiyordu. Bir yer arıyorlardı, bizi bu zalim insanların ellerinden kurtaracak bir yer. Ne yapacaklarını bilmeden, ayakları nasır tutacak derecede yürüdüler yanlarındaki köpeğiyle ve sonunda bir mağara gördüler. Son çırpınışlarıyla, bu mağarada saklanacaklarını düşündüler.

Adımları hızlanmıştı bu gençlerin.

Bir kış günüydü Ali birkaç gencin kendisine doğru geldiğini gördü eyvah dedi beni buldular. Öldürecekler beni diye derin düşüncelere daldı ama artık kaçacağı bir yeri de yoktu, o adımlar artık yanı başındaydı. Ali korku içinde duraksadı, gençlerle ve yanlarındaki köpeğiyle göz göze geldi, fakat garip bir şey olmuştu, gençler Ali'yi görmemişler yanından geçip gitmişlerdi, Sadece köpek, Ali'nin yanı başına gelip duraksadı ve gözlerine doğru sanki merhamet dolu gözlerle kendisine bakmaya başladı ve bir müddet sonra gençlerin peşinden gitti. Ali ise şaşkınlık içinde adeta donakalmıştı, nasıl olur da köpeğin dışında beni hiçbir genç fark

etmedi diye düşünürken, merak içerisinde kulak misafiri oldu mağaranın duvarlarına!

Ağlamaklı seslerini duydu, gençlerin, elleri semaya doğru yükselen o genç yiğitler: “Rabbimiz bize katından bir rahmet ver, bize yardım et; şu işimizde doğru ve rızâna uygun olan ne ise onu bize nasip eyle!” diye niyâz ettiler. Sonra da o gençler, tek tek yakarışlar eşliğinde dua ederken uykuya daldılar. Ali gençlerin bu mağaraya neden sığındıklarını anlamıştı, içi hüznle dolmuştu adeta. Yanlış düşündüğü için kendini suçladı, onlar da benim gibi Allahla inanan bir avuç genç diye mırıldanmaya başladı. Ardından kendisine yük olan taşlar sanki bir şey anlatmak istiyor gibi, bir bir taşmaya başladı ceplerinden. Önünde bir dağ yığını kadar taş görünce

hayretlere kapılmıştı. Ali bir an nasıl olur da bu kadar taş ceplerime sığmış diye düşündü? Ve tam bu esnada hiç tanımadığı bir suret birden bire önünde belirivermişti; ey

Mağaranın Bekçisi, “al bu taşları mağaranın

kapısına doğru dizmeye başla” diye bağıriyordu bu ses. Bir an aklından, ben koyunlarımın bekçisiyim, hem hiç mağaranın bekçisi olur mu? Diye düşünmeye başladı, ilk defa böyle bir şey duyuyordu.

Fakat, bu gördüğü suret, işittiği muazzam ses, sürekli kulaklarında çınıyor, “al bu taşları ve mağaranın kapısına diz” diyordu. Ali şaşkındı, avuçları terlemeye başlamıştı, bir yandan da zifiri karanlık bastırılmış korkuyordu. Ama daha fazla da bu sese karşı gelemeyeceğini anladı, aldı taşları başladı tek tek dizmeye. Belki haftalarını alacaktı ama ya Allah diyerek dizmeye başladı. Fakat bir anda duraksadı, aklına gençlerin içeride olduğu geldi. Ben bu taşlarla, tek çıkış kapısını kapatacağım dedi, önünde beliren surete. Ama nafile, o suret sadece tek bir cümle tekrarlıyordu “Taşları diz”

Ne yapmaktaydı Ali? Kendi de bilmiyordu, sürekli içeride kalan gençleri düşünüyor, yüreği paramparça olmuş bir şekilde, benim yüzümden diyordu, benim yüzümden orada ölecekler!

Haftalar geçti, Ali taşlardan adeta et kemik örmüştü mağaranın girişine. Bir yandan da Allahl ım ben ne yaptım? Diyordu içinden. Tam ağlamaklı olacaktı ki o suret yine beliriverdi önünde, dokundu omuzuna, kalk Bekçi dedi uyu, sonra gözlerine hafifçe dokundu ve Ali derin bir uykuya daldı. Kuşların civıltısıyla, güneşli bir güne açtı gözlerini Ali, Zemheri kıştan eser yoktu. Ali uykudan uyanır uyanmaz ne baharın civıltıları vardı kulaklarında, ne de kuşların sesi, aklını tek bir düşünce kemiriyordu, İçerideki gençler. Ah dedi benim ölüm için ördüğüm taşlar yüzünden, bir avuç gencin felaketine sebep oldum, diye ağıtlar yakınmaya başladı.

Yine tam bu esnada, o suret yanında beliriverdi. Bekçi kalk, kendi ellerinle taşlardan duvar ördüğün mağaranın kapısından devir o taşları, yık hepsini diyordu.

Ali nasıl yapacaktı, gençlerin cansız bedenleriyle nasıl yüzleşecekti, yüreği nasıl dayanacaktı? O sese yine karşı gelemedi ve dediğini yaptı, adeta bir putu devirir gibi, tek dokunuşla taşlar yerle bir olmuştu. İcerideki gençler bu şiddetli sesteki tek tek uyanmaya başladı, Ali donakalmıştı bu nasıl oluyordu, kaç hafta geçmişti Allah'ım nasıl diyordu?

Yine gençlere sesini duyuramıyor, görmüyorlardı, Ali'yi.

Gençler belki bir gün, belki birkaç saat uyuduklarını düşünüyorlardı ve müthiş bir açlık hissetmeye başladılar.

Mağaradan çıktılar, şehre doğru yürümeye başladılar, ve ne görsünler? Hayır bu yaşadıkları şehir değildi, tamamen değişmişti. Gençler ve Ali şaşkındı.

Gençlerden biri yoldan geçen birine sordu, sorduklarında ise şaşkınlıkları bin derece daha da artmıştı. Çünkü şu gerçekle yüze geldiler; gözlerini açtıkları zaman, belki de yıllar, belki de yüzyılların sonrasındaydı. (tabii ki uyudukları zaman dilimini, en iyi Allah bilir.)

Derin bir sessizlik kaplamıştı herkesi, şaşkınlıklarını biraz üzerlerinden atınca anladıkları ki, gözlerini müslümanlığın hakimi olduğu bir şehre açmışlardı. Allah'ın yıllarca uyuyun dilemesiyle, putlaşmış insanların elinden kurtulmuşlardı, o gözleri kör, cahil devirden.

Allah'ın lütfü böyle tecelli etmişti gençlere, kalpleri Allah'ın dini üzerine oldukça hiç bir kötü şey galip gelemeyecekti. Hak dinine bağlananların, sonunun hep güzel olacağını, en başından beri biliyorlardı. Allah kendisine inananları zayıf etmezdi çünkü.

Ve gençler avuçlarını semaya doğru açtı: Rabbim sana çokça şükür, çokça hamd sözleri çıktı titreyen dudaklarından.

Gençlerin yanındaki köpek ise bekçinin yanına gelerek sanki minnet duygusunu ifade eder gibi, başını Ali'nin dizlerinin arasına koydu. Birkaç dakika öylece durduktan sonra gözleriyle sanki teşekkür eder gibi Ali'ye baktı ve koşar adımlarla gençlerin yanına döndü.

Ali ise bu mucizevi olayın şaşkınlığıyla, bir köşede gözlerini gökyüzüne doğru dikmişti.

Ve yine apansız şekilde görünen o suret, o muazzam sesle karşılaştı: Gel diyordu

Bekçi'ye, bütün benliğimle gel.

Ali anamıştı artık, Allah bu gençlere, yardım etmesi için kendisini vesile kılmıştı. Hem de kimsenin göremeyeceği, duyamayacağı bir surette.

Gözünden bir damla yaş süzüldü. Son kez gözleri göğe doğru iliştiğinde, bulutlara sanki beyaz kalem ile yazılmış o ayetle karşılaştı:

“Eğer, Allah size yardım ederse, artık size galip gelecek kimse yoktur..”

Biz, görmesek bile, belki de gizli bir el bizlere yardım ediyordur!

NEVIDLJIVI ČUVAR

Ahsen Nuredin

Gostivar-Sjeverna Makedonija

Ali je bio pastir,

sada već sasvim ostario. Bore na njegovom licu podsjećale su ga na blizinu smrti. Često bi se, htio-ne htio, zapitkivao zašto oko njega više nema ljudi, šta će sam raditi u ovim planinama i kada će mu smrt pokucati na vrata. Neprestano je o tome razmišljao.

Dugo bi znao uroniti pogledom ka nebu, dok su mu neke misli, koje ni sam nije znao objasniti, prožimale cijelo biće.

Osjećao je kao da mu se neko približava. Istovremeno je neprestano preturao po džepovima, u njegovim poderanim džepovima bilo je mnoštvo kamenčića. Kada li je sakupio svo to kamenje koje mu je predstavljalo toliki teret? Razmišljao je da je to vjerovatno zbog starosti, dok su mu oči lutale prema nepoznatom.

Srce mu je uvijek bilo uz Allaha, bilo je ispunjeno Njegovim prisustvom. Doba u kojem je živio bilo je doba onih koji su živjeli ne znajući za Islam. Skoro svi ljudi bili su idolopoklonici ili kršćani. Pobjegao je od svih ljudi jer je odabrao vjeru Islam. Naravno, osim nekoliko mladića za koje ni sam nije znao. Tih nekoliko mladića se

također usprotivilo tadašnjem idolopoklonstvu. Kralj ih je odbacivao jer su bili muslimani, čak ih je želio kamenovati i ubiti. Mladići nisu nipošto htjeli odustati od vjere Islama, po cijenu bilo čega.

Morali su pobjeći od kralja čije je srce bilo slijepo. Tražili su mjesto, mjesto koje će ih spasiti iz ruku ovih zulumčara. Ne znajući šta da rade, pješačili su sa svojim psom sve dok im tabani nisu otvrdnuli, i na kraju ugledaše jednu pećinu. Sa zadnjim atomima snage, pomisliše da se u njoj sakriju.

Jednog zimskog dana, Ali vidje kako mu se približava nekoliko mladića. “Teško meni”, reče, “pronašli su me.” Potonuo je u duboke misli misleći da će ga ubiti, ali više nije imao kamo pobjeći, ti koraci su već bili tik uz njega. Ali zastade u strahu, susrete se očima s mladićima i njihovim psom, ali dogodilo se nešto čudno, mladići nisu vidjeli Alija, prošli su pored njega. Samo je pas prišao Aliju, zastao i počeo ga gledati očima punim milosti, a nakon nekog vremena krenuo je za mladićima. Ali je ostao skamenjen od čuda, pitajući se kako ga niko osim psa nije primijetio, te je iz radoznalosti počeo prisluškiivati zidove pećine.

Čuo je plačne glasove mladića; ti mladi heroji, ruku podignutih prema nebesima, doveli su: “Gospodaru naš, daruj nam Svoju milost i pomози nam, daruj nam da u ovom našem poslu postupimo ispravno i onako kako si Ti zadovoljan!” Tako su se skrušeno obraćali Allahu. Zatim su ti mladići, jedan po jedan, uz tihe molitve i jecaje utonuli u san. Ali je shvatio zašto su se ovi mladići sklonili u pećinu i srce mu se ispunilo tugom. Krivio je sebe što je pogrešno mislio: “I oni su šaćica mladića koji vjeruju u Allaha baš kao i ja”, promrmljao je. Zatim je kamenje, koje mu je bilo teret, počelo ispadati iz njegovih džepova kao da želi nešto ispričati. Ostao je zatečen vidjevši pred sobom gomilu kamenja veliku poput brda. Ali se na trenutak zapitao kako je toliko kamenja moglo stati u njegove džepove? I upravo u tom trenutku, pred njim se iznenada pojavi lik kojeg nikada ranije nije vidio. “O, Čuvaru pećine,” povika taj glas, “uzmi ovo kamenje i počni ga redati na ulaz u

pećinu.” Na trenutak mu prođe kroz glavu: “Ja sam čuvar svojih ovaca, zar uopće postoji čuvar pećine?” Prvi put je čuo tako nešto.

Međutim, taj lik koji je vidio i taj veličanstveni glas neprestano su mu odzvanjali u ušima: “Uzmi ovo kamenje i redaj ga na ulaz pećine.” Ali je bio zbunjjen, dlanovi su mu se počeli znojiti, a istovremeno se bojavao mrklog mraka koji ga je pritisnuo. Ali shvatio je da se više ne može odupirati tom glasu, uzeo je kamenje i počeo ga redati jedno po jedno. Možda će mu trebati sedmice, ali počeo je slagati govoreći “Ya Allah.” Odjednom zastade, sjetivši se da su mladići unutra. “Ovim kamenjem ću zatvoriti jedini izlaz,” reče osobi koja mu se ukazala. Ali uzalud, ta osoba je ponavljala samo jednu rečenicu: “Redaj kamenje.”

Šta je Ali radio? Ni sam nije znao. Neprestano je mislio na mladiće koji su ostali unutra, slomljenog srca govorio je: “Zbog mene, zbog mene će tamo umrijeti!”

Prošle su sedmice, Ali je od kamenja sazidao zid na ulazu u pećinu. Istovremeno je u sebi govorio: “Allahu moj, šta sam uradio?” Upravo kad je htio zaplakati, onaj lik se ponovo pojavi pred njim, dotaknu ga za rame i reče: “Ustani Čuvaru, spavaj,” zatim mu lagahno dotaknu oči i Ali utonu u dubok san. Uz cvrkut ptica, Ali otvori oči uz sunčan dan. Od zime nije bilo ni traga. Čim se probudio, u ušima mu nije bilo proljetnog cvrkuta ni glasa ptica, samo ga je jedna misao izjedala - mladići su unutra. “Ah,” reče, zbog zida koji sam sazidao, uzrokovao sam propast šačice mladića,” i poče jadikovati.

I upravo tada, onaj lik se ponovo pojavi pored njega. “Čuvaru ustani, obori to kamenje s vrata pećine koju si vlastitim rukama sazidao, sruši sve,” govoraše mu.

Kako će to Ali izvesti, kako će se suočiti s beživotnim tijelima mladića, kako će mu srce izdržati? Opet se nije mogao oduprijeti tom glasu i uradio je kako mu je rečeno, kao da obara kakav kip, jednim dodirom kamenje se srušilo. Mladići unutra počеше se buditi jedan po jedan od tog snažnog zvuka. Ali je ostao

skamenjen, kako je to moguće, koliko je sedmica prošlo, Allahu moj, kako?

Opet ga mladići nisu čuli niti su ga vidjeli.

Mladići su mislili da su spavali možda jedan dan ili nekoliko sati, i počeli su osjećati ogromnu glad.

Izašli su iz pećine, krenuli prema gradu, i šta su imali vidjeti? Ne, to nije bio grad u kojem su živjeli, potpuno se promijenio. Mladići i Ali bili su u čudu.

Jedan od mladića upita prolaznika, a kada su čuli odgovor bili su u čudu!

Jer suočili su se s istinom. Kada su otvorili oči, prošle su možda godine, a možda i vijekovi. (Naravno, vremenski period koliko su spavali najbolje zna Allah.)

Duboka tišina zavladała je među svima. Kada su se malo pribrali od šoka, shvatili su da su otvorili oči u gradu u kojem vlada Islam. Allahovom voljom da spavaju godinama, spasili su se iz ruku onih koji su se pretvorili u kipove, iz onog slijepog i džahilskog (neznabožackog) doba.

Tako se Allahova milost očitovala mladićima, dokle god su im srca bila uz Allahovu vjeru, nikakvo zlo ih nije moglo pobijediti. Od samog početka su znali da će kraj onih koji se vežu za pravu vjeru uvijek biti lijep. Jer Allah neće dopustiti da propadnu oni koji u Njega vjeruju.

I mladići okrenuše svoje dlanove ka

nebu: "Gospodaru moj, Tebi pripada sva zahvala i mnogo hamda," izlazilo je s njihovih drhtavih usana.

Pas koji je bio s mladićima priđe čuvaru i, kao da izražava zahvalnost, spusti glavu među Alijina koljena. Nakon što je tako stajao nekoliko minuta, pogleda Alija kao da mu očima zahvaljuje, a zatim trkom ode do mladića.

Ali je, od čuda zbog ovog nadnaravnog događaja, sjedio u ćošku upirući pogled u nebo.

I opet se susrete s onim likom koji se iznenada pojavio i onim veličanstvenim glasom: “Dođi,” govorio je Čuvaru, “dođi cijelim svojim bićem.”

Ali je sada razumio, Allah ga je učinio vesilom (sredstvom) da pomogne ovim mladićima. I to u liku koji niko nije mogao vidjeti niti čuti.

Suza mu skliznu niz lice. Kada mu je pogled posljednji put poletio ka nebu, na oblacima se susrete s onim ajetom koji je kao bijelim kalemom ispisan:

“Ako vas Allah pomogne, niko vas ne može pobijediti...”

Čak i ako ne vidimo, možda nam neka nevidljiva ruka pomaže!

BEYAZ TENTENE

Furkan Şaban

Üsküp-Kuzey Makedonya

Tenteneye her baktığında gözyaşlarına boğuluyordu...

“Müjdeler olsun... Müjdeler olsun size Ahmet Efendi.”

“Hayrola”

“Oğlunuz, hafızlığını tamamladı.” diye ses, avlu kapısından yankılandı.

Ardından İdris Efendi ve ailenin sügarçesi¹ Burhan, evin geniş yemyeşil avlusunun giriş kısmında göründüler. Bahçeden eve doğru gidilecek yolun etrafı çiçeklerle süslenmiş, üstü asma bağları ile donatılmıştı. İdris Efendi'nin ve Burhan'ın başlarındaki sarık ise bahçeye apayrı güzellik katıyordu. Güneş, Ahmet Efendi'nin ailesi için yeniden doğmuş gibiydi. Bunun asıl nedeni, dedelerinden gelen hafızlık geleneğinin Burhan'la tekrardan devam etmesiydi. Burhan'ın yaşı henüz on (10) idi. Erken yaşta hafızlığını tamamlayanların kervanına o da katılmıştı. Bu yüzden olmalı ki bu güzel

1 Sügarçe: Ailenin en küçük çocuğu.

âna şahit olup ailesini tebrik etmek için Üsküp ahalisi, Ahmet Efendi'nin evinde toplanmışlardı.

Bu, Burhan'ın başarılarının ilk adımıydı bu. Sesi güzel olduğu için farklı merasimlere mevlithanlar arasında yer alıyor, özellikle Ramazan aylarında mukabele okumak için Üsküp Türk Çarşısı'nda bulunan Mustafa Paşa, Murat Paşa ve Alaca (İshak Bey) gibi tarihi camilerde görev alıyordu.

Zagreb'te hafızlık ve Kur'an-ı Kerim'i güzel okuma yarışması düzenlenecekti. Bu haberi alan Ahmet Efendi, hocalar ve çarşı esnafıyla istişare ederek, oğlu Burhan'ın bu yarışmaya katılmasının uygun olacağına karar verdi. Bu nedenle, yarışmaya hazırlanması için yine İdris Efendi'nin kapısını çaldı.

Ancak bu zaman diliminde Ahmet Efendi'nin uzun süredir gizlediği kanser hastalığı ağırlaşmıştı. Doktorunun tavsiyesi üzerine, zarurî durumlar dışında evinden dışarıya çıkmıyordu. Hafız olan oğlu Burhan ise günün büyük bir kısmını evin dışında, hocasının yanında geçirdiği için babasının hastalığını fark etmiyordu.

Burhan'ın Zagreb'e gitmek için bir haftası kalmıştı. Ahmet Efendi ise hastalığından dolayı nefes almakta zorlanıyor, konuşmak dahi kendisine ağır geliyordu. Ölümü hisseder gibi oğluyla vakit geçirmek, belki de son görüşmesini yapmak istiyordu. Kısık sesle "Rukiye Hanım, bize iki sade kahve yapar mısın?" dedi. Sevgi dolu bakışlarıyla Burhan'ın yanında oturmasını istedi, başını okşadı, yanağından öptü ve sustu... Kahveler geldi. Yavaş yavaş kahveleri yudumlarken, yorgun gözleriyle oğluna baktı: "Hafızlık, senin baş tacın. Onu her ne olursa olsun muhafaza eyle ki o da seni korusu ve yüceltsin evladım..." dedi.

Burhan, yaşı küçük olmasına rağmen, babasının ciddi hastalığa müptela olduğunu anlamış olmalı ki kahveyi yudumlarken gözleri doluyor, bunu göstermemek için hemen göz yaşlarını siliyordu. Rukiye Hanım'a elleri titreyerek boş fincanları götürdüğünde ise eteğine sarılıp ağladı. Babasının üzerinde emeği çoktu.

Babası duyup üzülmeyin diye “Anneciğim, babamı kay... Babamı kaybedersem ne yaparım ben!” şeklinde kelimeler ağzından zor çıkıyordu.

Babasının durumu kötü olması Burhan'ın baba emaneti olan hafızlığı muhafaza etme ve bu yolda başarılı olma hususundaki kararlılığını pekiştirdi. Başarıları bir nebze de olsa babasına şifa olacağını düşünüyordu. İki hafta gibi kısa bir zaman kalmasına rağmen Burhan, Zagreb'deki yarışmaya hazırlıklarını daha titiz ve dakik bir şekilde devam etmeye koyuldu.

Burhan, başarılı bir şekilde yarışmayı tamamladı. Hem en genç hafızlardan biri olması hem de güzel sesi nedeniyle herkesin dikkatini çekmişti. Ayrıca Bosna-Hersek'te hafızların az olması sebebiyle, Ramazan ayı boyunca Saraybosna'nın Başçarşısı'nın (Başçarşıja) birçok camisinden mukabele okumak için davet almıştı.

Kur'an-ı Kerim'e bakmadan mukabele okuyan on bir (11) yaşında nadir genç ve güçlü hafızlardan biri olan Burhan, gönül okşayan sesinin verdiği huzurla ilk günden itibaren herkesin takdirini kazanmıştı. Saraybosna'nın Başçarşısı'nda onu tanımayan yoktu. Sabah namazı öncesi Ferhad Paşa Camii'nde, öğle namazından sonra Başçarşı Camii'nde mukabele okuyor; teravih namazını ise Gazi Hüsrev Bey Camii'nde kıldırıyordu.

Üsküp Türk Çarşısı gibi Saraybosna Başçarşısı da Ramazan ayında capcanlıydı. Her ne kadar iftar ve sahurdaki aile ortamını özleyorsa da Başçarşı'nın ruhu, teravih namazını kılanların, mukabele katılanların ve çarşı esnafının ona gösterdiği saygı, memleket hasretini dindiriyordu. Miljačka Nehri'ne baktıkça gözlerinde Vardar Nehri canlanıyor ve içindeki özlem ateşi alevleniyordu. Buna rağmen Saraybosna şehrine alışmış, çarşısını çok sevmişti.

Burhan, ruhunu canlı hissettiği Başçarşı'da birçok esnafla selamlaşıyor, sohbet ediyordu. İki çarşı esnafıyla ise akraba gibi olmuştu. Mukabele için bir camiden diğer camiye giderken

mutlaka bu iki çarşı esnafında durur, onlarla muhabbet ederdi. Biri bakır ustası Mehmed Efendi, diğeri ise terzi Halime Hanım'dı. Kendi oğulları gibi ilgi gösterdikleri için bu iki esnafın dükkanlarında kendisini evinde gibi hissediyordu. Yetim olduğunu bildikleri için Mehmet Efendi, babasının yerini doldurmaya çalışırken, Halime Hanım ise annesinin yokluğunu hissetmemesi için elinden geldiğince ona yardımcı olmaya çabalıyordu.

Ramazan ayı, yoğun ve bereketli bir şekilde geçiyordu. Bayram'ın ikinci gününde ise Üsküp'e döneceği için Burhan, Saraybosna'dan annesine hediye almak istiyordu. Bu düşüncesini önce Mehmet Efendi ile paylaştı. Birkaç dakikalığına gözden kaybolan Mehmet Efendi, bakırdan yapılmış çok şık tepsi, cezve ve fincanlarla birlikte geldi. Önceden düşünüp kendi elleriyle hediyeleri hazırladığını belirtti. Burhan, hediyelere hayran kaldı.

Annesinin el işlerini çok sevdiğini bildiği için Halime Hanım'a da konuyu açtığında, Bayram'a kadar çok şık bir tentene yapacağını ve tentenede, "Kardeş Şehirler: Saraybosna ve Üsküp 1992 (Bratski Gradovi: Sarajevo i Skopje 1992)" şeklinde özel bir motif ekleyeceğini söyledi. Hediye konusunda artık içi rahatlamış, tenteneyi annesine hediye olarak verip nasıl sevineceğinin hayalini kurmaya başlamıştı.

Bayram yaklaşırken çarşının her yerinde üzücü bir konu konuşuluyordu. O da, Boşnakların Sırplarla anlaşamama noktalarının arttığı ve çözüm yollarının tıkanıyordu. Mehmet Efendi, Bayram'ın ikinci gününde veya gerekirse daha önce de Üsküp'e dönmesinin uygun olacağını Burhan'a ifade ettiğinde işin ciddi olduğu anlaşılıyordu.

Bayram'a iki gün kala savaşa yol açacak bazı çatışmalar başladı. Burhan'ı camilerde görevlendiren kurum, Üsküp'e dönmesi için sınırda sorun yaşamaması adına bir belge verip otobüs biletini hemen aldılar. O günün akşamında yola koyuldu. Bir kutu içinde olan tepsi, cezve ve fincanları, oturduğu koltuğun altına bıraktı. Beyaz tenteneyi ise kaybetmemek için yanından hiç ayırmıyordu.

Otobüste, ülkeden çıkmak isteyen farklı ülkelerden turistler vardı. Bunların içinde Bosna Hersek'in Tuzla şehrinde görev alan İbrahim isminde Üsküplü bir hafız da bulunuyordu. Burhan onunla tanıştı. Sohbetleri kısa, suskunlukları uzun sürüyordu. Burhan, pencereden bazı istenmeyen olaylara şahit oldukça elinde bulunan tenteneye sarılıyor, bazen de eliyle sıkıyordu. Belli ki anne şefkatine ve korunmasına en çok ihtiyaç duyduğu zaman dilimlerini yaşıyordu.

Sınıra yaklaşırken otobüsü totenkopf² işaretli elbiseleri ve ellerinde silahları olan bir grup durdurdu. Bunların, çetnikler (Sırp Çeteler) oldukları hemen anlaşılmıştı. Ön kapı açılır açılmaz silahıyla otobüsün içine giren bir çetnik, bütün yolcuların inmelerini istedi. On sekiz yaşında olan Burhan, sakın bir şekilde indi. Herkesin eşyaları didik didik arıyor, nereli oldukları soruluyordu. Sıra kendisine geldi. Pasaportunu gösterdi ve Üsküp'e gideceğini belirtti. Elindekini merak eden çetniklerden biri, poşeti zorla kaptı. İçinde tentene olduğunu gördüğünde "Bu ne la?" dedi.

Tenteneyi açtığında ise "Kardeş Şehirler: Üsküp ve Saraybosna" yazısını gördüğünde "Kardeş şehirlermiş... Yapma ya! Saraybosna bizimdir..." gibi şeyler konuşmaya başladı. Sakinliğini bozmayan Burhan'ın üstünü aramaya başladıklarında ise Bosna'ya ne amaçla geldiği anlaşıldı. Kurumun verdiği kâğıdı bulmuşlardı. Liderleri olan Miloşeviç'e bunu ulaştırdılar. Eline aldı, okur okumaz kâğıdı buruşturdu ve sert bir şekilde Burhan'a doğru baktı...

Sessizliğini ve sakinliğini bozmamakla birlikte Burhan'ın tedirginliği yüzüne yansımıştı. Bir müddet geçtikten sonra kıskırtmak amacıyla ondan çetnik selamını yapmasını istediler. Bunu yaptığı taktirde gitmesine izin vereceklerdi. Burhan ise bunu duymamazlıktan geldi. Hiçbir şey yapmadığını gören uzun boylu asık yüzlü bir çetnik, silahının ucuyla sert bir şekilde yüzüne vurdu. Yüzündeki kan, Burhan'ın elindeki beyaz tenteneye sıçradı.

2 Totenkopf: Kafatası ve çapraz kemikler sembolünü ifade eden bir kavram. Çetniklerin bayrağında yer almaktadır.

Ardından nefret dolu gözlerle bakan çetnik, Burhan'ın çetnik selamını yapmadan gitmesine izin vermeyeceğini bağırarak tekrar etti. Bunu yapmakla Bosna'daki Müslümanlara ve hafızlığına ihanet edeceğinin idrakinde olan Burhan, elini dahi kıpırdatmadı.

Birkaç dakika sonra bir diğer çetnik, otobüsten indirilen Müslüman bir Hanımefendi'ye dokunmak istedi. Bunu gören Burhan, çetnikin elinden tutup kadının taciz edilmesini engelledi.

Tam o esnada "Herkes otobüse binsin. Sadece şu sizin kahramanınız burada kalacak!" diye seslenen siyah şapkalı çetniklerin lideri, silahıyla herkesi otobüse binmeleri için zorladı. Otobüse bindiler. Ancak, silahlı üç kişi tarafından sarılı olan Burhan, yerinden kımıldayamıyordu. Arkadaşı İbrahim, önce Burhan'ın yanına yaklaşmak istedi. Onu hemen oradan uzaklaştırdılar. Otobüse binip korkulu gözlerle ona pencereden bakmaktan başka çaresi kalmamıştı. Otobüs, uzaklaşmaya başladı. Burhan, artık görül-müyordu. Birkaç saniye geçmedi ki, peş peşe silah sesleri duyuldu!

İbrahim, Üsküp'e döner dönmez Burhan'ın akrabalarına durumu anlattı. Sırpçayı iyi bilen birkaç kişi, İbrahim'le hemen yola koyuldular. Otobüsün durdurulduğu yere vardılar. İbrahim, koşar adımlarla olay yerine gitti. Orada sadece Burhan'ın yanından ayırmadığı beyaz tenteneyi buldu. Tentenenin büyük bir kısmı, kanla kırmızı olmuştu...

Bölgede sulh anlaşması sürdüğü için birkaç gün daha Burhan'ı aradılar. Ama kendisine veya cesedine ulaşamadılar. Bölgeye yakın olan mezarlığa gittiler. Gördükleri tablo ise dehşet vericiydi! Bütün mezar taşları yıkılmış, harabeye dönüşmüş vaziyetteydi. Merhametsizlikleri taştan daha katı olan çetniklerin, Müslüman mezar taşlarına dahi tahammülleri kalmamıştı. Üsküp'e, sadece Burhan'dan hâtıra kalan kanlı bir tenteneye döndüler.

Haftalar geçse de Burhan'ın mezarı bulunamadı. Beyaz tentene, belki de defnedilmeyi beklenen şehidin kefeniydi...

Burhan'ın validesi Rukiye Hanım, evladının hâtırası olan tenteneyi evinin baş köşesinde tutuyordu. Beyaz tenteneye baktıkça gözyaşlarına boğuluyor, evladını ve Srebrenitsa katliamındaki şehitleri hasret ve dualarla yâd ediyordu...

Bir ay dolmadan saçları ve giysileri dağınık, sol elinin yüzük ve serçe parmağı dikiş izleri, yüzünde ise güller açan birisi Rukiye Hanım'ın kapısını çaldı. Arkasında ise birkaç kişi vardı. İçlerinden biri Saraybosnalı Mehmet Efendi'yi. Kapı açıldığında oğlunu gören Rukiye Hanım, o güne kadar döktüğü hüznün gözyaşlarını sevinç gözyaşlarıyla takas etti. Oğluna sağ salım kavuşmuş olmasına rağmen yine de tentenenin yerini değiştirmemişti.

Burhan, annesiyle sarıldıktan sonra hemen babasının odasına gitti. Ahmet Efendi, oğlunu görünce sevincinden ayağa kalkmak istedi. Burhan, babasının elini öptü ve hasta haliyle ayağa kalkmasına izin vermedi. Ardından evin salonunda aile üyeleri ve misafirler oturdular. Burhan, yaşadığı olayları, Mehmet Efendi ve arkadaşlarının onu nasıl kurtardığını uzunca anlattı.

Burhan, yaşadığı her şeyi geride bırakarak yeteneklerine odaklandı. Sol elinde geçirdiği ameliyat başarılı oldu ve Üsküp'ün birçok camisinde görev yapmaya devam etti. Saraybosna dönüşünde, çetniklerin dokunmasına izin vermediği bir kadının kızıyla evlendi. Birkaç yıl içinde Üsküp'ün Balkanlar'daki en tanınmış sanatçılarından biri haline geldi. Burhan'ın en bilinen ve dinlenen eseri ise Srebrenitsa şehitleri hakkındaydı.

BIJELA TENTENA

Furkan Şaban

Skoplje-Sjeverna Makedonija

“Muştuluk... Muştuluk vam bio, Ahmet-efendija!”

“Hajr inşallah?”

“Sin vam je završio hifz,“ odjeknu glas sa kapije avlije.

Ubrzo su se na ulazu u prostranu, zelenu avliju pojavili Idris-efendija i Burhan, najmlađi član porodice. Put koji je vodio od bašte do kuće bio je ukrašen cvijećem i natkriven vinovom lozom. Saruci na glavama Idris-efendije i Burhana davali su bašti posebnu ljepotu. Sunce kao da je ponovo izašlo za porodicu Ahmet-efendije. Glavni razlog tome bio je što se tradicija hifza, koja je poticala od njihovih predaka, nastavila s Burhanom. Burhanu je bilo tek deset (10) godina. I on se pridružio karavani onih koji su u ranom djetinjstvu postali hafizi. Vjerovatno su se zato stanovnici Skoplja okupili u kući Ahmet-efendije kako bi svjedočili ovom prelijepom trenutku i čestitali porodici.

Bio je to Burhanov prvi korak ka uspjesima. Zbog njegovog lijepog glasa, uvrštavali su ga među mevludhane na raznim svečanostima, a posebno tokom mjeseca ramazana učio je mukabele u

historijskim džamijama skopske čaršije, kao što su Mustafa-pašina, Murat-pašina i Aladža (Ishak-begova) džamija.

U Zagrebu se trebalo održati takmičenje u hifzu i lijepom učenu Kur'ana. Čim je čuo tu vijest, Ahmet-efendija se posavjetovao s ulemom i čaršijskim esnafom, te su odlučili da je prikladno da njegov sin Burhan učestvuje na tom takmičenju. Zbog toga je ponovo pokucao na vrata Idris-efendije kako bi se Burhan pripremio.

Međutim, u tom periodu se pogoršala bolest Ahmet-efendije, koji je dugo krio da boluje od raka. Po savjetu ljekara, osim u hitnim slučajevima, nije izlazio iz kuće. Njegov sin hafiz, Burhan, veći dio dana provodio je van kuće kod svog hodže, pa nije primjećivao očevu bolest.

Ostalo je još sedmicu dana do Burhanovog odlaska u Zagreb. Ahmet-efendija je zbog bolesti teško disao, a čak mu je i govor postao naporan. Kao da je osjećao blizinu smrti, želio je provesti vrijeme sa sinom, možda obaviti njihov posljednji razgovor. Tiho je rekao: "Rukiya-hanuma, možeš li nam napraviti dvije sade kahve?" S puno ljubavi u očima, zatražio je od Burhana da sjedne pored njega, pomilovao ga po glavi, poljubio u obraz i ušutio. Kahve su stigle. Dok je polahko pijuckao kahvu, umornim očima je pogledao sina: "Hifz je tvoja kruna na glavi. Čuvaj ga bez obzira na sve, kako bi on čuvao i uzdigao tebe, evladu moj." rekao je.

Iako je bio mali, Burhan je sigurno shvatio da mu je otac ozbiljno bolestan, jer su mu se oči punile suzama dok je pio kahvu, a on ih je brzo brisao da ne pokaže bol. Kada je drhtavim rukama odnio prazne fildžane Rukiya-hanumi, zagrlio je njene skute i zaplakao. Otac je uložio mnogo truda u njega. Da mu otac ne bi čuo i rastužio se, jedva je izustio: "Majko, ako izgubim... ako izgubim babu, šta ću ja raditi!"

To što je babino stanje bilo loše, samo je učvrstilo Burhanovu odlučnost da čuva hifz, koji mu je otac ostavio u emanet, i da bude uspješan na tom putu. Mislio je da će njegovi uspjesi bar donekle biti lijek njegovom babi. Iako je ostalo samo dvije sedmice,

Burhan je nastavio pripreme za takmičenje u Zagrebu još pedantnije i posvećenije.

Burhan je uspješno završio takmičenje. Privukao je pažnju svih kao jedan od najmlađih hafiza i zbog svog prelijepog glasa. Također, pošto je u Bosni i Hercegovini tada bilo malo hafiza, dobio je poziv da tokom cijelog ramazana uči mukabele u mnogim džamijama sarajevske Baščaršije.

Burhan, koji je sa jedanaest (11) godina bio jedan od rijetkih mladih i jakih hafiza koji su mukabelu učili napamet, od prvog dana je stekao svačije divljenje svojim smirujućim glasom koji miluje dušu. Nije bilo nikoga na sarajevskoj Baščaršiji ko ga nije poznavao. Prije sabah-namaza učio je mukabelu u Ferhadija džamiji, poslije podne-namaza u Baščaršijskoj džamiji, a teravah-namaz je predvodio u Gazi Husrev-begovoj džamiji.

Kao i skopska čaršija, i sarajevska Baščaršija bila je živopisna tokom ramazana. Iako mu je nedostajala porodična atmosfera iftara i sehura, duh Baščaršije, poštovanje koje su mu ukazivali džematlije i čaršijski esnaf ublažavali su mu čežnju za domom. Gledajući u Miljacku, u mislima mu se javljao Vardar i vatra čežnje bi se rasplamsala. Ipak, navikao je na Sarajevo i zavolio njegovu čaršiju.

Burhan je na Baščaršiji, koju je osjećao poput smiraja u svojoj duši, razgovarao i selamio se s mnogim trgovcima. S dvojicom esnafa postao je kao rod. Idući iz jedne džamije u drugu na mukabelu, obavezno bi svratio kod njih na sohbet. Jedan je bio kazandžija Mehmed-efendija, a druga krojačica Halima-hanuma. U njihovim dućanima se osjećao kao kod kuće, jer su mu poklanjali pažnju kao rođenom sinu. Znajući da je on u neku ruku tu sam, Mehmed-efendija je pokušavao nadomjestiti ulogu oca, dok se Halima-hanuma trudila da ne osjeti odsustvo majke.

Ramazana je prolazio intenzivno i beričetno. Pošto se drugog dana Bajrama trebao vratiti u Skoplje, Burhan je želio kupiti poklon majci iz Sarajeva. Tu misao je prvo podijelio s Mehmed-efendijom.

Mehmed-efendija se nakratko izgubio i vratio s veoma elegantnom bakrenom tepsijom, džezvom i fildžanima. Rekao je da je to unaprijed pripremio svojim rukama. Burhan je bio oduševljen poklonima.

Znajući da mu majka jako voli ručni rad, kada je spomenuo to Halima-hanumi, ona mu je obećala da će do Bajrama izraditi veoma elegantnu tentenu i da će na njoj dodati poseban motiv: “Bratski gradovi: Sarajevo i Skoplje 1992“. Što se tiče poklona, srce mu je bilo mirno, počeo je sanjati o tome kako će se njegova majka obradovati kada joj pokloni tentenu.

Kako se Bajram približavao, svuda u čaršiji se pričalo o jednoj tužnoj temi: nesuglasice između Bošnjaka i Srba su rasle, a putevi ka rješenju bili su zatvoreni. Kada mu je Mehmed-efendija rekao da bi bilo najbolje da se u Skoplje vrati drugog dana Bajrama, ili čak i ranije ako bude potrebno, shvatio je da je situacija ozbiljna.

Dva dana pred Bajram izbili su sukobi koji će dovesti do rata. Institucija koja je Burhana angažovala u džamijama odmah mu je kupila kartu za autobus i dala potvrdu kako ne bi imao problema na granici. Te večeri je krenuo na put. Kutiju s tepsijom, džezvom i fildžanima stavio je ispod sjedišta. Bijelu tentenu nije odvajao od sebe kako je ne bi izgubio.

U autobusu je bilo turista iz raznih zemalja koji su željeli napustiti zemlju. Među njima je bio i jedan hafiz iz Skoplja, po imenu Ibrahim, koji je bio na dužnosti u Tuzli. Burhan se upoznao s njim. Razgovori su im bili kratki, a šutnje duge. Gledajući kroz prozor neželjene događaje, Burhan bi se privio uz tentenu, a ponekad bi je čvrsto stisnuo u ruci. Očigledno je prolazio kroz trenutke kada mu je najviše bila potrebna majčinska nježnost i zaštita.

Prilikom približavanja granici, autobus je zaustavila grupa ljudi u odijelima sa oznakama mrtvačke glave i oružjem u rukama. Odmah se vidjelo da su to četnici. Čim su se prednja vrata otvorila, jedan četnik je s puškom ušao u autobus i naredio svim putnicima da izađu. Burhan, koji je sada imao osamnaest godina, mirno je

izašao. Svačije stvari su detaljno pretresane, a putnici ispitivani odakle su. Došao je red na njega. Pokazao je pasoš i rekao da ide u Skoplje. Jedan od četnika, radoznao šta drži u ruci, silom mu je oteo kesu. Kada je vidio da je unutra tentena, rekao je: „Šta je ovo, bre?“ Kada je razvio tentenu i vidio natpis „Bratski gradovi: Skoplje i Sarajevo“, počeo je govoriti: „Bratski gradovi, je l'... Ma nemoj! Sarajevo je naše...“ Dok su pretresali Burhana, koji nije gubio smirenost, postalo je jasno s kojim je ciljem boravio u Bosni. Pronašli su papir koji mu je dala institucija. Odnijeli su ga svom vođi, Miloševiću. On ga je uzeo, čim ga je pročitao, zgužvao ga je i oštro pogledao prema Burhanu.

Iako je ostao tih i smiren, uznemirenost se odražavala na Burhanovom licu. Nakon nekog vremena, s ciljem provokacije, tražili su od njega da pokaže četnički pozdrav (tri prsta). Ako to uradi, pustit će ga da ide. Burhan se pravio da ih ne čuje. Vidjevši da ne reaguje, jedan visoki, namrgođeni četnik ga je snažno udario kundakom puške po licu. Krv s njegovog lica prsnula je na bijelu tentenu u njegovoj ruci. Zatim je četnik s očima punim mržnje ponovio da ga neće pustiti bez tog pozdrava. Svjestan da bi time izdao muslimane u Bosni i svoj hifz, Burhan nije ni pomakao ruku.

Nekoliko minuta kasnije, drugi četnik je krenuo da nasrne na jednu gospođu muslimanku koja je izvedena iz autobusa. Vidjevši to, Burhan je uhvatio četnika za ruku i spriječio maltretiranje žene.

U tom trenutku, vođa s crnom kapom povikao je: “Svi u autobus! Samo će ovaj vaš heroj ostati ovdje!” i puškom ih prisilio da uđu. Ušli su u autobus. Međutim, Burhan, okružen trojicom naoružanih ljudi, nije se mogao pomaci. Njegov prijatelj Ibrahim je prvo htio prići Burhanu, ali su ga odmah udaljili. Nije mu preostalo ništa drugo nego da uđe u autobus i s prozora ga gleda preplašenim očima. Autobus je krenuo. Burhan se više nije vidio. Nije prošlo ni par sekundi, a začuli su se uzastopni pucnji!

Čim se vratio u Skoplje, Ibrahim je ispričao situaciju Burhanovoj rodbini. Nekoliko ljudi koji su dobro znali srpski jezik odmah su krenuli na put s Ibrahimom. Stigli su na mjesto gdje je

autobus bio zaustavljen. Ibrahim je potrčao ka mjestu događaja. Tamo je našao samo bijelu tentenu koju Burhan nikada nije odvajao od sebe. Veliki dio tentene postao je crven od krvi.

Pošto je na tom području vladao nekakav sporazum o primirju, tražili su Burhana još nekoliko dana. Ali nisu uspjeli doći do njega niti do njegovog tijela. Otišli su do obližnjeg mezarja. Prizor koji su tamo zatekli bio je užasan! Svi nišani bili su porušeni, pretvoreni u ruševine. Četnici, čija je nemilosrdnost bila tvrđa od kamena, nisu imali strpljenja čak ni za muslimanske nadgrobne spomenike. U Skoplje su se vratili samo s krvavom tentenom, jedinom uspomenom na Burhana.

Sedmice su prolazile, a Burhanov mezar nije pronađen. Bijela tentena je možda bila ćefin šehida koji je čekao da bude ukopan.

Burhanova majka, Rukiya-hanuma, čuvala je tentenu, uspomenu na svog evlada, na počasnom mjestu u kući. Gledajući u bijelu tentenu, gušila bi se u suzama, učeći dove i sjećajući se svog sina i šehida genocida u Srebrenici.

Nije prošlo ni mjesec dana, a na vrata Rukiya-hanume pokucao je neko razbarušene kose i odjeće, s ožiljcima od šavova na domalom i malom prstu lijeve ruke, ali s licem koje je blistalo. Iza njega je bilo nekoliko ljudi. Među njima je bio i sarajevski Mehmed-efendija. Kada je otvorila vrata i ugledala svog sina, Rukiya-hanuma je suze tuge koje je do tada lila zamijenila suzama radosnicama. Iako joj se sin vratio živ i zdrav, ipak nije pomjerila tentenu s njenog mjesta.

Nakon što se zagrlio s majkom, Burhan je odmah otišao u babinu sobu. Ahmet-efendija je od radosti htio ustati kada je vidio sina. Burhan je poljubio babu u ruku i nije mu dozvolio da ustane u onako bolesnom stanju. Zatim su u salonu sjeli članovi porodice i gosti. Burhan je dugo pričao o svemu što je preživio i o tome kako su ga Mehmed-efendija i njegovi prijatelji spasili.

Burhan je ostavio sve proživljeno iza sebe i fokusirao se na svoje talente. Operacija na njegovoj lijevoj ruci bila je uspješna

i nastavio je obavljati dužnosti u mnogim skopskim džamijama. Oženio se kćerkom žene koju je zaštitio od četnika pri povratku iz Sarajeva. Kroz nekoliko godina postao je jedan od najpoznatijih umjetnika Skoplja na Balkanu. Burhanovo najpoznatije i najslušnije djelo bilo je upravo o šehidima Srebrenice.

UNUTMAK

Altay Mısırlı
Prizren-Kosova

“Kaaara kuuuŝ”, “Karakuuuuuuŝ”
diye bağıran postacının
sesiyle uyandı. Temmuz sıcakında ardına kadar açık pencereler
görevliyi eve buyur etmişti sanki.
O ise avluda kapı ziliyle bakışıyordu. Kapıyı yumruklamaya
geçmeden, Nebahat Hanım üzerini giyinip karşılık verdi.
“Geliyoruuuuuum”.

Nebahat Hanım emekli olduğundan beri postacı daha çok
bağırır olmuştu. Saygıdan mı soyadıyla sesleniyordu yoksa inadına
mı yapıyordu belli değildi. Mahkeme celbini uzattı.

İkiye katlanmış yamuk yumuk sayfalardan, bakışlarından,
elinde kalemi hazır beklemesinden bıkkınlığını anladı. Yedi yıl-
dır geliyordu bu eve. Görevi teslimatı yapıp imza almak olan
görevlinin dosyasını okuduğunu biliyordu. Bilmediğiyse kimin
tarafında olduğuydu. Neyse ki bugün kaygılarını bu adama harca-
mayacaktı. Doktor randevusu vardı. Mahkeme celbini tahlillerin

olduğu zarfın yanına bıraktı ve bastonundan destek alarak mutfağa doğru ilerledi.

Son zamanlarda kafası çok karıştıktı. Düşüncelerinin arasına başka anılar giriyordu. Geçenlerde çorbaya su katarken aklına annesi gelmiş, sonra da eklediği miktarı unutmuştu. Zihni ve hareketleri eş zamanlı değildi. Yatağı topladıktan sonra banyoya giderim dediği her gün yüzünü yıkamayı unutmuştu. Gerçi doktorunun da kafası karıştıktı. İlk ziyaretinde tansiyon ilaçlarını aksatmayıp, şekerini düzenli kontrol etmesini, sıcaklarda evde kalıp hava serinleyince kısa yürüyüşler yapmasını söylemişti. Adım atarken zorlanan ve tansiyonu normal olan Nebahat Hanım'ı bu tavsiyeler hasta değil de yaşlı hissettirmişti. İsteddiği tahliller şikayetlerine çözüm olur düşüncesiyle muayenehaneden ayrılmış, ertesi gün hepsini yaptırmıştı.

Öğleden sonra hava biraz serinleyince doktorun evinin yolunu tuttu. Kapıdan çıkarken çantasını açıp kontrolünü yaptı. Tahlillerin olduğu zarf, cüzdanı, cep telefonu, evin anahtarı, bir paket kağıt mendil, hasır bir yelpaze ve bastonu. Her şey tamdı sanki. Tekrar hepsinin üzerinde göz gezdirip sesli saydı, gözleri hariç kulağıyla da duyunca ikna oldu. Doktorun muayenehanesi çok uzakta değildi. Nehrin aktığı yol boyunca yürüdü. Gelen turistlerle daha kalabalık olan bu şehir cıvıl cıvıldı. Masaların tamamını dışarıya taşıyan kafeler caddenin yarısını işgal etmişti.

İnsanların uğultusunu bastırmak isteyen yalın ayak bir çocuk elinde darbukasıyla ritim tutuyordu. Kahkahalarından güzel vakit geçirdikleri belli olan oniki kadın üç masayı birleştirmiş, gelen geçen herkesin yüzünde tebessüm oluşturunuyordu. Yanıbaşlarında pusetin içinde uyuyan bebebeğine hayretle bakan bir anne kocasıyla fısıldaşarak konuşuyor, gülüşmeler arttıkça panikle bebeğin yüzündeki mendili kaldırıp pardon diyen gözlere önemli değil bakışıyla karşılık veriyordu. Elllerinde cep telefonuyla birbirinin fotoğrafını çeken iki genç kız her pozdan sonra ekrana bakıp yüzünü buruşturuyordu. Saatine baktı, soğuk bir içecek hararetini

alırdı diye düşündü ama epey zaman geçmişti. Nehrin bir gıdım esintisiyle idare edip yoluna devam etti.

Doktorun odasına girerken klimanın serinliği her yanına dokundu. Rahat bir nefes alan Nebahat Hanım çantasından zarfla beraber yaptırdığı tüm tahlilleri masaya bıraktı. Bir tahmini olduğu halde daha önce telaş yaratmak istemeyen doktor sonuçları inceledikten sonra en yumuşak hâliyle durumu anlatmaya başladı. Demans başlangıcının görüldüğünü, unutkanlığının, kafa karışıklığının bu hastalıktan kaynakladığını söyledi. Ardından alınması gereken önlemlerden bahsetmeye başladı ama Nebahat Hanım gerisini duymadı. Düşüncelere daldı. Annesi de, babası da seksenlerinde hâlâ tanıştıkları günü hatırlayarak ölmüştü. Dizlerinin kireçlenmesini, damarlarının tıkanmasını, karaciğerinin yağlanması hatta kanser olmayı beklerdi ama unutabileceğini hiç düşünmemişti. Olacakları tahmin etmeye çalıştı. Günün birinde anıları tamamen silinecekti. O an doktorun konuşmasından bu sürecin yavaş yavaş ilerleyeceği yönünde verdiği bilgiyi yakaladı. Tıbbın ilerlemesinden, durumu kontrol altında tutmak için elinden geleni yapacağından bahsettikten sonra doktor bazı ilaçlar yazdı. Nebahat Hanım reçeteyi zarfa koyup çıkışa doğru ilerlerken kontrole gelmeyi unutmamasını söyleyen ses onu yolcu ediyordu.

Aynı yoldan eve dönerken bir çay bahçesinde beş dakikalığına soluklandı. Bastonunu sandalyeye yasladı, bacağındaki yara izine baktı. Artık zor farkediliyordu. Bastonu görenler de yaşlılığına yoruyordu. Sırtındaki izleri kimse görmemişti, kendisi bile. Oysa... Buz gibi bir limonata içerken boğazından geçen serinlik ruhunu ferahlattı. Huzur içinde derin bir nefes aldı. Komodinin üzerinde duran mahkeme celbine gitti aklı. Yıllar içinde topallaya topallaya ne çok gitmişti o mahkeme salonuna. Bir kez daha sabırla gidip boşanmak için talepte bulunacaktı. Kocasının gelmeysiine üzülmeden, alınan karara itiraz etmeden son defa yürüyecekti adalet koridorunda. Sonra unutacaktı.

ZABORAVLJANJE

Altay Mısırlı

Prizren-Kosovo

Probudila se uz glas pošlara koji je vikao: “Kaaaara kuuuŝ“, “Karakuuuuuuŝ“¹. Otvoreni prozori usred julske žege kao da su pozvali službenika u kuću. On je pak, u dvorištu, odmjeravao pogledom zvono na vratima. Prije nego što je počeo lupati po vratima, gospođa Nebahat se obukla i odgovorila:

“Dolaziiiiim!”

Otkako je gospođa Nebahat otišla u penziju, poštar je počeo vikati još glasnije. Nije bilo jasno da li ju je iz poštovanja oslovljavao prezimenom ili je to radio u inat. Pružio joj je sudski poziv. Iz zgužvanih stranica presavijenih na pola, iz njegovog pogleda i činjenice da je spremno čekao s olovkom u ruci, shvatila je koliko mu je sve to dozlogrdilo. Dolazio je u ovu kuću već sedam godina. Znala je da službenik, čiji je zadatak bio samo dostaviti pismo i uzeti potpis, čita njen dosije. Ono što nije znala bilo je na čijoj je on strani. Srećom, danas nije namjeravala trošiti svoje brige na tog čovjeka. Imala je zakazan pregled kod doktora. Sudski poziv

je ostavila pored koverta s nalazima i, oslanjajući se na štap, krenula prema kuhinji.

U posljednje vrijeme bila je jako zbunjena. Među njene misli uvlačila su se neka druga sjećanja. Nedavno joj je, dok je dodavala vodu u čorbu, na pamet pala majka, pa je zaboravila koliko je vode već ulila. Njen um i pokreti nisu bili usklađeni. Svaki dan kada bi rekla „pospremit ću krevet pa otići u kupatilo“, zaboravila bi oprati lice. Doduše, i doktor je bio zbunjen. Prilikom prve posjete rekao joj je da ne preskače lijekove za pritisak, da redovno kontroliše šećer, te da po vrućini sjedi kod kuće, a u kratke šetnje ide tek kad zahladi. Ovi savjeti učinili su da se gospođa Nebahat, koja je ionako teško koračala a pritisak joj bio normalan, osjeća starom, a ne bolesnom. Napustila je ordinaciju s mišlju da će nalazi koje je tražio biti rješenje za njene tegobe, te ih je sutradan sve izvadila.

Poslijepodne, čim je malo zahladilo, zaputila se prema doktorovoj kući. Izlazeći na vrata, otvorila je torbu i provjerila stvari. Koverta s nalazima, novčanik, mobilni telefon, ključ od kuće, paket papirnih maramica, slamnata lepeza i štap. Činilo se da je sve tu. Ponovo je sve preletjela pogledom i naglas prebrojala, tek kad je pored očiju čula i sopstveni glas, bila je uvjerena. Doktorova ordinacija nije bila daleko. Hodala je putem uz koji teče rijeka. Ovaj grad, prepun turista, bio je pun života. Kafići, koji su sve stolove iznijeli vani, zauzeli su pola ulice. Jedno boso dijete, želeći nadjačati žamor ljudi, udaralo je ritam u darabuku. Dvanaest žena, čiji su osmijesi odavali da se lijepo zabavljaju, spojile su tri stola i izazivale osmijeh na licu svakog prolaznika. Pored njih, jedna majka je s čuđenjem posmatrala bebu koja spava u kolicima i šaputala s mužem,

kako bi se smijeh pojačao, panično bi sklonila maramicu s bebinog lica i odgovarala pogledom “nije ništa“ onima koji su upućivali izvinjavajuće poglede. Dvije mlade djevojke s telefonima u rukama fotografisale su jedna drugu, a nakon svake poze bi se mrštile gledajući u ekran. Pogledala je na sat, pomislila je kako bi

joj jedno hladno piće ugasilo žeđ, ali već je prošlo dosta vremena. Zadovoljila se blagim povetarcem s rijeke i nastavila put.

Dok je ulazila u doktorovu sobu, hladnoća klima uređaja dotakla joj je cijelo tijelo. Gospođa Nebahat je odahnula i na sto spustila kovertu zajedno sa svim nalazima. Iako je doktor imao pretpostavku, nije želio stvarati paniku ranije,

nakon što je pregledao rezultate, počeo je najblažim mogućim tonom objašnjavati situaciju. Rekao je da su vidljivi počeci demencije i da njena zaboravnost i zbunjenost potiču od te bolesti. Zatim je počeo pričati o mjerama koje treba poduzeti, ali gospođa Nebahat ostatak nije čula. Utonula je u misli. I njena majka i otac umrli su u svojim osamdesetim, još uvijek se sjećajući dana kada su se upoznali. Očekivala je kalcifikaciju koljena, začepljenje krvnih sudova, masnu jetru, pa čak i rak, ali nikada nije mislila da bi mogla zaboraviti. Pokušala je predvidjeti šta će se desiti. Jednog dana njena sjećanja će potpuno nestati. U tom trenutku uhvatila je informaciju iz doktorovog govora da će se taj proces odvijati polako. Nakon što je spomenuo napredak medicine i da će učiniti sve što može da situaciju drži pod kontrolom, doktor je napisao neke lijekove. Dok je gospođa Nebahat stavljala recept u kovertu i kretala prema izlazu, ispratio ju je glas koji joj je govorio da ne zaboravi doći na kontrolu.

Vraćajući se istim putem kući, predahnula je pet minuta u jednoj bašti. Naslonila je štap na stolicu i pogledala ožiljak na nozi. Sada se jedva primjećivao. Oni koji bi vidjeli štap, pripisivali bi to njenoj starosti. Ožiljke na leđima niko nije vidio, čak ni ona sama. A ipak... Dok je pila ledenu limunadu, hladnoća koja joj je prolazila kroz grlo donijela je olakšanje njenoj duši. Udahnula je duboko s mirom u sebi. Misli su joj odlutale na sudski poziv koji stoji na komodi. Koliko je samo puta tokom godina, hramajući, otišla u tu sudnicu. Još jednom će strpljivo otići i zatražiti развод. Bez tugovanja što muž nije došao, bez prigovora na donesenu odluku, posljednji put će prošetati hodnicima pravde. A onda će zaboraviti.

KENDİ SESİNİ UNUTAN

Yasir Cebeci

Saraybosna-Bosna Hersek

Sarajevo... Gün batımına yakın bir vakitte, şehrin yükseklerinde bir yerdeyim.

Vratnik mahallesinin taş sokaklarında ağır adımlarla yürüyorum. Bu mahalle öyle bir yer ki, sanki zamana karşı koymuş. Evler yanyana dizilmiş, birleşik nizamda; kimi avlulu, kimi taş duvarlı. Kapı tokmakları bile yüzyıllardır aynı sesi çıkarıyor. Kızıl gökyüzü damlara vurmuş. Bir anın içinde sıkışıp kalmış gibiyim. Anadolu'nun bir şehrinde yürüyor gibiyim ama aynı zamanda Saraybosna'dayım. Tanıdık bir yer burası. Sanki

buralarda bir yerde doğmuşum, sonra unutmuşum da şimdi hatırlıyor gibiyim.

Vratnik'ten aşağıya doğru yürürken bir tabelada "Sagrđžija" yazısını görüyorum. Ahşap minareli küçük bir mahalle camisinin önüne geliyorum: Buzacı Mehmet Efendi Camii.

Avlusu küçük ama içi gül bahçesi gibi. Ahşabın kokusu sarıyor beni. Cami, mahallenin ruhuna uygun bir zarafetle inşa edilmiş. Çevredeki evlerin çatılarıyla aynı hizadaki ahşap minaresi göğe

uzanıyor ama göğe meydan okumuyor — yalnızca şehre bir dua gibi yükseliyor.

Biraz ileride genişçe bir avlu gözüme çarpıyor. Kapısında sade bir tabela:

“7 Numara – Šinanova Tekija.”

Hacı Sinan Tekkesi... Adını uzun zamandır duyardım, demek ki bugüne nasipmiş.

Girişteki mühür dikkatimi çekiyor. Bir seceredir bu, bir silsile. Hemen karşıda bir çeşme, suyu serin ve lezzetli. Çeşmenin yanı başında mezar taşları; her biri sanki geçmişin hikâyesini anlatıyor.

Bir anda, yüksekçe bir taşa çıkan genç bir derviş ezan okumaya başlıyor. Ses çıplak ama davudî. Ezan, avluya değil, kalbe düşüyor. Namazgâhta saf tutuluyor, akşam namazı kılınıyor. Ardından halka oluyor insanlar. Ben köşede kalmak isterken, Şeyh Efendi yalnızca bir bakışıyla davet ediyor beni.

Gözleriyle...

Kalabalığın arasına katılıyorum. Artık bu yerde bir yabancı değilim. İçeriye alınmıyorum, içeriye çağrılıyorum.

“Üçler, Beşler, Yediler, Kırklar... Cümle pîranın ve erenlerin dem-i devrânına diyelim Hû...”

Zikir başlıyor. Boşnakça ilahilerle karışık, Yunus’un Türkçe dizeleriyle devam ediyor...

Hak bir gönül verdi bana , Hâ demeden hayrân olur, Bir dem gelir şâdân olur, Bir dem gelir giryân olur...

Diller farklı ama ses bir. Gönlümde bir sıcaklık.

“Bosna’da Türkçe bilen az” derken zihnim, bu tekkede herkes Türkçe biliyor gibi hissediyorum. Çünkü söz değil, hâl konuşuyor.

Zikir coşuyor. Kendimi bırakıyorum sese; tekbirler kalp atışlarıma karışıyor. Zikir bitince yatsı namazı kılınıyor. Ardından meşk odasına geçiliyor. Yer minderlerinde oturuluyor. Duvarlarda hat sanatıyla işlenmiş ayetler, beyitler. Sofrada beyaz peynir, kuru et

ve ekmek. Ekmeği bölen, yanındakiyle paylaşıyor. Bu sade sofrası, kardeşlik sofrası.

Yemeğin ardından Şeyh Efendi ile tanışmak için yaklaşıyorum. Türkçe konuşuyorum.

Sıcak bir tebessümle cevap veriyor:

— Ben Türkçe bilmiyorum.

Ama bunu Türkçe söylüyor!

Halimi anlayan bir derviş geliyor yanıma. Adı Kenan. Türkiye’den geldiğimi, Bosna’da öğrencilik yaptığımı, bu tekkeyi ilk kez ziyaret ettiğimi anlatıyorum. Kenan tercümanlık yapıyor. Şeyh Efendi başını sallıyor:

— İnsan yeter ki güzel niyet etsin, yol hep açılır.

Gönlüm titriyor. Sonra soruyorum:

— Yunus’tan ilahiler söylediniz. Türkçe bilmiyorsunuz ama söylediniz. Bu nasıl oluyor?

Tebessümle cevap veriyor:

— Bu Türkçe değil. Bu artık Boşnakça. Benim dedemin dedesi de bu ilahileri böyle söylerdi. Bizde dua böyle edilir. Bu, bizim dilimiz oldu artık.

Ve ardından ekliyor Şeyh Efendi:

— Siz Âşık Yunus’a “bizim Yunus” diyorsunuz. Yunus sizin ise, biz kimiz?

Söz yüreğime dokunuyor. Zihin susuyor.

Bu “biz” kim? Kim var bu halkada?

Sadece Müslümanlar mı? Sadece Boşnaklar mı? Türkler mi?

Hayır... Bu halka bir milletin, bir mezhebin halkası değil. Bu halka, gönlü bir olanların halkası. Kimse dışarıda değil.

Müsaade istiyorum. Şeyh Efendi yine tebessüm ediyor:

— Her gelen kendisiyle gelir, ama giderken biz olur.

Bu sözle çıkıyorum tekkenin avlusundan.

Sagrdžija'dan aşağıya doğru yürüyorum. Saraybosna gecesine karışıyorum. Minareler geceye dokunmuş. Taş yapılar sessiz ama bir şey anlatıyor. Medeniyetin izleri hâlâ canlı.

Ayaklarım beni Sebil'e getiriyor. Göz göze geliyoruz Sebil'le. Suyunu insanlara, güvercinlere ayırmadan sunan bu taş yapı sanki konuşmaya başlıyor.

Ali Ağa Vahid'in bir beyti düşünüyor zihnime:

“Biz kimiz? Meclis Onun meclisidir.”

Evet... Kimiz biz?

Şehrin sokaklarında, yapıların suretinde, tekkenin avlusunda, Yunus'un duasında, Sebil'in suyunda, dervişin meşkinde...

Biz, O'nun meclisinde olanlarız. Ayrı dilde, aynı duada olanlarız. Aynı avlunun çocuklarıyız.

Ne oldu bize mi?

Belki de unutmamak için kendimize sürekli hatırlatmamız gereken soru şudur:

“Biz kimiz?”

ONAJ KOJI JE ZABORAVIO VLASTITI GLAS

Yasir Cebeci

Sarajevo-Bosna i Hercegovina

Sarajevo. U vrijeme zalaska sunca, negdje na visinama grada.

Laganim koracima koračam kamenim ulicama naselja Vratnik. Ovo je mjesto koje se, čini se, oduprijelo vremenu. Kuće pore-dane jedna do druge, u neprekinutom nizu, neke s avlijama, neke s kamenim zidovima. Čak i zvekir na vratima stotinama godina proizvodi isti zvuk. Crvenilo neba udarilo je u krovove. Osjećam se kao da sam zaglavljen u jednom trenutku. Kao da hodam nekim gradom u Anadoliji, a istovremeno sam u Sarajevu. Ovo je poznato mjesto. Kao da sam se negdje ovdje rodio, pa zaboravio, a sada se prisjećam.

Spuštajući se s Vratnika, na jednoj tabli vidim natpis "Sagrđžija". Dolazim ispred male mahalske džamije s drvenom munarom: Sagrđžija (Buzadži h. Mehmet-efendijina) džamija.

Avlija joj je mala, ali unutrašnjost je poput ružičnjaka. Miris drveta me obuzima. Džamija je izgrađena s elegancijom koja pri-liči duhu mahale. Njena drvena munara, u ravni s krovovima

okolnih kuća, pruža se ka nebu, ali mu ne prkosi — ona se samo uzdiže nad gradom poput dove.

Malo dalje, u oči mi upada prostrana avlija. Na vratima jednostavna tabla:

“Broj 7 – Šinanova Tekija.“

Hadži Sinanove tekija. Dugo sam slušao o njoj, očito mi je danas bilo suđeno.

Na ulazu mi pažnju privlači pečat. To je silsila, stablo naslijeda. Odmah nasuprot je česma, voda joj je hladna i pitka. Pored česme nišani, svaki od njih kao da priča priču iz prošlosti.

Odjednom, jedan mladi derviš, popevši se na uzvišeni kamen, počinje učiti ezan. Glas je čist, bez pratnje, ali prodoran. Ezan ne pada u avliju, već u srce. U namazgjahu se formiraju safovi, klanja se akšam-namaz. Zatim se ljudi okupljaju u halku. Dok ja želim ostati u ćošku, Šejh-efendija me poziva samo jednim pogledom.

Oćima...

Pridružujem se gomili. Više na ovom mjestu nisam stranac. Nisam unutra primljen, već pozvan.

“Za trojicu, petoricu, sedmoricu, četrdesetoricu. Za vakat i devran svih pirâ i evlija, recimo Hû...”

Zikr počinje. Nastavlja se mješavinom ilahija na bosanskom jeziku i turskih stihova Junusa Emrea.

Hak bir gönül verdi bana, Hâ demeden hayrân olur, Bir dem gelir şâdan olur, Bir dem gelir giryân olur...

Jezici su različiti, ali je glas jedan. Toplina obuzima moje srce.

Dok moj um misli “malo ljudi u Bosni zna turski“, osjećam kao da u ovoj tekiji svi znaju turski. Jer ne govori riječ, već hal, stanje duše.

Zikr se rasplamsava. Prepuštam se zvuku, tekbiri se miješaju s otkucajima mog srca. Nakon zikra klanja se jacija-namaz. Potom se prelazi u sobu za mešk. Sjedi se na minderima. Na zidovima ajeti i bejtovi ispisani kaligrafijom. Na sofri bijeli sir, suho meso i

hljeb. Onaj ko lomi hljeb, dijeli ga s onim do sebe. Ova skromna sofru je sofru bratstva.

Nakon jela prilazim Šejh-efendiji da se upoznamo. Govorim turski.

Odgovara mi s toplim osmijehom:

— Ja ne znam turski.

Ali to kaže na turskom!

Prilazi mi jedan derviš koji je razumio moju zbunjenost. Zove se Kenan. Objašnjavam da dolazim iz Turske, da studiram u Bosni i da prvi put posjećujem ovu tekiju. Kenan prevodi. Šejh-efendija klima glavom:

— Čim čovjek donese lijepu nijet, put se uvijek otvori.

Srce mi zatreperi. Zatim pitam:

— Učili ste ilahije od Junusa. Ne znate turski, ali ste ih učili. Kako to?

Odgovara sa smiješkom:

— Ovo nije turski. Ovo je sad već bosanski. I djed moga djeda je ovako učio ove ilahije. Kod nas se ovako čini dova. Ovo je sada postao naš jezik.

A potom Šejh-efendija dodaje:

— Vi Aşik Junusa zovete „naš Junus“. Ako je Junus vaš, ko smo onda mi?

Riječi mi dotiču dušu. Um utihne.

Ko smo mi u tom „mi“? Ko je u ovoj halki?

Samo muslimani? Samo Bošnjaci? Turci?

Ne. Ova halka nije halka jednog naroda ili jednog mezheba. Ovo je halka onih čija su srca jedno. Niko nije izostavljen.

Tražim izun (dopuštenje) za polazak. Šejh-efendija se ponovo smiješi:

— Svako ko dođe, dođe sa sobom, ali odlazeći postaje „mi“.

S tom riječju izlazim iz avlije tekije.

Koraçam niz Sagrdžije. Stapam se sa sarajevskom noći. Munare su dotakle noć. Kamene građevine su tihe, ali nešto govore. Tragovi civilizacije su još uvijek živi.

Noge me dovode do Sebilja. Gledamo se oči u oči. Ova kamena građevina, koja svoju vodu nesebično nudi i ljudima i golubovima, kao da počinje govoriti.

U misli mi pada bejt Ali-age Vahida:

“Ko smo mi? Medžlis je Njegov medžlis.“

Da. Ko smo mi?

U gradskim ulicama, u obrisima građevina, u avliji tekije, u Junusovoj dovi, u vodi Sebilja, u derviškom mešku...

Mi smo oni koji su u Njegovom medžlisu. Oni koji su u različitim jezicima, a istoj dovi. Djeca smo iste avlije.

Šta nam se desilo?

Možda je pitanje koje sebi stalno moramo ponavljati kako ne bismo zaboravili, upravo ovo:

“Ko smo mi?“

RADYO

Ayşe Hattab

Velingrad-Bulgaristan

Hasan dışarı uzun uzun baktı, derin bir nefes alıp “Nereden nereye?” dedi kendi kendine. Dergisinin artık yedinci sayısı çıktı ama içinde hala bir şey hissediyordu: boşluk, bazen de hüznün. Dertliydi Hasan Bey, işte bu yüzden dergiyi çıkartmaya başladı. Anlatacakları vardı, sorgulardı...Bazen de dalgın bir şekilde yürürken ona uzaktan bakan insan “Bu adam bütün Batı Trakya’nın sorunlarını sırtına taşıyor olmalı ” diye geçiyor içinden.

Sabah erkenden kitap evini açtı ve içinde bazı değişiklikler yapmaya karar verdi. Duvarlara bazı önemli sözler asmaya karar verdi ancak kapıda uzun zamandır asmak istediği Mevlana’nın sözü astı: “Gel, ne olursan ol yine gel” sözünü asıp gülümsedi. Bir zamanlar Mevlana’nın yaşadığı ve vefat ettiği şehirde okuduğu için, bu söz onun kalbinde yeri başkaydı.

Kendine kahve yapıp ve çocuklara şekerler hazırlamaya başladı. Bugün onun kitap evini açtığında bir yıl geçmişti. Her geçen çocuğa hatta yetişkinlere şeker dağıtıyordu.

- Selamun aleyküm, Hasan abi. Birinci yılınız kutlu olsun!

- Eyvallah Memet!

- Gel otur, kahve içelim. Yeni yaptım

- Yok abi ben başka bir şey için gelmiştim sana

- Hayırdır?

- Ben internette bir şey buldum abi, tam sana göre. Saray Bosna'da "Balkan'da Türkçe yayımlanan dergiler yayıncıların buluşması" bir program olacakmış, ne dersin abi?

Hasan Bey, susup kitaplara bakıyordu. Hafif gülümsedi ve

- Böyle şeyler bana göre değil oğlum, diye diyebildi.

- Abi sen yine bi düşün. Girtmeye karar verirsen bana haber verirsin. Hadi rastgele!

Memet, bu haberi bomba gibi Hasan Bey'e bırakıp gitti. O ise gün boyunca bu durmadan düşünüyordu. Artık Gümölcine'de kitaplar arasında kalıp, dergileri ile uğraşmak ona iyi geliyordu. Uzun zamandır böyle ortamlarda bulunmadı, şu an bu tür buluşma ona uzak geliyordu ama işte bu dürtü var ya, Hasan Bey bir türlü ondan kurtulamada. Bu buluşmaya gidip gitmemek arasında kalmıştı. Uykusu bölük olmuştu, sanki hayatında çok önemli bir adım onu bekliyormuş gibi kaç gündür bu buluşmayı düşünüyordu.

Camiden çıkınca Memet'i görür görmez durdurdu:

-Memet, sonra bana uğra şu buluşmaya gideyim diyorum

- Çok doğru karar aldın abi. Ben zaten diyorum sana göre bir buluşma. Umarım beğeneceksin.

Memet, Hasan Beyin bilgilerini yazdı ve doğru işine yöneldi. Hasan Bey rahatlamış bir şekilde koltuğa uzandı ve kitap okumaya başladı:

-Hayırlı işler abi! İsteddiğin antika radyodan bulamadım, yok.

- Tamam oğlum...Ama bulursan mutlaka al.

Hasan Bey çok sevdiği kitapları olduğu rafataki boşluğa baktı. Çok uzun zaman aradığı ve orada koymak istediği bu radyo için

her gün kahvecinin oğlunu soruyordu ama bir türlü istediği radyoyu alamıyordu. Derin nefes yine gözlerini okuduğu kitaba çevirdi.

Hasan Bey artık valizi ile havaalanında bekliyordu. Mutlu olduğu kadar da tedirgindi. Onu almaya gelen kişi karşıladı ve otele götürdü. Otelin onunde ona gülümseyen neredeyse onun yaşında olan bir beyefendi vardı. Hasan Bey karşılıklı gülümseyip odasında gitti.

Program kalabalıktı herkes biribiriyile konuşup tanışıyor. Huseyin Bey bir dergi alıp köşeye geçip okumaya başladı. Derginin adına bile bakmadan Tito ile ilgili bir öykü dikkatini çekti. Arkdan bir ses geldi:

- Beğendiniz mi öyküyü?

- İı evet, evet. İlginç

Medih, orta boylu neredyse Hasan Bey'in yaşına yakın bir güler yüzlü bir adam. Hüseyin Bey'e:

- Nerelisiniz?

- Benim Hasan, Gümölcineyim

- Fener dergisinden mi?

Hasan Bey gülümsedi ve kendini mutlu hissetti. Dergisi sadece Batı Trakya'da değil Makedonya'da da duyulmuş olduğu için onu gururlandırdı.

Sayıllı günler çabuk geçti. Hasan Bey ve Medih birbirlerini çok iyi tanıdıktan sonra ne kadar istemeseler de ayrılmak zorundalardı. Dostluğu saki küçüklünden beri sürüyormuş gibi herkesin dikkatini çekmişti. Herkesin sorusu "Kaç yıldır tanışıyorsunuz" idi. Medih aynı gülümseme ile Hasan Bey ile vedalaştı.

Hasan Bey bu sefer Gümölcine'ye yeni bir kişi olarak gitti. Daha önce bu hissedilen boşluk sanki gitmişti. "Bir arkadaşlık gönlünde bu hissedilen boşluk sebebi olabilir mi?" diye kendi kendine soruyordu bazen. Günler normal devam ediyordu Hasan Bey kendi dergisi ile, Medih ise kendi dergisi ile uğraşıyordu. Herkes

kendi derdiyle, kendi yoluna gidiyordu. Fakat bu dünya imtihanla doluydu, Hasan Bey hastalandı.

Hasan Bey hastaneden hastaneye gidip tedaviler görüyordu. Kitap evinde bazen Memet gidiyordu bazen arkadaşı. Hasan Bey'in kitap evine gidememesi, camiye gidememesi ona acı veriyordu. Fakat Hasan Bey yazmaktan vazgeçmiyordu. Hep yazıp arkadaşına ve artık ruh eşi olmuş arkadaşına Medih'e gönderiyordu, ona danışıyordu ve bu ona ilaç gibi geliyordu, iyi hissettiriyordu.

- Abi hadi kalk, kalk!

- Memet, nereye gidiyoruz?

- Abi kitap evine gidiyoruz. Sana süprizim var

Hasan Bey bitkin, kalmaya çalışıp kalkamayınca da yeniden oturuyordu.

- Abi ben sana yardım edeyim. Gidiyoruz!

Kitap evine girdiler ancak orada kimse yoktu. Hasan Bey'in gözlerini doldu. Raflara bakıyordu, kitapları inceliyordu. "İnsan güçlüyken bir anda nasıl bu kadar güçsüz olabilir?" diye düşünüyordu.

-Dostum niye bu kadar keyifsizsin, hiç yakıştıramadım. Biraz kendine gel ya!

Hasan Bey heyecanlandı, Medih'in sesini tanıdı ama burada olduğunu inanamadı. Başını çevirdi ve arkada Melih, elinde de antika bir radyo vardı. Melih, Hasan Bey'e sarıldı sonra da radyoyu ona uzattı. Hasan Bey, hediyesini aldı ve raftaki hala duran o boşluğa son güçleriyle uzatıp yerleştirdi.

RADIO

Ayşe Hattab

Velinograd-Bugarska

Hasan se dugo zagledao ka polju, duboko udahnuo i rekao sebi: “Dokle smo stigli?” Njegov časopis je već došao do sedmog broja, ali je on i dalje imao neki osjećaj u sebi, neku prazninu, ponekad tugu. Gospodin Hasan je bio uznemiren i zato je pokrenuo taj časopis. Imao je dosta da ispriča, pitanja da postavi. Ponekad, dok je odsutno hodao, ljudi koji su ga posmatrali izdaleka bi pomislili: “Ovaj čovjek mora da nosi teret svih problema Zapadne Trakije na svojim ramenima.”

Rano ujutro otvorio je svoju knjižaru i odlučio napraviti neke promjene unutra. Odlučio je objesiti neke važne citate na zidove, ali ipak, objesio je umjesto toga Rumijev citat koji je već dugo želio objesiti na vrata: “Dođi, ko god da si, dođi opet”, i blago se nasmi-
jao. Budući da je studirao u gradu u kojem je Rumi živio i preselio, ovaj citat je imao posebno mjesto u njegovom srcu. Skuhao je sebi kafu i počeo pripremati slatkiše za djecu. Danas obilježava godinu dana otkako je otvorio svoju knjižaru. Podijelio je slatkiše svakom djetetu, pa čak i odraslima, koji su prolazili.

- Selam alejkum Hasane brate. Sretna ti prva godišnjica!
- Hvala ti Mehmede!
- Dođi sjedi, hajmo popit kafu. Upravo sam je skuhaio.
- Ne ne brate ja sam došao do tebe zbog nečeg drugog.
- A šta je to?

- Našao sam nešto na internetu brate, taman je za tebe. U Sarajevu će biti neki program pod nazivom "Sastanak izdavača časopisa na turskom jeziku koji se objavljuju na Balkanu". Šta misliš brate?

Gospodin Hasan se zašutio, gledajući knjige. Blago se nasmi-
jao i jedino rekao:

- Ovakve stvari nisu za mene, sine.
- Pa eto bar razmisli. Ako se odlučiš ići, javi mi. Hajde sa selametom!

Memed dodade gospodinu Hasanu tu vijest poput bombe, i ode. A gospodin Hasan je cijeli dan neprekidno razmišljao o tome. Sada mu više prija da je okružen knjigama i radom s časopisima u Gümülcini. Dugo nije bio u takvom okruženju, ovakva vrsta okupljanja mu se više činilo dalekim. Ali eto taj poticaj koji ga je zvao, gospodin Hasan se nije mogao osloboditi. Bio je rastrgan između odlaska na sastanak i neodlaska. San mu je bio prekinut, danima je razmišljao o ovom sastanku, kao da ga čeka neki vrlo važan korak u životu.

Čim je ugledao Memeda nakon izlaska iz džamije, zaustavio ga je:

- Mehmede, dođi kasnije da me vidiš, razmišljam da odem na ovaj sastanak.
- Prava odluka brate. Rekao sam ti da je to sastanak pravi za tebe. Nadam se da će ti se svidjeti.

Memed je zapisao podatke gospodina Hasana i posvetio se svom poslu. Gospodin Hasan se opustio, fino se ispružio na fote-
lji i počeo čitati:

-Brate selam! Nisam mogao pronaći onog antiknog radija koji si želio, nema ga nigdje.

-U redu sine... Al ako ga nađeš, obavezno mi ga kupi.

Gospodin Hasan je pogledao u prazan prostor na polici na kojoj su bile njegove omiljene knjige. Toliko dugo je tražio ovaj radio. Želio ga je staviti tamo na policu, i svaki Božiji dan je pitao sina vlasnika kafića o njemu, ali nikada nije mogao dobiti radio koji je želio. Duboko je udahnuo i ponovo okrenuo pogled knjizi koju je čitao.

Gospodin Hasan je sada čekao na aerodromu sa svojim kofe-rom. Bio je sretan, ali i zabrinut. Osoba koja je došla po njega dočekala ga je i odvela u hotel. Ispred hotela stajao je gospodin gotovo njegovih godina koji mu se toplo nasmijao. Gospodin Hasan mu je također uzvratio osmijeh i otišao u svoju sobu.

Na sastanku je bilo mnogo ljudi, svi su razgovarali i upoznavali se. Gospodin Husejin je uzeo časopis, otišao u ugao i počeo čitati. Čak i bez da je pogledao naslov časopisa, priča o Titu privukla mu je pažnju. Glas se začuo iza:

- Je li vam se svidjela priča?

- Aa, da, da. Zanimljivo.

Medih, srednjeg rasta, veseo čovjek gotovo istih godina kao i gospodin Hasan, upitao je gospodina Husejina:

- Odakle ste?

- Ja sam Hasan, iz Gümülcine.

- Iz časopisa Fener?

Gospodin Hasan se nasmijao, osjećao se sretno i ispunjeno. Bio je ponosan što je njegov časopis postao poznat ne samo u Zapadnoj Trakiji već i u Makedoniji.

Dani su brzo prolazili. Nakon što su se dobro upoznali i družili, gospodin Hasan i Medih su se morali rastati, ma koliko god to ne htijeli. Njihovo prijateljstvo, kao da traje od djetinjstva, privuklo

je pažnju sviju. Svi su pitali: “Koliko se godina poznajete?” Medih se rastavio od gospodina Hasana sa istim osmijehom.

Gospodin Hasan je išao od bolnice do bolnice na liječenje. Ponekad bi Memed išao u knjižaru, ponekad kod svog prijatelja. Njegova nemogućnost da ide u knjižaru ili džamiju ga je vrijedila. Ali gospodin Hasan nije odustao od pisanja. Nastavio je pisati i slati svoja djela svom prijatelju Medihu, koji je haman više postao njegova srodna duša. Uvijek bi ga konsultovao, i to mu se činilo kao lijek koji mu je pomagao da se osjeća bolje

- Brate, hajde, ustaj!
- Memede, gdje idemo?
- Brate, idemo u knjižaru. Imam iznenađenje za tebe.

Gospodin Hasan je bio iscrpljen, pokušao je ustati, ali nije mogao, pa je ponovo sjeo.

- Haj da ti pomognem. Idemo!

Ušli su u knjižaru, ali nikoga nije bilo. Gospodinu Hasanu su se oči napunile suzama. Gledao je police, pregledavajući knjige. Razmišljao je: “Kako čovjek može biti odjednom tako slab kada je bio jak?”

- Jarane što si tako neraspoložen? Nebi to očekivao od tebe. Saberi se!

Gospodin Hasan se uzbudio, prepoznao Medihov glas, ali nije mogao vjerovati da je tu. Okrenuo je glavu i ugledao Mediha iza sebe kako drži starinski radio. Medih je zagrljio Gospodina Hasana, a zatim mu pružio radio. Gospodin Hasan je uzeo svoj poklon i, posljednjim ostatkom snage, stavio ga na policu koja je još uvijek bila prazna.

VİCDANI SUSTURMAK

Fatma İslam
Sofya-Bulgaristan

Gece yarısı çoktan geçmişti. Şehir, kendi içinde boğuk bir sessizliğe gömülmüştü. Balkondaki sararmış lambanın altında oturan Aylin, ince hırkasına rağmen serin havada titremiyordu. Elindeki çay soğumuştur ama farkında bile değildi; dudaklarına götürmüyor, sadece tutuyordu – sanki o sıcaklık hâlâ içini ısıtabilirmiş gibi.

Oturduğu plastik sandalye, azıcık yer değiştirdiğinde gıcırdaydı. Karanlıkta, uzaklarda bir köpek havladı.

Düşünüyordu. Yine. Her zamanki gibi. Düşünmekten yorgun düşmek diye bir şey varsa, işte tam da onun tanımıydı Aylin. Zihni susmuyordu. Her şey sanki biraz önce olmuş gibiydi.

Kapı hafifçe aralandı o sırada. İçeriden bir yorgunluk sızdı dışarıya, hafif bir uykusuzlukla birlikte. Derya, ev arkadaşı, başını uzattı balkona. Gözleri mahmurluktan yarı kapalıydı ama endişesi gerçikti.

— Hâlâ uyumadın mı? Aylin, saat kaç, farkında mısın?

Aylin başını çevirdi ama cevap vermeden önce birkaç saniye sustu. Sonra sadece, “İçim rahat değil,” dedi.

Derya, gözlerini kırıştıtararak yanındaki sandalyeye oturdu. Birlikte ne çok geceyi bu balkonda geçirmişlerdi. Ama bu sefer Aylin daha sessiz, daha dalgındı. Sanki içindeki bir parça orada değilmiş gibi...

— Canım, dedi Derya yumuşak bir sesle. Bu kadar ince düşünceli olma artık. Kendini de düşün biraz. Birisi seni üzerken, sen üzülüyorsun diye düşünüyor mu sence?

Bu sözler Aylin’in içinde yankılandı ama cevap olmadı. Derya bir süre daha bekledi, sonra hafifçe elini onun omzuna koydu.

— Neyse. Hadi, sen bilirsin. Ama lütfen çok oyalanma bu havada. İyi geceler.

Kapı kapanırken Aylin başını yukarı kaldırdı. Gecenin karanlığında ayın silik ışığı vardı ama yıldızlar yoktu bu gece. Belki de şehir ışıkları onların görünmesine izin vermiyordu, ya da belki o yıldızlar başka bir gökyüzünü izlemeyi seçmişti bu gece.

Aklında ise tek bir sahne vardı: parkta, o bankta oturan kadın.

Günler önceydi. İş çıkışı uğradığı parkın köşesindeki o eski bankta, her akşam aynı saatte bir kadın oturuyordu. Başta fark etmemişti. Sonra gözleri ister istemez arar olmuştu onu. Yalnızdı. Ama yalnızlığının içinde bir şey vardı; insanı çeken, durup düşündüren bir şey.

Bir gün, içindeki bir dürtüye yenilip yaklaştı:

— Merhaba... Rahatsız etmezsem, oturabilir miyim?

Kadın, başını kaldırıp yüzüne baktı. Gözlerinde çok şey vardı – geçmiş, yorgunluk, kırgınlık, biraz da şaşkınlık. Ama bir şey demedi, sadece başını salladı. Aylin yanına oturdu.

İlk başta sessizlik vardı. Kadın ona uzun uzun baktı, sonra kısıtlı bir sesle konuşmaya başladı. Adı Elif’ti. Yakın zamanda kötü şeyler yaşamıştı: evden kovulmuştu, işini kaybetmişti. Parası yoktu. Bütün bunları duyunca Aylin çok üzüldü, onu çok iyi anlıyordu.

Aylin, yardım etmeye karar vermişti. “Ona destek olmalıyım,” demişti içinden. Belki bir oda bulur, bir iş imkânı araştırır... Kendini ona yardım etmek zorunda hissetti. Öylece ona söz verdi.

O gece Aylin eve dönerken, Elif’in sözleri zihninde çınlıyordu:

“İnsanlar birdenbire çekip gidiyor. Ardından hiçbir şey bırakmadan... Belki de sadece anılar.”

Ertesi sabah uyanınca şüpheler sızdı içine. “Ya beni kullanıyorsa? Ya yalan söylediye?” İçindeki sesler birbirine karıştı. Bu zamanlarda kime güvenilir, kime yardım edilir?

“Aman boşver, sanki kendi dertlerim yokmuş gibi bir yabancıyı oturup düşünüyorum,” deyip, Aylin rahatsız edici bir sineği kovar gibi elini yüzünün önünde salladı, sonra ayağa kalkıp işe gitti. Gidip o bankta oturmadı bir daha. Elif’i bir daha görmedi. Ama kararının ve sözünün ağırlığı kalmıştı.

Ne kadar düşünmek istese de Derya’nın sözleri üzerine yeniden o kararın etrafında dönüyordu düşünceleri.

“Biri seni üzerken, sen üzülüyorsun diye düşünüyor mu?”

Ya Aylin’in geri adımı da Elif’i bir kez daha yaralamışsa? Ya o kısacık umut parıltısı sönüp gitmişse? Birinin içindeki tek ışık, belki Aylin’in sessizce çekip gitmesiyle kararmıştı.

Gözleri balkondaki masaya kaydı. Cam bardakta bir damla çay kalmıştı. Geceye inat parlıyordu o damla. Belki de bir işaretti. Küçücük ama gerçek.

Aylin derin bir nefes aldı. Bir şey yapmalıydı, en azından açıklama yapabiliirdi. Vicdanından ne kadar kaçmaya çalışsa da, bunu yapmaması gerektiğini biliyordu. Dünyanın böyle olduğuna, insanların sadece kendilerini önemsedğine kendini ne kadar inandırmaya çalışsa da, bu, birinin son umut kırıntısıyla oynayan biri olması gerektiği anlamına gelmiyordu.

Elif’le en azından konuşacağına dair kendine söz verdikten sonra sessizce odasına gitti. Karanlık bir geceydi ama Alin başka hiçbir şey düşünmemeye karar verdi, sessizce yatağa uzandı ve gözlerini kapattı.

UTIŞAVANJE SAVJESTI

Fatma İslam

Sofija-Bugarska

Prošla je ponoć. Grad je tonuo u zagušljivu tišinu unutar sebe. Aylin, koja je sjedila na balkonu ispod požutjele svjetiljke, nije drhtala na svježem zraku unatoč tankom kardiganu. Čaj u njenoj ruci se ohladio, ali ona to nije ni primjećivala, nije ga prinosila usnama, samo ga je držal,

kao da bi je ta toplina još uvijek mogla zagrijati iznutra.

Plastična stolica na kojoj je sjedila škripnula je pri najmanjem pomaku. U daljini, u mraku, zalajao je pas.

Razmišljala je. Opet. Kao i uvijek. Ako postoji nešto što se zove “pasti u umor od razmišljanja”, Aylin je bila sama definicija toga. Njen um nije ušutkivao. Sve je bilo kao da se dogodilo maločas.

U tom trenutku vrata se lagano odškrinuše. Iz unutrašnjosti je iscurio umor, zajedno s blagom nesanicom. Derya, njena cimerica, proviri na balkon. Oči su joj bile poluzatvorene od pospanosti, ali njena zabrinutost je bila stvarna.

— Zar još nisi zaspala? Aylin, znaš li koliko je sati?

Aylin je okrenula glavu, ali je šutjela nekoliko sekundi prije nego što je odgovorila. Zatim je samo rekla: “Savjest mi nije mirna.“

Derya, trepćući, sjede na stolicu pored nje. Koliko su samo noći zajedno provele na ovom balkonu. Ali ovaj put je Aylin bila tiša, odsutnija. Kao da jedan dio nje nije bio tu...

— Draga moja, reče Derya blagim glasom. Ne budi više tužna I zabrinuta. Misli malo i na sebe. Misliš li da neko, dok te povređuje, razmišlja o tome što si ti tužna?

Ove riječi su odjeknule u Aylin, ali nisu bile odgovor. Derya je pričekala još malo, a zatim joj lagano spustila ruku na rame.

— Elem. Kako hoćeš. Ali molim te, ne zadržavaj se previše na ovom zraku. Laku noć.

Dok su se vrata zatvarala, Aylin podiže glavu. U tami noći bila je slaba svjetlost mjeseca, ali zvijezda te noći nije bilo. Možda im gradska svjetla nisu dopuštala da se vide, ili su možda te zvijezde odabrale da ove noći gledaju neko drugo nebo.

U mislima joj je bila samo jedna scena: žena koja sjedi na onoj klupi u parku.

Bilo je to prije nekoliko dana. Na uglu parka u koji je svraćala nakon posla, svake večeri u isto vrijeme sjedila je jedna žena. Ispočetka je nije primjećivala. Zatim su je oči, htjele-ne htjele, počele tražiti. Bila je sama. Ali u njenoj usamljenosti bilo je nešto, nešto što čovjeka privlači, što ga tjera da zastane i razmisli.

Jednog dana, popustivši unutrašnjem nagonu, prišla joj je:

— Zdravo... Ako ne smetam, mogu li sjesti?

Žena podiže glavu i pogleda je u lice. U njenim očima bilo je mnogo toga – prošlost, umor, povrijeđenost. Ali nije ništa rekla, samo je kimnula glavom. Aylin sjede pored nje.

U početku je vladala tišina. Žena ju je dugo posmatrala, a zatim počela govoriti prigušenim glasom. Zvala se Elif. Nedavno je proživjela loše stvari: izbačena je iz kuće, izgubila je posao. Nije imala novca. Čuvši sve to, Aylin se jako ražalostila, jako dobro ju je razumjela.

Aylin je odlučila pomoći. “Moram joj biti podrška“, rekla je u sebi. Možda bi mogla naći sobu, istražiti neku priliku za posao. Osjećala se dužnom da joj pomogne. Tako joj je dala obećanje.

Te noći, dok se Aylin vraćala kući, Elifine riječi su joj odzvanjale u glavi:

“Ljudi odjednom odu. Ne ostavljajući ništa za sobom. Možda samo uspomene.“

Sljedećeg jutra, kad se probudila, u nju se uvukla sumnja. “Šta ako me iskorištava? Šta ako je lagala?“ Glasovi u njoj su se pomiješali. Kome se u ovim vremenima može vjerovati, kome pomoći?

“Ma pusti, kao da nemam svojih briga, pa da sjedim i razmišljam o nekoj strankinji“, reče Aylin, zamahnu ruku ispred lica kao da tjera dosadnu muhu, pa ustade i ode na posao. Više nije otišla sjesti na onu klupu. Elif više nikada nije vidjela. Ali težina njene odluke i njenog obećanja je ostala.

Koliko god željela ne misliti, njene misli su se nakon Deryinih riječi ponovo vrtjele oko te odluke.

“Misliš li da neko, dok te povređuje, razmišlja o tome što si ti tužna?“

Šta ako je i Ayolino povlačenje još jednom ranilo Elif? Šta ako se taj kratki tračak nade ugasio? Možda se jedino svjetlo u nekome smračilo upravo zbog Aylinog tihog odlaska.

Oči joj skliznuše na sto na balkonu. U staklenoj čaši ostala je kap čaja. Ta kap je sjajila uprkos noći. Možda je to bio znak. Sićušan, ali stvaran.

Aylin duboko udahnu. Morala je nešto učiniti, barem je mogla dati objašnjenje. Koliko god pokušavala pobjeći od svoje savjesti, znala je da to ne smije činiti. Koliko god pokušavala uvjeriti sebe da je svijet takav, da ljudi brinu samo o sebi, to nije značilo da ona treba biti neko ko se igra s nečijom posljednjom mrvicom nade.

Nakon što je sama sebi obećala da će barem razgovarati s Elif, tiho je otišla u svoju sobu. Bila je to mračna noć, ali Aylin je odlučila da više ni o čemu ne razmišlja, tiho je legla u krevet i zatvorila oči.

TAŞLARA KAZINAN

Medadin Limani

Üsküp-Kuzey Makedonya

Güneş, İşkodra'nın kadim vadilerine ağır ağır doğarken, rüzgar bir melodi gibi kayaların arasında dolaşıyordu. Her esinti, sanki geçmişten bir yankı taşırdı. Ilirya'nın kalbiydi. Sessiz ve derin bir sır gibi atıyordu. Bu topraklar, yalnızca insanların ayak izlerini değil, unutulmuş nice hikayeleri de içinde saklıyordu.

Eliara! İşkodra'nın doğusunda, küçük bir köyde yaşayan bir hikaye anlatıcısıydı. Bu sırların nesilden nesile taşınması için yollarda, insanların peşindeydi.

Eliara, her sabah köyün meydanında ateşin başına otururdu. Halkı çevresine toplar ve eski hikayeler anlatırdı. Bir vaktin kadim savaşlarını, nice gözü pek kahramanların zaferlerini, göğün en yakın dağların büyüsunü kelimelere dökerdi. Bu sırada, ses tonuna rüzgarı da eşlik ederdi. Ne var ki, her hikayenin sonunda nedense yüreğinde bir boşluk hissederdi. Kelimeler yetmiyordu. Çünkü köyün dışına çıktığında, dağ taş demeden dolaşan Ilirya halkının bağlarının zayıfladığını görüyor, gitgide kopuşunu seziyordu. Burada on iki büyük aile vardı. Her biri kendi lehçesini

konusuyordu. Yine sadece kendilerine ait hikayesini anlatıyorlardı. Yine sadece kendi tanrılarına tapıyordu. Her geçen bu insanları bir araya getirerek birleştirecek bir şey yapma arzusu günbegün Eliara'nın içinde büyüyordu.

Bir gece, Eliara bir rüya gördü. Dağların arasında bir mağara, mağaranın içinde ışıldayan semboller vardı. Bir ses de ona fısıldıyordu: “Kelime, yalnızca bir anlam taşımaz; içinde bir ruh barındırır.”

Uyandığında, sivri uçlu yüksek dağları kalbi üstündeydi sanki. Tanrıları sıkıştırıyor gibi yüreği hızla çarpıyordu. Bu, bir işaret olabileceğini de derinden hisetti.

Hemen ertesi gün yola koyuldu. Ama bu defa güneş henüz doğmamıştı. Fakat dağlar çoktan Eliara'nın adımlarını kucaklamıştı. Halk arasında seslerin evi olarak bilinen mağaraya doğru yürüyordu. Bu mağara, Ilirya'nın en eski insanlarına ait olduğu söylenen çizimli sembollerle doluydu. Eliara, mağaraya vardığında bir süre girişte durdu. Düşündü. Geri dönüşü olmayan bir zaman tüneline gireceğini seziyordu. Kalbine söz diletemedi. İlk adımı atarak, bu taşların ardında yatan sırra dokunmak üzereydi.

Mağaraya girdiğinde meşalesi, duvarlarda dans eden sembolleri aydınlattı. İlk başta bu semboller anlamsız çizgiler gibi görünüyordu. Ama Eliara, bir süre baktıktan sonra bir şey fark etti. Bu semboller, yalnızca birer şekil değil, birer ses de taşıyordu. Parmaklarını taşların üzerinden geçirirken, sanki uzak bir geçmişten yankılanan bir fısıltı duydu:

“Kelime, senin nefesindir.”

Eliara bir an durdu. Ürktü. Etrafına hızlıca bakındı ama nafi! Bu fısıltıya teslim oldu. Ve anladı! Ve onun zihninde yankılanıyor, adeta ruhunda bir kapı aralıyordu.

Eliara günlerce mağarada kaldı. Orada var olan tüm sembolleri inceledi. En nihayetinde onları birleştirdi. Sonra da aralarındaki bağlantıyı bulmaya çalıştı. Her sembol, bir sesi temsil ediyordu. Her ses, bir hikaye anlatıyordu. Bulunduğu süre zarfında zamanla,

bu semboller ile sesler eşliğinde bir alfabe oluşturmaya başladı. Ama bu alfabe sadece bir yazı sistemi değildi artık! Eliara, bu alfabe Ilirya'nın birliğini temsil ettiğini hissediyordu. Ayrıca bu çizimler, halkının yüzyıllardır kayıp olan ruhunun bir parçasıydı.

Eliara, mağaradan elinde taş bir levhayla çıktı. Bu levhaya kazındığı ilk kelime, Ilirya'nın ruhunu taşıyordu: o da, "Dil" oldu. Bu kelime, onun istediği dünyanın ilk kıvılcımıydı.

Ertesi sabah, Eliara köy meydanında herkesi toplandı. Köy halkı, onun yüzündeki kararlılığı gördüğünde sessizleşti. Karşı çıkılmaz bir duruş aolduğunu görünce karşı çıkılmadı. Eliara, elindeki taş levhayı yukarıya kaldırarak oradakilerin göreceği şekilde göstererek konuşmaya başladı.

"Bu, kelime!" dedi.

Sesi ta vadilerde yankılanırken, yalnızca bir anlam taşımaz diyerek konuşmasına devam etti. Bu kelime; bizim hikayelerimizi taşır, acılarımızı içinde barındırır, sevinçlerimizin taşıdığı ve inançlarımızı pekiştirdiği bir levha olduğunu söyledi. Bu, halkın birliğini, tanrıları, dağları ve rüzgarları dahi artık aynı dili konuşacağını haykırarak dile getirdi. Öyle bir hal almıştı Eliara, son cümlelerinde "biz, artık yalnızca taşlara değil, birbirimize kazanacağız." diyerek kelimeye sınımsız gözyaşlarıyla sarıldı. Durdu. Bekledi. Ve...

Oysa, köy halkı, Eliara'nın söylediği kelimeyi pek anlamadılar. Aralarından sadece birileri hissetti. Sözcüklerin taşıdığı gücü, taşın üzerindeki sembollerin verdiği birliği ancak sezerek yaşadılar. O gün yalnızca bir dil değil, derin umutların başlangıcına sebep oldu.

Eliara'nın yazdığı bu dil, köyden köye, dağdan dağa bu hikaye yayıldı. Ilirya'nın kabileleri, bu sembollerle konuşmaya, yazmaya ve şarkı söylemeye başladı. Her kelime, yalnızca bir anlam değildi. Artık bir halkın ruhunu taşıyordu. Eliara'nın taşlara kazındığı o sözler, insanların kalplerinde de pekişiyordu.

Böylece, bir gün, en yüksak dağın gölgesinde, bir dere yatağında Ilirya'nın halkı, Eliara'nın yazdığı diliyle bir araya geldi. O taş levha, bir halkın başlangıcı oldu. Zaman geçti, Ilirya'nın

hikayeleri değişti, ama Eliara'nın taşıdığı ilk kelime asla unutulmadı. Çünkü "Dil", yalnızca bir kelime değil, bir halkın nefesiydi.

Rüzgarlar, bu hikayeyi hâlâ taşların arasından fısıldıyor. İşkodra'nın vadilerinde yankılanan o sesler, hala esiyor. Çünkü kelimeler, bir halkın ruhudur; ve ruh, taşlara kazınsa bile ölümsüzdür.

UKLESANO U KAMEN

Medadin Limani

Skoplje-Sjeverna Makedonija

Sunce je polako izlazilo nad drevnim dolinama Skadra, dok je vjetar poput melodije lutao među stijenama. Svaki povjetarac kao da je nosio odjek iz prošlosti. Bilo je to srce Ilirije. Kucalo je poput tihe i duboke tajne. Ova zemlja nije čuvala samo otiske ljudskih stopala, već i brojne zaboravljene priče u sebi.

Eliara! Bila je pripovjedačica koja je živjela u jednom malom selu istočno od Skadra. Bila je na putu, tragajući za ljudima, kako bi se ove tajne prenosile s koljena na koljeno.

Eliara bi svako jutro sjedila pored vatre na seoskom trgu. Okupila bi narod oko sebe i pričala stare priče. Riječima bi oživljavala drevne bitke nekog vremena, pobjede brojnih hrabrih junaka i magiju planina najbližih nebu. Pri tome bi vjetar pratio ton njenog glasa. Ipak, na kraju svake priče, iz nekog razloga, osjećala bi prazninu u srcu. Riječi nisu bile dovoljne. Jer kada bi izašla iz sela, vidjela bi kako veze ilirskog naroda, koji je lutao brdima i dolinama, slabe i osjećala je njihovo postepeno kidanje. Ovdje je bilo dvanaest velikih porodica. Svaka je govorila svojim dijalektom. Opet su pričali samo svoje priče. Opet su se klanjali samo svojim

bogovima. Želja da uradi nešto što će ujediniti ove ljude rasla je u Eliari iz dana u dan.

Jedne noći, Eliara je usnila san. Među planinama je bila pećina, a u pećini su blistali simboli. Jedan glas joj je šaputao:

“Riječ ne nosi samo značenje, ona u sebi krije dušu.”

Kada se probudila, osjećala je oštre vrhove visokih planina kao da su joj na srcu. Srce joj je ubrzano kucalo, kao da su ga bogovi pritiskali. Duboko je osjetila da bi ovo mogao biti znak.

Sljedećeg dana je krenula na put. Ali ovaj put sunce još nije bilo izašlo. Planine su već bile prigrllile Eliarine korake. Hodala je prema pećini koja je u narodu bila poznata kao kuća glasova. Ova pećina bila je ispunjena iscrtanim simbolima za koje se govorilo da pripadaju najstarijim ljudima Ilirije. Kada je Eliara stigla do pećine, nakratko se zaustavila na ulazu. Razmislila je. Slutila je da ulazi u vremenski tunel iz kojeg nema povratka. Nije mogla ušutkati svoje srce. Zakoračila je, spremajući se da dotakne tajnu koja je ležala iza ovih stijena.

Kada je ušla u pećinu, njena baklja je obasjala simbole koji su plesali po zidovima. U početku su ti simboli izgledali kao besmislene linije. Ali Eliara je, nakon što je neko vrijeme posmatrala, nešto primijetila. Ovi simboli nisu bili samo oblici, oni su nosili i glasove. Dok je prevlačila prstima preko kamenja, kao da je čula šapat koji odjekuje iz daleke prošlosti:

“Riječ je tvoj dah.”

Eliara je na trenutak zastala. Uplašila se. Brzo se osvrnula oko sebe, ali uzalud! Preпусти se tom šapatu. I razumjela je! To je odjekivalo u njenom umu, otvarajući vrata u njenoj duši.

Eliara je danima ostala u pećini. Proučavala je sve simbole koji su tamo postojali. Na kraju ih je ujedinila. Zatim je pokušala pronaći vezu između njih. Svaki simbol predstavljao je jedan glas. Svaki glas pričao je jednu priču. Tokom boravka tamo, vremenom je uz te simbole i glasove počela stvarati alfabet. Ali ovaj alfabet više nije bio samo sistem pisanja! Eliara je osjećala da on predstavlja

jedinstvo Ilirije. Također, ovi crteži bili su dio duše njenog naroda, izgubljene vijekovima.

Sljedećeg jutra, svi su se okupili na seoskom trgu. Seljani su ušutjeli kada su vidjeli odlučnost na njenom licu. Vidjevši njeno nepopustljivo držanje, niko joj se nije usprotivio. Eliara je podigla kamenu ploču da je svi vide i počela govoriti.

“Ovo je riječ!” rekla je.

Dok je njen glas odjekivao dolinama, nastavila je govoriti da ona ne nosi samo jedno značenje. Rekla je da ova riječ nosi naše priče, u sebi sadrži naše boli, da je to ploča u kojoj se prelijevaju naše radosti i koja učvršćuje naša vjerovanja. Uzviknula je da će jedinstvo naroda, bogovi, planine, pa čak i vjetrovi, od sada govoriti istim jezikom. Eliara je bila u takvom zanosu da je u svojim posljednjim rečenicama, govoreći “mi se više nećemo urezivati samo u kamenje, već jedni u druge”, čvrsto zagrlila riječ uz suze. Stala je. Čekala je. I...

Ipak, seljani nisu baš razumjeli riječ koju je Eliara izgovorila. Samo su je neki od njih osjetili. Snagu koju nose riječi i jedinstvo koje daju simboli na kamenu proživjeli su samo naslućujući. Taj dan nije bio samo početak jednog jezika, već i dubokih nada.

Ova priča o jeziku koji je Eliara napisala proširila se od sela do sela, od planine do planine. Ilirska plemena počela su govoriti, pisati i pjevati ovim simbolima. Riječ nije bila samo značenje. Sada je nosila dušu jednog naroda. Te riječi koje je Eliara urezala u kamenje, učvršćivale su se i u srcima ljudi.

Tako se jednog dana, u sjeni najviše planine, u koritu jednog potoka, narod Ilirije okupio uz jezik koji je Eliara napisala. Ta kamena ploča postala je početak jednog naroda. Vrijeme je prolazilo, priče o Iliriji su se mijenjale, ali prva riječ koju je Eliara donijela nikada nije zaboravljena. Jer “jezik” nije bio samo riječ, bio je dah jednog naroda.

Vjetrovi idalje šapuću ovu priču među stijenama. Glasovi koji odjekuju dolinama Skadra i dalje pušu. Jer riječi su duša jednog naroda, a duša je besmrtna, čak i ako je urezana u kamen.

BULUTLARIN ALTINDA EVLER

Özlem Kurt

Üsküp-Kuzey Makedonya

Ölüme doğduktan beş saat sonra, iki yanı moloz yığınlarıyla kaplı boş sokağın tam ortasında ağır adımlarla yürüyordu. Bacağına aldığı darbeden dolayı sağ ayağını kaldırmaktan çok sürüklüyordu. Gün ağırmişti, lâkin gecenin kasveti hâlâ tesirini sürdürüyordu. Bulutların altında uyuyan evler. Hız çağı diye fısıldadı. Böyle telkin ediyorlardı. Hicran'ın dün en çok ihtiyaç duyduğu şey bir an bile olsa sükût içinde rûhu ile yalnız kalamaktı. Şimdi ise etrafa hâkim olan ve derinleştikçe derinleşen sessizliğin bu denli korkutucu olmasına anlam veremiyordu. Attığı her adımla birlikte gözünden yeni bir yaş damlıyordu. Hemen yanında Kaşif acı dolu uğulamasıyla ona eşlik ediyordu. Yürüdüğü yol boyunca sağlam kalan yegâne şeyin sokağın kenarında dikili olan ağaçlar olduğunu fark etti. Sönmüş ışıklar, döküntüler ve penceresiz duvarlarda savrulan perdelerden başka hiçbir şey yoktu. Bulutların altında evler ve her şey yerli yerindeydi. Eninde sonunda mahşerin geleceğini ara sıra anımsardı ama bir gün ölüme doğabilme ihtimalini hiç düşünmemişti.

-Geminin yükü çok ağırdı Kaşif! En kötüsü de ne biliyor musun, bunun farkında olmamıza rağmen yüklemeye devam ettik. Altında ezildiğimiz yükün izlerini gizlemek için de kağıttan evler yapıp süsledik. Korkularımızdan kaçarak sığındığımız o evler. İrili ufaklı beton yığınlarının içine oyduğumuz kutular. Sarmaşık ve böceklerin ulaşmaması için bizi yükseğe hep daha yükseğe, bulutların altına taşıyan evler. Kapısını örtmemizle birlikte kendimizi emniyette hissettiğimiz ve dıştan içe doğru yolculuğumuza çıktığımız evler. Her günün sonunda kendimizi koşarak kollarına attığımız sıcak yuva. Düşünce her zaman vardı ama biz düşünmeyi beceremedik. Hangi mucize bizi korkularımızdan koruyabilirdi ki biz bu görevi kağıttan evlere yükledik. Sonuç olarak ise en çok emniyetli hissettiğimiz şeyin başımıza yıkılışına an be an şahit olduk.

Nefesleri kestiği gibi sözü de yarıda kesen bir ses ortalığa yayıldı. Gürültüyle birlikte etrafı kaplayan toz bulutundan korunmak için Hicran sol kolunu dirseğinden bükerek yüzüne siper oluşturdu ve yere çöküp Kaşif'e sarıldı. Kaşif'le, sadık bir dosta en çok ihtiyaç duyacağı sabahın gecesinde tanışmışlardı. Elin ayağın çekilmeye başladığı saatlerde. Ölüme doğumdan sadece kısa bir zaman önce. Kaşif tedirgin bir yol arkadaşıydı. Yerinde duramayan, tuhaf sesler çıkaran, yol boyunca Hicran'ın ayaklarına sokularak başıyla anlam veremediği işaretler yapan bir arkadaş. Dış dünya ile evin bağlantısını kesen demir kapının yanına vardıklarında ise birbirinden ayrılmaları gerekiyordu. Kaşif ince uzun başını uzatarak var gücüyle Hicran'ı paçasından çekiştiriyor acıdan oluşan ince sesiyle ona bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Hicran anlam veremediği bu davranışlara yüzündeki tebessümle bir oyun kılıfı uydurdu ve bu oyunu yarına bırakmaları konusunda ısrarcıydı. Demir kapı en ufaklık bir kıpırdamada azap içinde kurtarılmayı bekleyen bir ruh gibi gıcırdayıyordu. Tıpkı Hicran'ın gün sonunda kendini sıcacık yatağına atıp azad edilmeyi bekleyen yorgunluğu gibi.

Rüyaların bize selam gönderdiği ve uyardığı gece vaktinde Kaşif güneşin saklandığı evin penceresinden seslendi. Hicran

duymuş olduğu korkunç sesle birlikte pencerenin tam karşısında duran yatağından sıçradı. Sesle birlikte görmüş olduğu ışın demetinden sonra etrafını saran karanlık her geçen dakika şiddetini daha da arttırıyordu. Gecenin ağırlığı onun üzerine çökmüştü. Bu ağırlıktan onu kurtaran da sadık dostu Kaşif olmuştu. En güvendiği kale ona oyun oynamış ve üzerine yıkılmıştı. Etrafında baktığında ise her şeyin yerli yerinde olduğunu fark etti. Duvardaki esaretinden kurtulmak için kendini yere atan kitaplar, toprağa kavuşmak için masadan düşen sürahi. Göğe uzanan dalların arasından yaprak yaprak dökülen sessizliği bölen rûhun gıcirtısı tılsımlı bir uykudan aksetmiş gibiydi. Her şey yerli yerindeydi. Arabanın üstündeki tuğla, kaldırımın ortasındaki saat, duvarda asılı duran raf, sokağa savrulan fotoğraflar ve devrilmiş domino taşları. Puslu havaya sinen toz kokusu yol boyunca peşlerini bırakmamıştı. Etrafına baktı. Her şey yerli yerindeydi...

-Doğum sancısı şiddetli olur der, ölüme hiç doğmamış olanlar. Ölüme doğanların sancısı ise doğduktan sonra başlamış.

KUĆE POD OBLACIMA

Özlem Kurt

Skoplje-Sjeverna Makedonija

Pet sati nakon što se vratila iz mrtvih, koračala je teškim koračima sredinom prazne ulice, čije su obje strane bile prekrivene gomilama ruševina. Zbog udarca koji je zadobila u nogu, desno stopalo je više vukla nego što ga je podizala. Svanulo je, ali tjeskoba noći još uvijek je zadržavala svoj uticaj. Kuće što spavaju pod oblacima. “Doba brzine“, šapnula je. Tako su ih savjetovali. Ono što je Hidžran juče najviše trebalo bilo je da ni na trenutak ne ostane sama sa svojom dušom u tišini. Sada, pak, nije mogla dokučiti zašto je tišina koja je vladala okolinom i postajala sve dublja toliko zastrašujuća. Sa svakim korakom koji bi napravila, nova suza bi joj kanula iz oka. Tik uz nju, Kašif ju je pratio svojim bolnim zavijanjem. Primijetila je da su jedina stvar koja je ostala netaknuta duž puta kojim je koračala bila stabla posađena uz rub ulice. Nije bilo ničega osim ugašenih svjetala, krhotina i zavjesa koje su vijorile na zidovima bez prozora. Kuće pod oblacima i sve je bilo na svom mjestu. Povremeno bi se sjetila da će kijamet (sudnji dan) kad-tad doći, ali nikada nije razmišljala o mogućnosti da se jednog dana može roditi u smrt.

Teret broda bio je veoma težak, Kašife! A znaš li šta je najgore, nastavili smo ga tovariti iako smo toga bili svjesni. Da bismo sakrili tragove tereta pod kojim smo bili zgnječeni, pravili smo i ukrašavali kuće od papira. One kuće u koje smo se sklonili bježeći od svojih strahova. Kutije koje smo izdubili unutar većih i manjih betonskih gomila. Kuće koje su nas nosile visoko, uvijek više, pod same oblake, kako bršljan i bube ne bi doprli do nas. Kuće u kojima smo se osjećali sigurno čim bismo zatvorili vrata i kretali na svoje putovanje od vanjskog ka unutrašnjem. Topli dom u čije bismo se naručje bacali trčeći na kraju svakog dana. Misao je oduvijek postojala, ali mi nismo znali kako da mislimo. Koja nas je to mudžiza (čudo) mogla zaštititi od naših strahova, kad smo taj zadatak povjerali kućama od papira. Na kraju smo, trenutak po trenutak, svjedočili kako se ono u čemu smo se osjećali najsigurnije ruši na naše glave.

Zvuk koji je presjekao dah, baš kao što je prekinuo i riječ, proširio se posvuda. Kako bi se zaštitila od oblaka prašine koji je prekrrio okolinu zajedno s tom bukom, Hidžran je savila lijevu ruku u laktu praveći štit ispred lica, spustila se na tlo i zagrlila Kašifa. S Kašifom se upoznala u noći onog jutra kada će joj najviše trebati odani dost (prijatelj). U satima kada se sve živo počelo povlačiti. Tek malo prije rođenja u smrt. Kašif je bio uznemiren saputnik. Prijatelj koji nije stajao na mjestu, ispuštao čudne zvuke i tokom puta se privijao uz Hidžranine noge, praveći glavom znakove koje ona nije mogla razumjeti. Kada su stigli do željeznih vrata koja su prekidala vezu između vanjskog svijeta i kuće, trebali su se razdvojiti. Kašif je ispružio svoju dugu, tanku glavu i svom snagom vukao Hidžran za nogavicu, pokušavajući joj nešto objasniti svojim tankim glasom satkanim od bola. Hidžran je ovim neshvatljivim postupcima pridala obličje igre uz osmijeh na licu i insistirala da tu igru ostave za sutra. Željezna vrata su pri najmanjem pokretu škripala poput duše koja u mukama čeka na spasenje. Baš kao Hidžranin umor koji je čekao da bude oslobođen dok se na kraju dana baca u svoj topli krevet.

U noćno doba kada nam snovi šalju selame i upozoravaju nas, Kašif se oglasio s prozora kuće u kojoj se sunce skrivalo. Hidžran je skočila iz svog kreveta koji se nalazio tačno nasuprot prozora uz užasan zvuk koji je čula. Nakon snopa svjetlosti koji je vidjela zajedno sa zvukom, tama koja ju je okruživala postajala je svakim minutom sve silovitija. Težina noći svalila se na nju. Iz te težine spasio ju je njen odani dost Kašif. Tvrđava u koju je najviše vjerovala poigrala se s njom i srušila se na nju. Kada je pogledala oko sebe, primijetila je da je sve na svom mjestu. Knjige koje su se bacile na pod kako bi se oslobodile ropstva na zidu, bokal koji je pao sa stola kako bi se sjedinio sa zemljom. Škripa duše koja je prekidala tišinu što je list po list padala među granama koje sežu ka nebu, bila je poput odsjaja iz nekog začaranog sna. Sve je bilo na svom mjestu. Cigla na automobilu, sat usred trotoara, polica okačena na zidu, fotografije razasute po ulici i srušene domine. Miris prašine koji se uvukao u maglovit vazduh nije ih napuštao cijelim putem. Pogledala je oko sebe. Sve je bilo na svom mjestu.

- Porođajni bolovi su jaki, kažu oni koji se nikada nisu rodili u smrt. A bol onih koji se rode u smrt počinje tek nakon što se rode.

YIKIM SANATININ SÖYLENCESİ

Hüseyin Mehmet
Gümölcine-Yunanistan

Adam yekindi ve doğrudu. Üstü başı kil içinde. Saçlarında kandan örtülerle. Böylece yeniden doğdu ve harabe şehirlerden geçti. Genzi yakan tozlar ve dumanlar içinde. Unutuyor olmanın hatırlattığı görüntülerle. Yalınların, yıkıntuların, çığlıkların, siren seslerinin külfetinden arındığı yepyeni bir eşikte.

Ölürken geçtiği bütün anlamların kıyısında görüldü. Ölümsüzlüğün sonsuzluğa açılan pencerelerinde.

*

Başından beri bu yığın birikip duruyor. Namlu ucu gibi uzanan karaltılar, bakışlar arasından geçiyorum. Metalin soğukluğu burada ürkütmüyor. Korkunun esamisi okunmuyor. Varlığımın surlarından taşan prangadan ağır bu yükü taşımakla mükellef olmak esrik bir anlam katıyor bana. Kalabalıkların yarıldığını görüyorum. Gökyüzünde naif bir kızılık genişliyor. Yol mu veriliyor. Yer ve gök mü birleşiyor. Ufukta çalkanan denize mi yürüyorum. Geride ne bıraktığımı, neyin kaldığını bilmiyorum. Saçlarıma, kirpiklerime bulaşan tozdan bir koridor bırakarak

yürüyorum sadece. Bunun serap olmadığını kim telkin ediyor bana. Gözün meramına kitlendiği bu yolu nereden biliyor olabilirim. Etrafımda titreşen, bilinmez bir madde gibi kaynaşmış duran bu gölge varlık neden ilgimi ve beni çekmiyor. Ağırlığımı yutan nedir yoğunluk içre. Sesin külfetinden ya da harf bütünlüğünden bir anlam mı bırakıp gideceğim eşiginize. Attığım her adımda ağırlaşmış vebalin boyunduruğuna kimler mahkum edilecek merak ediyorum. Denize yaklaştıkça cisimler çözülüyor. Yağmurun tersinden yağması gibi buharlaşıyor büsbütün. Bir çekilmedir devam ediyor. Her şey dürülüyor ve hafifliyor. Mesafe hepten kalkıyor.

*

Gündönümü rengini barındıran bu vebal sizin artık. Bu minik gövdeyi biraz da siz taşıyın. Allığı bir ekmek buğusu gibi yanaklarında tüten bu güzelliği alın biraz da siz taşıyın diyorum. Bir pamuk şekerine uzanan sevinciyle yarım. Soğurulmuş uçurtma hevesiyle. İncirlere, portakallara ve üzümlere bir çiğnemlik can çekişleriyle tutunan bu dünya lezzetinden yoksunuz artık diyorum. Madem bunu da görmeyecektiniz; Allah'ın sıkı sıkıya doğruluk ipi gibi sarkıttığı buklelerini de mi görmediniz. Kudret helvası tadında yumuk elleri, her birine meleklerin tazim ettiği parmakları da mı görmediniz. Ya alem bütünlüğünün zeytin çekirdeği gibi birikip içine döküldüğü hayat ağacının manası o gözleri ve o gözlerin kenarına kuyruklu yıldız gibi çekili duran sürmelerini de mi görmediniz. Melek gövdesiyle kuşatılmış, serapa kaplanmış bu gövdeleri de. Henüz yeryüzüne atılmamış ayak izleriyle ne çabuk kanatlanıp gittiler hiçbirini görmediniz.

Şimdi bunca vebali, küçümen bedenleri yıkım sanatının söylencesi sanan ve alışan gözlerinize göstererek sesleniyorum:

Alın biraz da siz taşıyın!

MIT O UMJETNOSTI RUŠENJA

Hüseyin Mehmet
Komotini-Grčka

Čovjek se nape i uspravi. Sav od ilovače. S pokrivačima od krvi u kosi. Tako se ponovo rodi i prođe kroz razrušene gradove. Kroz prašinu i dim što peku nozdrve. Sa slikama na koje ga podsjeća zaborav. Na potpuno novom pragu, pročišćen od tereta ogoljenosti, ruševina, krika i zvukova sirena.

Viděn je na rubu svih značenja kroz koja je prolazio dok je umirao. Na prozorima besmrtnosti koji se otvaraju ka vječnosti.

Ova gomila se nakuplja od samog početka. Prolazim između obrisa koji se pružaju poput cijevi pušaka, između pogleda. Hladnoća metala ovdje ne plaši. Strahu nema ni traga. To što sam dužan nositi ovaj teret, teži od okova što se prelijevaju preko zidina moga bića, daje mi neki opojni smisao. Vidim kako se mase razmiču. Na nebu se širi naivno crvenilo. Da li mi se to ustupa put? Spajaju li se to nebo i zemlja? Hodam li ka moru što se uzburkalo na horizontu?

Ne znam šta sam ostavio iza sebe, niti šta je ostalo. Samo hodam, ostavljajući za sobom hodnik od prašine koja mi se zalijepila za

kosu i trepavice. Ko mi to ulijeva nadu da ovo nije priviđenje? Otkud bih mogao znati ovaj put na koji je prikovana čežnja oka? Zašto me ne privlače ova sjenovita bića što trepere oko mene, komešajući se poput neke nepoznate materije? Šta je to što guta moju težinu unutar ove gustine? Hoću li na vašem pragu ostaviti neko značenje izvan tereta glasa ili cjelovitosti slova? Zanimalo me je ko će biti osuđen na jaram grijeha koji sa svakim mojim korakom postaje sve teži. Kako se približavam moru, predmeti se rastvaraju. Isparavaju posve, poput kiše koja pada nagore. Povlačenje se nastavlja. Sve se smotava i postaje lakše. Distanca potpuno nestaje.

Ovaj grijeh, koji nosi boju solsticija, sada je vaš. Nosite i vi malo ovo sićušno tijelo. Uzmite ovu ljepotu, čije rumenilo isparava s obraza poput mirisa hljeba, pa je i vi malo nosite, kažem vam. Polovična u svojoj radosti dok poseže za šecernom vunom. Sa usisanim poletom zmaja od papira. Kažem vam, sada ste lišeni ovog zemaljskog užitka što se za smokve, narandže i grožđe drži još samo jednim trzajem samrtnog hropca.

Kad već ni to niste htjeli vidjeti; zar niste vidjeli ni te uvojke što ih je Bog spustio poput čvrstog užeta istine? Zar niste vidjeli te punašne ruke s okusom mane, te prste kojima se klanja svaki od meleka? Zar niste vidjeli te oči u koje se, poput košnice masline, slegao i ulio smisao drveta života i cjelokupnog svijeta, i surmu povučenu uz te oči poput repate zvijezde? I ova tijela opkoljena melekanskim obličjem, prekrivena priviđenjem. Kako su brzo dobili krila i otišli sa otiscima stopala koji još nisu ni dotakli zemlju, a ništa od toga niste vidjeli.

Sada se obraćam vašim očima koje su se navikle na sve ovo, smatrajući toliki grijeh i ta sićušna tijela tek mitom o umjetnosti rušenja:

Uzmite, nosite ih i vi malo!

GAMZELERE YUVA YAPMIŞ TOZ TANELERİ

Huzeyfe Küçükaytekin
Saraybosna-Bosna Hersek

“Göze kaçan bir toz olunca çıkarmaya çalışırız. Peki ya malozların altında kalan sayıların göz bebekleri?”

Daha 3 gün, 12-13 saatim olmalı. Azıcık acıktım, evet, susadım da. Ama şükürler olsun. Gamzelerim hala derinler. Güldükçe gamzelerime girip çıkan tozlar yanaklarımı okşuyor. Merhametle, tane tane... Daha vaktim var. Hem kuşların kanat çırpışını da duyabiliyorum. Sağ kullağım açık. Biyoloji hocam... Aslında hayat dersi veriyormuşsunuz. Demiştiniz ki, “İnsan 1 haftaya kadar susuzluğa, 3 hafta da açlığa dayanabilir.” Daha sadece 4 gün geçti. Çorap deliğimden içeriye girmeyen serçe parmağım gibi, o küçük delikten 4 kere güneş yüzüme gülümsedi. Bugün bir delikten bana gülümseyen güneş, elbet birgün tamamen de kucaklar. Hem karanlıkta kalmadan insan güneşin parıldamasını nasıl farkedebilir? Belki de her sabah ve akşam bana göz kırpan güneşi daha iyi görebilmem için buradayım. Çok güzelsin güneş, anacığımın yüzü gibi nurlusun. Anacığımı da bir daha üzmeyeceğim; su taşırken arkadaşlarımı hemen bırakıp koşarak annemin ellinden tutacağım. Hatta

en büyük bidonu ben taşıyacağım. Artık büyüdüm zaten... Senin doğuşunu da her sabah Habulah'a tırmanıp izleyeceğim. Sen de annem gibi bize hiç küsmeden, kırılmadan her sabah yüzünde tebessümlerle doğuyorsun... Üzelecek birşey yok. 2 günüm daha var. Belki biraz daha fazla... Neneciğim demedi mi hem, “evladım, İbrahim a.s ateşe atıldığında, bir karınca ona su getirip ateşi söndürüyordu...” eee, karınca zaten bu malozların arasından da geçebilir. Bana su getirir. Eğer susuzluğum geçerse, 2 hafta daha kazanabilirim. Hissedebiliyorum... Karıncalar şuan bacaklarımdan yukarıya doğru geliyorlar. Niye üzüleyim ki! Neneciğim de şuan benim gibi çok mutludur. Boynunda taşıdığı evinin anahtarını bir gün ondan aldıklarında çok ağlamıştı. “Evladım, ben geri dönmeysem de, evimizin kapısını siz bu anahtarla açacaktınız. Ama benden aldılar anahtarımızı. Sahip çıkamadım...” Artık eve girmek için anahtara ihtiyaç da yok... Şükürler olsun... Göze kaçan toz ve göz yaşı birbirine karışınca en sağlam harç oluyormuş. Fosforların dahi yıkamadığı. Annemin kucağı gibi değil ama her tarafımdan beni saran malozlar en azından sıcak tutuyor. Kalbim de düşen her bombayla ritim tutuyor. Sessizliği de hiç sevmem. Mahallemiz hiç sessiz olmadı ki zaten... Ya yerden bizim seslerimiz, ya gökten bize doğru gelen sesler. Bir günüm daha var. Karıncalar göğsüme vardılar. Az sonra yavaş yavaş ağızlarında taşıdıkları su tanelerini ağızıma bırakırlar ve 2 haftaya da dedem Nablus'dan kalkıp beni almaya gelir. Babamı da çok özledim ama olsun. Cennette bize ev inşa ediyor dedi annem. Dedemi hiç göremedim. Ama nenem her künefe yaptığında dedemizi anardı. O duvarın hemen ardında kalmış dedem. Şükürler olsun! Yıldızlardan daha fazla gördüğümüz o bombalar bizim evimiz gibi o duvarı da yıkmıştır. Dedem artık gelebilir. Aramızı duvar dahi ayırmıyor... Artık dedemi tanıyabileceğim. Üzelecek kadar uzun hayatlarımız olmadı hiç... Abim Halit 16, ablam Nesibe 15, küçük abim Amr 14 yaşında babamın yanına gittiler. Hiç ağlamadık biz. Ne kadar da nasipliyiz; boş mermi kovanlarında çiçek yetiştirdik, saksısız kalmadık. Okullarımız sık sık tatil oldu; aylarca, senelerce tatil yaptık... Çok

kamp yaptık; açık havada, gökyüzü fosfor rengine bürünürken izledik. Yıldızların kayışını çok göremesek de, mermilerin, bombaların gökyüzünde kayışını izledik. Çamurdan kuş yapmasını, odunla ısınmasını, açlıktan sonra sıcak bir lokmanın karına inişinde verdiği hazzı, izcilerden daha iyi öğrendik. Yıktilar inşa ettik; öldürdüler, doğduk... Şükürler olsun. Geldiler. Karıncalar tek tek ağızlarında taşıdıkları su damlalarını bıraktılar. Boğazından aşağıya bal gibi su akıyordu. Dedesi ellerini uzatıp onu malozların arasından çıkardı, gamzelerine yuva yapmış toz tanelerini sirkti ve babasının yaptığı eve doğru koştular...

PRAŠINA UGNIJEZĐENA U JAMICAMA OBRAZOVA

Huzeyfe Küçükaytekin
Sarajevo-Bosna i Hercegovina

“Kada nam prašina upadne u oko, trudimo se da je izvadimo. A šta je sa voljenima od onih brojeva koji su ostali pod ruševinama?”

Trebalo bi da imam još 3 dana i nekih 12-13 sati. Malo sam ogladnio, da, a i ožednio sam. Ali hvala Bogu. Jamice na obrazima su mi još uvijek duboke. Dok se smijem, prašina koja ulazi i izlazi iz mojih jamica miluje mi obraze. Milostivo, zrno po zrno.

Imam još vremena. Čak mogu čuti i lepet ptica. Desno uho mi je otvoreno. Moj učitelj biologije. Zapravo ste nam držali lekciju o životu. Rekli ste: “Čovjek može izdržati bez vode do sedmicu dana, a bez hrane tri sedmice. “Prošla su tek 4 dana. Poput mog malog prsta koji ne može da uđe kroz rupu na čarapi, sunce mi se 4 puta nasmiješilo kroz tu rupicu. Sunce koje mi se danas nasmijalo kroz rupu, sigurno će me jednog dana potpuno zagrliti. Uostalom kako bi čovjek primijetio sjaj sunca da ne ostane u mraku? Možda sam ovdje samo zato da bih bolje vidio sunce koje mi svako jutro i večer namiguje. Preljepo si, sunce, svijetlo si poput lica moje majčice. Više nikada neću rastužiti majku, čim vidim da nosi vodu, ostavit ću prijatelje i potrcati da je uhvatim za ruku. Čak ću ja nositi najveći

kanister. Već sam porastao. Svako jutro ću se penjati na Habula i gledati tvoj izlazak. Ti se, baš kao i moja majka, svako jutro rađaš s osmijehom na licu, ne ljuteći se na nas i ne bivajući povrijeđena...

Nema razloga za tugu. Imam još 2 dana. Možda i malo više. Zar mi nena nije rekla: “Sinko, kada su Ibrahim a.s. bacili u vatru, jedan mrav mu je nosio vodu da ugasi vatru...” “E pa, mrav se svakako može provući i kroz ove ruševine. Donijet će mi vodu. Ako mi žed prođe, mogu dobiti još dvije sedmice. Osjećam to. Mravi se upravo penju uz moje noge. Zašto bih bio tužan!

I moja nena je sigurno sada sretna kao i ja. Mnogo je plakala onog dana kada su joj uzeli ključ od kuće koji je nosila oko vrata. “Sinko, čak i ako se ja ne budem mogla vratiti, vi ste ovim ključem trebali otvoriti vrata našeg doma. Ali uzeli su mi naš ključ. Nisam ga uspjela sačuvati.” Sada više nije ni potreban ključ da bi se ušlo u kuću. Hvala Bogu. Kada se pomiješaju prašina koja upadne u oko i suza, postaju najčvršći malter. Onaj koji ni fosfor ne može srušiti. Nije baš kao majčin zagrljaj, ali ove ruševine koje me okružuju sa svih strana barem me drže zagrijanim. I moje srce drži ritam sa svakom bombom koja padne. A tišinu nikada nisam volio. Naš kvart ionako nikada nije bio tih... Ili su se čuli naši glasovi sa zemlje, ili glasovi koji su nam dolazili s neba.

Imam još jedan dan. Mravi su stigli do mojih prsa. Uskoro će, polahko, kapljice vode koje nose u ustima ispustiti u moja usta, i za 2 sedmice će djed doći iz Nablusa da me uzme. Mnogo mi nedostaje i otac, ali neka. Majka je rekla da nam on gradi kuću u džennetu. Djeda nikada nisam vidio. Ali nena bi ga se uvijek sjetila kad god bi pravila künefe. Djed je ostao odmah iza onog zida. Hvala Bogu! Te bombe koje vidamo češće nego zvijezde sigurno su srušile i taj zid, baš kao i našu kuću. Djed sada može doći. Čak nas ni zid više ne razdvaja. Sada ću moći upoznati svog djeda. Zar može biti usamljen onaj kome je Allah prijatelj? Mi ni od koga ne tražimo pomoć. Na našim licima je osmijeh, u našim srcima tevekkul¹, a u našim očima nada.

1 Tevekkul: Pouzdanje u Boga.

Naši životi nikada nisu bili dovoljno dugi da bismo bili tužni. Moj brat Halit u 16-oj, sestra Nesibe u 15-oj, mali brat Amr u 14-oj godini otišli su kod oca. Nikada nismo plakali. Kako smo samo sretni; uzgajali smo cvijeće u praznim čahurama metaka, nikada nismo ostali bez saksija. Škole su nam često bile na raspustu, odmarali smo mjesecima, godinama. Mnogo smo kampovali, na otvorenom, posmatrajući nebo dok poprima boju fosfora. Iako nismo često mogli vidjeti padanje zvijezda, gledali smo kako meci i bombe “padaju” po nebu. Bolje od izviđača smo naučili kako napraviti pticu od blata, kako se grijati na drva i kakav užitak pruža jedan topli zalogaj koji se spusti u stomak nakon gladi. Rušili su – gradili smo, ubijali su – rađali smo se...

Hvala Bogu. Došli su. Mravi su jedan po jedan ispuštali kapi vode koje su nosili u ustima. Niz grlo mu je tekla voda slatka poput meda. Djed je pružio ruke, izvadio ga iz ruševina, otresao zrnca prašine koja su se ugnijezdila u njegovim jamicama na obrazima i potrčali su prema kući koju je sagrađio njegov otac.

BİRKAÇ DAKİKA

Selma Hacı Emin
Gümölcine-Yunanistan

Saat 07:00 güneş henüz yeni doğuyor, cıvıl cıvıl kuş sesleri pencere doluyor. Annem çayı yeni demlemiş, babam elinde gazete, evin içinde mekik dokuyor. Bense uykumdan yeni uyanmış, koştur koştur okul çantamı hazırlıyorum. Biraz sonra hep birlikte kahvaltıya oturduk. Babam gazetede bir habere değindi. Haber şöyle idi: “Suriye’nin Kuzey bölgesinde yaşanan artçı depremler, sarsıntılar nedeniyle binlerce can kaybına sebep oldu.”

Annem tam o esnada çayını yudumluyordu ki bardağı elinden bıraktı ve “binlerce insanın hayatı saniyeler içinde ellerinden kayıp gitmiş.” dedi. Tüylerim diken diken olmuştu. Babam ise “Eğer ki mühendis sorumluluğunu üstlendiği bir inşaat projesini hakkıyla yerine getiremiyor ve makul bir fiyat karşılığında malzemedен çalışırsa, yapılan inşaatın temeli de zayıf olur. Küçük bir sarsıntıda o bina yerle yeksan olabilir.” dedi. Annem de “takdir-i ilahî bey” diye ekledi. Bende son olarak “tedbir bizden, takdir Allahtandır” diyerek masadan kalktım.

Aldığımız haberin üzüntüsünden olsa gerek saatin farkına varamamış ve okula geç kalmıştım. Zilin çalmasına dakikalar kala çantamı alıp evden çıktım. Henüz Lise'ye yeni başlamıştım. Öğleden sonra okul bitmiş ve evime dönüyordum. Annem kır papatyasını çok sevdiği için yol üzerinde çiçekçiye uğrayıp bir demet papatya aldım. Eve geldiğimde annem mutfakta akşam yemeği için hazırlık yapıyordu. Papatyaları verdiğimde bir anda gözyaşlarına boğuldu. “Benim güzel kızım annesini de düşünürmüş” dedi.

“Evet anneciğim, seni hep böyle mutlu görmek istiyorum, sabah hepimiz çok üzünlenmiştik. Yalnız babama bir şey alamadım.” diye cevap verdim. Annem de “biliyorsun ki baban limonlu keki çok seviyor, hadi gel birlikte ona kek yapalım.” dedi. Artık akşam olmuştu, babam eve geldi hep birlikte sofraya oturduk, sonrasında “Cennetin Çocukları” adlı iran filmini seyrettik. Film bittikten sonra, odama geçtim ve gün boyunca okulda işlediğimiz derslerin tekrarına çalıştım. Artık saat 23:15 olmuştu, gözlerim yorgunluktan kapanıyordu. Uyumak için yatağıma geçtim.

Uyku esnasında bir anda yatağımın sarsılmaya başladığını hissettim ve uykudan uyandım. Odamdaki tüm eşyalar hareket ediyordu, ne olduğunu anlayamadım korkudan yatağımın baş ucunda olan masanın köşesine iliştim. Annemle babama sesleniyor, bağırıp çağırıyordum. Ay ışığı karanlığa gebe iken birkaç dakikanın içinde her yer siyaha büründü. Oracıkta bayılıp kalmışım... Saatler sonra gözlerimi açtığımda ışığı gördüğüme sevindim. Bu hastanede olduğumu idrak edene kadar sürmüştü. Kollarımda sıyrıklar, yüzümde yara izleri, ayaklarımda ise kırıklar vardı. O anki şokun etkisinden olsa gerek Anne! Anne! - diye bağırımaya başladım. Yanıma bir hemşire abla geldi. Ona ailemin nerede olduğunu sordum fakat aldığım cevap karşısında adeta yıkılmıştım... Büyük bir depremin gerçekleştiğini ve saatler sonra enkaz altından çıkarılıp hastaneye getirildiğimi öğrenmiştim.

Annem ile babama ne olduğunu sorduğumda ise onlardan hala haber alınmadığını söyledi. İçimi büyük bir korku

kaplamıştı, ağlamaya başladım, sanki bir rüyadan uyanmış gibiydim. Hastanede dakikalar bile ilerlemiyordu, zaman benim için durmuş gibiydi, duvarlar üzerime üzerime geliyordu. İçimdeki neşeli, cıvıl cıvıl olan o masum çocuğu kaybetmiştim. Sürekli ağlıyor, feryad ediyordum. Daha 16 yaşında bir kız çocuğuydum. Şimdi ise yarınları belirsiz bir çocuğum... “Birkaç dakika” adlı öykümde, depremde yakınlarını kaybetmiş, çocukluğunu yitirmiş, tüm yaşanmışlıkları enkaz altında bırakmak zorunda kalmış, dünya ile gerçek arasında kaybolmuş binlerce masum çocuğun hissiyatına değinmek istedim. Yaşanan acıları, yitirilen yılların kaybını bir nebze de olsa anlayabilmemiz için. Binlerce canın kaybına şahit, binlerce insanın acısına ortak olduk. Elimizden geldiğince tüm çocukların yarınlarını güzelleştirebilmek için çaba sarfedelim ve onların kalplerine dokunabilelim inşallah.

NEKOLIKO MINUTA

Selma Hacı Emin

Komotini-Grčka

Sedam sati ujutro, sunce se rađa, živahni cvrkuti ptica mi ispunjavaju sobu. Mama je upravo skuhalo čaj, a otac je sa novinama u ruci hodao po kući uznemireno - sad tamo sad ovamo. Ja sam se tek probudila i užurbano krenula spremati torbu za školu. Malo kasnije smo svi zajedno sjeli za doručak. Otac se osvrnuo na jednu vijest u novinama. Vijest je bila sljedeća: "Hiljade ljudi je izgubilo živote zbog potresa na sjeveru Sirije."

Mama je baš u tom trenutku pila čaj, pa je spustila čašu iz ruke i rekla: "Hiljadama ljudi je život u nekoliko sekundi iskliznuo iz ruku." Sva sam se naježila. Otac je zatim rekao: "Ako inženjer ne može kako treba izvršiti građevinski projekat za koji je preuzeo odgovornost i ako krade na materijalu radi para, temelj te zgrade će biti slab. Pri najmanjem podrhtavanju ta zgrada može biti srušena sa zemljom." Mama je dodala:

"Božija odredba, dragi." A ja sam na kraju rekla: "Mi činimo što je do nas, a odredba je od Allaha" — i ustala sa stola.

Vjerovatno zbog tuge koja nas je obuzela zbog vijesti, nisam primijetila koliko je sati i tako zakasnila u školu. Nekoliko minuta prije nego što je trebalo da zvoni za početak uzela sam torbu i izašla iz kuće. Tek sam bila krenula u srednju školu. Nastava mi je završila poslije podne, pa sam krenula kući. Pošto moja mama mnogo voli tratinčice, svratila sam do cvjećare na putu i kupila jedan buket tratinčica. Kad sam došla kući, mama je u kuhinji pripremala večeru. Kada sam joj dala tratinčice, odjednom su joj potekle suze radonice. “Kako moja lijepa kćerka misli na svoju majku“, rekla je. “Da, mamice, želim te uvijek vidjeti tako sretnu. Jutros smo svi bili jako tužni. Samo što ocu nisam mogla ništa kupiti“, odgovorila sam. Mama je rekla: “Znaš da tvoj otac puno voli kolač s limunom, hajde da mu zajedno napravimo.“

Ezan sa munare obilježi akšamsko vrijeme. Otac je došao kući i svi smo zajedno sjeli za sto. Nakon toga smo gledali iranski film “Djeca raja“. Kad je film završio, otišla sam u svoju sobu i ponovila lekcije koje smo obradili u školi. Već je bilo 23:15 i oči su mi se same zatvarale od umora. Otišla sam u krevet da spavam. Odjednom, tokom sna sam osjetila kako mi se krevet počinje tresti – pa sam se probudila. Sve stvari u mojoj sobi su se pomjerale, nisam mogla shvatiti šta se dešava. Od straha sam se stisnula uz ugao stola koji je bio pored uzglavlja kreveta. Zvala sam mamu i oca, vikala i dozivala ih. Dok je mjesecina obasjavala tamu sve je postalo potpuno crno. Onesvijestila sam se. Satima kasnije, kada sam otvorila oči, obradovala sam se što vidim svjetlo. Ta radost je trajala sve dok nisam shvatila da se nalazim u bolnici. Na rukama sam imala ogrebotine, na licu ožiljke, a na nogama lomove. Počela sam vikati, vjerovatno pod utjecajem šoka u kojem sam bila: “Mama! Mama!“ Jedna medicinska sestra je došla do mene. Pitala sam je gdje je moja porodica, ali odgovor koji sam dobila me srušio. Saznala sam da se dogodio veliki zemljotres i da sam satima kasnije izvučena ispod ruševina i donesena u bolnicu. Kada sam pitala šta se desilo s mojom majkom i ocem, rekli su mi da od njih još uvijek nema nikakvog traga. Obuzeo me veliki strah. Počela sam plakati, osjećala sam se kao da sam se probudila iz nekog sna. U bolnici čak ni

minute nisu prolazile, vrijeme je, čini se, stalo za mene, soba mi je bila tijesna. Izgubila sam ono veselo, živahno i nevino dijete u sebi. Nепrestano sam plakala i jecala. Imala sam tek 16 godina. A sada sam bila dijete čija je budućnost neizvjesna.

U svojoj priči “Nekoliko minuta“ željela sam se dotaknuti osjećaja hiljade nevine djece koja su u zemljotresu izgubila svoje najbliže, izgubila djetinjstvo i bila primorana ostaviti sve svoje uspomene pod ruševinama, izgubljena između svijeta i stvarnosti. Kako bismo makar malo mogli razumjeti proživljenu bol i gubitak izmaklih godina. Bili smo svjedoci hiljadama izgubljenih života i dijelili njihovu bol. Potrudimo se, koliko god možemo, da uljepšamo budućnost djeci i da, ako Bog da, dotaknemo njihova srca.

MAVİ ÖLÜM

Canset Mullaşaban

Prizren-Kosova

Gecenin bu vakti etrafım derin sessizliğe gömülürken ben olduğum yerde duruyordum. Yer ve zaman kavramını yitirmiştim. Tüm gün toprağı kazıp durmaktan ve gözlerim kan çanağına dönene kadar ağlamaktan yorulmuştum. Vicdanım gördüklerime dayanamıyor, bir raddeden sonra yaşananları algılayamıyordu. Sessizlik ve gecenin ürkütücü karanlığı etrafımdakileri kendi çukuruna doğru çekeli çok olmamıştı. Her tarafı kazılmış boş araziden birkaç metre uzakta, yol kenarından hızla geçen otomobil yüreğime korku salmıştı. Bu topraklarda yaşanmış zalimliğe tanık olmamıştım. Lâkin en ufak bir gürültü bile korkmama sebep olabiliyordu.

Gece çökmüştü. Güneş gözle görülmeyecek uzaklığa ulaşmış yerini hilale bırakmıştı. Bu gece ay toprağı daha çok kazmam için beni teşvik edercesine parlıyordu. Bakışlarımı ayın ve etrafımdaki yıldızların üzerine sabitlediğim sırada onu gördüm. Gözlerimin önünden hızla geçti ve az ilerideki, hâlâ kazılmamış toprakların üzerine kondu. Daha açmadığımız topraklardaki o çiçeğin üstüne

kondu. Ölüm çiçeğinin. Buralarda bir hiç uğruna dökülen kanların, alınan canların masalına konuk olmak isteyen mavi kelebek bizlere ölümü ölümle anlatıyordu. Durmadım. Elimdeki tırmıkla toprağı kazmaya başladım.

Uykusuz, yorgun gecenin bir vakti yanımdaki mavi kelebeğe o kemikleri buldum. Elimi atar atmaz boğazımdaki yumru feryat olup göğe yükseldi. İç tırmalayıcı feryadımdan ürkmüş olan mavi dostum kanatlanıp uçtu. Mezarı bile olmayan bu küçük masumun kemiklerini elime aldım. Dizlerimin üstünde hüngür hüngür ağladım. Ne kadardır ağladım bilmiyorum. Kendimi kaybetmişim. Uyandığım da kendimi hastane odasının beyaz tavanına bakarken buldum. Hepsinin bir rüya olduğunu söylemeyi çok isterdim. Ama bu yaşananlar bir rüya değil gerçeğin ta kendisi.

PLAVA SMRT

Canset Mullaşaban

Prizren-Kosovo

U ove kasne sate, dok sve oko mene tone u duboku tišinu, ja stojim na svom mjestu. Izgubila sam pojam o vremenu i prostoru. Bila sam jako iscrpljena jer sam cijeli dan kopala i isplakala se kao godina. Savjest mi nije mogla podnijeti ono što sam vidjela, a nakon određenog trenutka nije mogla da pojmi šta se to dešava. Nije dugo prošlo otkako je tišina i strašna tamna noć uvukla sve oko mene u svoju rupu. Brzi automobil koji je prolazio pored puta, samo nekoliko metara dalje od iskopane puste njive usadio mi je strah u srce. Na ovim prostorima nisam bila svjedok okrutnosti. Ipak, i najmanja buka mi je budila strah.

Noć je pala. Sunce je nestalo daleko iza horizonta i svoje mjesto prepustilo mlađaku. Noćas je mjesec toliko sijao da me inspirisao da još više kopam zemlju. Ugledala sam ga dok sam zamišljeno posmatrala mjesec i zvijezde oko njega. Prošao je brzo ispred mene i sletio na zemlju koja još nije bila iskopana. Sletio je na cvijet koji se nalazio na još neiskopanoj zemlji. Na cvijet smrti. Plavi leptir, koji je želio biti svjedok priče o krvi prolivenoj bez razloga i izgubljenim životima na ovim prostorima, pričao nam je o smrti kroz

samu smrt. Nisam stala. Zgrabivši motiku, nastavila sam kopati zemlju.

Pronašla sam te kosti i plavi leptir pored sebe usred noći, sva umorna. Čim sam pružila ruku, knedla u grlu je poput krika polejtela prema nebu. Moj plavi prijatelj je raširio krila i odletio prestravljen mojim prodornim jaukom. Uzela sam u ruke kosti malog, nevinog bića koje čak ni groba nije imalo. Plakala sam na koljenima gromoglasno. Ne znam koliko dugo sam plakala. Bila sam pogubljena. Kad sam se probudila, zatekla sam se kako gledam u bijeli plafon bolničke sobe. Toliko bih željela reći da je sve bio samo san. Ali ovo što sam doživjela nije bio san to je bila sama stvarnost.

SAVCI

Ema Drekočić

Novi Pazar-Sırbistan

Mahkeme salonu sessiz bir ağırlıkla doluydu. Her adım, her fısıltı ve her endişe mekânda yankılanıyordu. Pencerelerden sızan soluk ışık, soğuk duvarlar üzerinde kırılıyor ve her gölgeyi daha keskin, her köşeyi daha ciddi gösteriyordu. Önde, başında, savcı oturuyordu. Sarsılmaz, sakin, fakat herkesin hissedebileceği bir ağırlığa sahip. Bakışı keskin değil, ama gizli düşünceleri, korkuyu, pişmanlığı ve söylenmemiş gerçeği ortaya çıkarma yeteneğine sahipti. Verdiği her karar, sadece bir hukuk meselesi değil, aynı zamanda insanların kaderini omuzlarında taşıyan bir eylemdi. Suçlamaları dinlerken, gerçekleri gözden geçirirken, yüzleri, jestleri, ses tonlarındaki nüansları inceliyordu. Her hata, her dikkatsizlik, her anlama çabası onun gözünden kaçmıyordu. Bu sessizlik, herhangi bir kelimedenden daha ağırdı. Savcı bilir ki karar, sözlerde değil; anlayışta, hatayı ve kasıtlı olmayan eylemi ayırt edebilme yetisinde yatar. Savcının içsel monoloğu sessizdi ama sürekli varlığını hissettiriyordu: “Her insanın yaptığı seçim sonuçlarını beraberinde getirir. Her hata hayatını şekillendirir ama sonsuza dek onu

tanımlamamalıdır. Adalet sadece soğuk bir ceza olmamalı. Zayıf olanı kötü niyetli olandan ayırt etmeliyim. Bu sınırı tanımalıyım. Bu yükü taşıyacak kararı vermeliyim.”

Her hareketi, her nefesi dikkatle ölçülüyordu. Gösterişe ya da yüksek sesli sözlere ihtiyacı yoktu; varlığı yeterliydi. Bunu izleyenler, onun sakinliğinin gücünü, konsantrasyonunun kuvvetini ve adaleti taşıyan ağırlığını hissedebiliyordu. Mahkeme salonu, o gün sadece bir hukuk yeri değildi. İnsanların zaaflarının ve cesaretinin bir aynası olmuştu. Savcı'nın verdiği her karar, sadece yasa maddesini değil, hayatı yansıtıyordu. Hangi hatanın, hangi ihmalin hayatları değiştireceğini biliyordu ve görevi bunu fark etmektir. “Adil olabilir miyim ama soğuk değil? Hatasını görebilir miyim ama insana olan inancımı kaybetmeden? Her karar bir ağırlık taşır ve birinin hayatını şekillendirir. Bu yükü taşımaya hazır olmalıyım.” Konuştuğunda sesi salonun içinde yankılandı ama keskin değildi. Her kelimesi, göstermeyi, uymayı, ortaya çıkarmayı ve şans tanımayı amaçlıyordu. Uzaktan izleyenler, onun varlığının gücünü hissedebiliyordu. Savcı, sadece hukuk simgesi değil; hatalar ve belirsizlikler arasında bir ışık olmuştu. Mahkeme salonunun ışıkları sönerken, onun gölgesi, görenlerin aklında kaldı. Sadece savcı değil; anın ağırlığı, kararın gücü ve sessiz bir uyarıydı.

İçsel monoloğu bitmemişti: “Verdiğim her karar, gerçeğin ve merhametin ağırlığını taşımalı. Bu benim görevim ve sorumluluğum. Hukuk sadece kitaplarda yaşamaz. Mahkeme salonunda, bakışta, sözde, sessizlikte, her insanın kalbinde yaşar.”

TUŽILAC

Ema Drekočić

Novi Pazar-Srbija

Sudnica je bila ispunjena tihom težinom. Svaki korak, svaki šapat i svaka briga odjekivali su prostorijom. Blijeda svjetlost koja se probijala kroz prozore lomila se o hladne zidove i činila svaku sjenu oštrijom i svaki ugao ozbiljnijim. Naprijed, na čelu, sjedio je tužilac. Nepokolebljiv, smiren, ali s težinom koju je svako mogao osjetiti. Njegov pogled nije bio oštar, ali je imao sposobnost da otkrije skrivene misli, strah, kajanje i neizgovorenu istinu. Svaka odluka koju je donosio nije bila samo pravno pitanje, već i čin koji na svojim ramenima nosio sudbine ljudi.

Dok je slušao optužbe i preispitivao činjenice, pažljivo je posmatrao lica, geste i nijanse u tonu glasa. Nijedna greška, nijedna nepažnja, nijedan pokušaj razumijevanja nije promicao njegovom pogledu. Ta tišina je bila teža od bilo koje riječi. Tužilac zna da odluka ne leži u riječima, već u razumijevanju u sposobnosti da se razlikuje greška od nenamjerne radnje. Unutrašnji monolog tužioca bio je tih, ali vidljiv: “Svaki čovjek nosi posljedice svojih izbora. Svaka greška oblikuje njegov život, ali ga ne bi trebala zauvijek definisati. Pravda ne smije biti samo hladna kazna. Moram razlikovati

slaboga od zlonamjernoga. Moram prepoznati tu granicu. Moram donijeti odluku koja može nositi taj teret.“

Svaki njegov pokret, svaki dah bio je pažljivo odmjeren. Nije mu bila potrebna niti raskalašenost niti glasne riječi, njegovo prisustvo je bilo dovoljno. Oni koji su ga posmatrali mogli su osjetiti snagu njegove smirenosti, jačinu njegove koncentracije i težinu pravde koju je nosio. Sudnica toga dana nije bila samo mjesto prava. Postala je ogledalo ljudske slabosti i hrabrosti. Svaka odluka koju je tužilac donosio nije odražavala samo član zakona, već i sam život. Znao je koja greška i koji nemar može promijeniti živote, njegova je dužnost bila da to prepozna. “Mogu li biti pravedan, a da ne budem hladan? Mogu li vidjeti nečiju grešku, a da ne izgubim vjeru u čovjeka? Svaka odluka nosi težinu i oblikuje nečiji život. Moram biti spreman nositi taj teret.“

Kad je progovorio, glas mu je odjekivao sudnicom, ali nije bio oštar. Svaka njegova riječ imala je cilj, pokazati, upozoriti, otkriti i pružiti šansu. Oni koji su ga posmatrali izdaleka mogli su osjetiti snagu njegovog prisustva. Tužilac nije bio samo simbol zakona, bio je svjetlost između grešaka i neizvjesnosti. Dok su se svjetla sudnice gasila, njegova sjena je ostala u sjećanju posmatrača. Nije bio samo tužilac, bio je težina trenutka, snaga odluke i tihi glas koji opominje.

Unutrašnji monolog je još uvijek trajao: “Svaka odluka koju donesem mora nositi težinu istine i saosjećanja. To je moja dužnost i odgovornost. Zakon ne živi samo u knjigama. U sudnici, u pogledu, u riječi, u tišini on živi u srcu svakog čovjeka.“

DEPO

Belkıs Öznur Köylü
Saraybosna-Bosna Hersek

Nihayet bugün o çok bahsi geçen yere gidecekti. Kütüphanede tam dört haftadır çalışıyordu. Depoda da birtakım kitaplar vardı. Görevi romanları ayırmaktı. Çantasını ve paltosunu bırakıp deponun yolunu tuttu. Merdivenleri tek tek indi. Soğuk bir hava geliyordu aşağıdan. Her yer karanlıktı. Duvarda şalteri gördü. Üstüne bastığında ilerdeki bir odacığın ışığı yanmıştı. Peki koridorun ışığı? Odacığa doğru gitti. Banyo! Banyonun burda ne işi var? Susamıştı gerçi. Musluk suyundan birkaç yudum alsa iyi gelecekti. Aa! Su akıyor mu burda? Her yer kupkuruydu. Musluğu kapatıp öteki odalara bakınmaya karar verdi. Kitap dolusu koliler nerdeydi?

Banyonun karşısındaki odaya girdi. Karşıdan vuran ışıkla içerde dört koli fark etti. Onlar bunlar olmalıydı! Hadi bakalım iş başına diye geçirdi içinden. İlk koliyi açtığı anda gözlerine inanamadı. İçi kemik doluydu. Bembeyaz kemikler! Donakalmıştı. Korkuyla koliyi hızlıca kapattı. Dokun! Kolinin üstünde dokun yazıyordu. Kalbi hızla çarpmaya başladı. Ya öteki koliler? Onlarda

da aynı şey yazıyor muydu? İçlerinde de kemikler mi vardı? İkincisine yeltendi. Üstünde bir şey yazmıyordu. Yavaşça açtı. Yine kemikler! Kıpırmızı iri iri kemikler. Bunlar ne demek oluyordu? Bi an her yeri gül kokusu sardı. Güllerden nefret ederdi! Kitaplar nerdeydi? Depoda kemiklerin ne işi vardı? İkinci koliyi de kapattığında üstündeki yazıyı fark etti: Dokun! Olamaz! Açmadan önce yoktu, emindi. Yoksa var mıydı? Üçüncü koliye yaklaştı. İyicene baktı. Bunda kesin yazmıyor. Belki bundadır kitaplar. Açtığında parlayan simsiyah külleri gördü. Kokusu... Lavanta kokusuydu. Gözlerini kapatıp kokuyu içine çekti. Çöktü ve avucunu küllerle doldurdu. Bayılacak gibiydi ama koklamaktan kendini alamıyordu. Burnu küllerle dolmuştu. Nefes almakta güçlük çekiyordu. Avuçları ne kadar boşalsa o doldurmaya devam ediyordu. Alacak nefesi kalmamıştı. Boğuluyordu. Öksürdü. Kendine gelmeye çalıştı ama nafiye. Yere yığılıverdi. Koli kendiliğinden kapandı. Odanın karanlığından siyah saçları yere kadar uzanan bir kadın çıktı. Yerde duran bedeni öteki bedenlerin arasına itti.

„Herkes kendi merakının kokusunda boğulur yavrucuğum“ – diyerek banyonun ışığını kapattı.

DEPO

Belkis Öznur Köylü

Sarajevo-Bosna i Hercegovina

Napokon! Danas ide na ono mjesto o kojem se toliko pričalo! U biblioteci je radila već pune četiri sedmice. U depou je bilo nekih knjiga. Zadatak joj je bio da izdvoji romane. Ostavila je torbu i kaput i krenula prema depou. Polahko je silazila niz stepenice. Odozdo je dopirao hladan zrak. Svuda je bio mrak. Na zidu je ugledala prekidač. Kada ga je pritisnula, upalilo se svjetlo u jednoj prostorijici naprijed. Ali gdje se pali svjetlo u hodniku? Krenula je prema osvijetljenoj prostorijici. Kupatilo?! Šta će kupatilo ovdje? Doduše, bila je žedna. Baš bi joj prijalo par gutljaja vode. Jao! Pa ovdje ne teče voda! Sve je bilo potpuno suho. Zavrnila je česmu i odlučila vidjeti šta ima u ostalim prostorijama. Gdje su bile kutije pune knjiga?

Ušla je u sobu nasuprot kupatila. Pod svjetlom koje je dopiralo s polja primijetila je četiri kutije. To su sigurno bile te! “Hajde, na posao“, pomislila je. Kada je otvorila prvu kutiju, nije mogla da vjeruje svojim očima. Bila je puna kostiju! Čisto bijele kosti! Skamenila se. U strahu ju je brzo zatvorila. Dodirni! Na kutiji je pisalo: “Dodirni.” Srce joj je počelo snažno lupati. A ostale kutije?

Da li i na njima isto piše? Jesu li i one pune kostiju? Posegnula je za drugom. Na njoj nije ništa pisalo. Polahko ju je otvorila. Opet kosti! Ali ovaj put krupne, jarko crvene kosti! Šta je to značilo? U jednom trenutku prostoriju je ispunio miris ruža. Mrzila je ruže! Gdje su knjige? Šta će kosti u depou? Kad je zatvorila drugu kutiju, primijetila je natpis: “Dodirni!” Nemoguće! Prije otvaranja ga nije bilo, bila je sigurna. Ili je ipak bio?! Prišla je trećoj kutiji. Dobro ju je pogledala. Na ovoj sigurno ništa ne piše. Možda su u njoj knjige. Kada ju je otvorila, ugledala je sjajni, potpuno crni pepeo... i miris... miris lavande. Zatvorila je oči i duboko udahнула. Čučnula je i objema šakama zagrabila pepeo. Osjećala je kao da će se onesvijestiti, ali nije mogla odoljeti mirisu. Nos joj je bio pun pepela. Počela je teško disati. Što su joj se šake više praznile, ona ih je ponovo punila. Više nije imala zraka. Počela se gušiti. Kašljala je. Pokušala je doći sebi, ali uzalud. Srušila se na pod. Kutija se zatvorila sama od sebe. Iz tame se pojavila žena čije su crne kose dopirale do poda. Tijelo koje je ležalo na podu gurnula je među ostala tijela.

Ugasila je svjetlo u kupatilu rekavši: “Svako se utopi u mirisu vlastite radoznalosti, dušo moja.“

YARIN YENİ BİR GÜN

Selmira Dzikezi

Prizren-Kosova

Yürüdüğüm yollar bana dar geldi sanırım, mutlu muyum, değil miyim! Arafta kaldığımı hissediyorum. Kalbim tam olarak nerede bilmiyorum! Çok istedim onun yanında olmayı ama ben buradayım ve bunun beni tatmin etmesi gerektiğine inandım. Peki öyle mi?

-Annee! Sesi duyduktan sonra kendime geldim. Dünya buradaymış demek ki! Benim dünyam ve bunu değiştirmek istesem de kalbimin bir parçası hep bu hayatı onun için isteyecekti. Aldım oğlumu kucağıma, sevdim öptüm kokladım. Anne neyin var gibisinden bana baktı. Sonra oyuna tekrar daldı.

Her zamanki gibi işlerimi yapmaya başladım, fakat derin derin düşünceler gitmedi. Hepsi oradaydı. Ya ben deliriyorum ya insanların beyinleri tam bir facia. Hatırladığım her anı tutup saklamak istercesine bir daha, bir daha, bir daha düşündüm. Dönme dolabına dönüştü hatıralar. Haykırıyordu adeta düşünceler, ağzım mühürlü. Her düşünce bir damla gözyaşına döndü... Güçlü olmalıydım, seçimlerim varmış gibi en iyisini seçmeliydim fakat kendimi mecburiyetlere bırakılmış gibi hissediyorum. Sahi insanların seçimleri gerçekten onlara ait miydi? Yeter. Oğlumu alıp dışarıya çıkacağım.

Minnacık bir el elimin içinde. Yürüyoruz, yollar belirsiz. Bana bakıp duruyor, o da hissediyor hüznümü. Arada bir elimi öpüyor bana gülümseyerek. Gülümseye çalışıyordum ben de. Uzun uzun yürüdük. Yorulmuş olmalı ki durdu. Kucağıma gelmek istedi. Onu kucağıma alırken ne kadar yorulduğumu fark ettim. Bir yerde oturduk. İnsanları izlemeye başladım. Herkes mutlu görünüyordu, ya da bana öyle geldi. İçimdeki sesleri susturamadım. Sanki ben hariç kimse düşünmüyordu. Arkadaşımı aradım. Belki o yanımdayken, konuşursam düşüncelerim kaybolurdu.

-Seni çok seviyorum ama ... diye başladı cümleler. Kendimi tutamadım, her şeyi ona anlattım yine de rahatlamadım. Bir aile kurmak, devam ettirmek ve sorumluluklar içinde kaybolmak ne demek iyi bilirdi, fakat beni anlamadı. Yaşadıklarımı yaşamadı, hissettiklerimi hissetmedi, acımı hüznümü paylaşmıyor. Hayal kırıklığımla kala kaldım. Lavaboya gitmek için kalktım. Gözyaşları içinde aynaya bakıyordum. Aynadaki kadın ben miyim? Geri geldiğimde arkadaşım oğlumla gülümseyerek oynuyordu. Ben de bunu yapmalıyım, yapabilmeliyim. Ben de onun gibi olmalıyım. Belki oğlum daha mutlu böyle. Dudağımı ısırđım. Ağlamayacaktım artık. Arkadaşım ile vedalaşırken onun bana bakışı kırık gülümsemesi ve kendine dikkat et sözleri bütün akşam aklımdan çıkmadı. Acıdı bana. Kaç yıllık arkadaşım. Bana acıdı. Acıma duygusuna muhtaç değildim oysaki. Bir sarılmaya, güzel söze veya sadece dinlenmeye... acıma duygusuna değil.

Bir insan hayatına kaç hayal kırıklığı sığdırabilir ki? Evdeki herkes uyudu. Uyumadan önce tekrar aynada kendime bakmak istedim. Yansımadaki kadını iyice ezberlemek istedim, yüzümdeki her çizgi yaşadıklarımın bir göstergesidir. Son zamanlarda kendime acıyarak baktığım için mi etrafımdakilerden de aynı muameleyi gördüm? Karanlıkta yatağıma doğru yürüyorum, halsiz bedenimi yatağına uzatarak başımın ne kadar ağır olduğunu hissettim. Yastığına yasladığım onca düşünceleri serbest bırakıyorum, yarın yeni bir gün ve ben kendime acımayđ değil, kendimi sevmeyi seçiyorum.

SUTRA JE NOVI DAN

Selma Dzikezi

Prizren-Kosovo

Izgleda da su putevi kojima sam prošla utišnjali- jesam li sretna ili ne! Osjećam se između. Ne znam gdje mi je srce! Jako sam željela da budem pored njega, ali evo ovdje sam i povjerovala sam da mi je to dovoljno. Je li stvarno bilo dovoljno?

-Mamaaa! Trznula sam se. Znači, svijet mi se vrtio ovdje! Moj svijet... i iako bih htjela to promijeniti, dio mog srca će uvijek željeti ovaj život radi njega. Uzela sam sina u naručje i izljubila ga cijelog. Pogledao me kao da pita, mama šta je s tobom, je li sve uredu. Pa se ponovo vratio igri. Kao i obično, počela sam da obavljam poslove koje trebam ali me teške misli nisu napustile. Bile su uza me. Ili sam ja počela da ludim ili su ljudski mozgovi zaista u haosu. Razmišljala sam iznova i iznova kao da sam htjela da sakrijem svaki djelić uspomena. Pretvorile su se u ringišpil. Misli su vrištale, a usta su mi bila zapečaćena. Svaka misao se pretvorila u suzu.

Trebam biti jaka, trebam izabrati ono najbolje zamišljajući da ispred sebe zaista imam šta da odaberem... ali sam se osjećala zarobljenom u moranjima. Jesu li naši izbori zaista ono što mi želimo? Dosta je bilo. Idem malo vani sa sinom. Ručica u mojoj

ruci. Hodamo, putevi su neizvjesni. Stalno me gleda, osjeća moju tugu. Povremeno mi ljubi ruki smješkajući se. Na zor sam mu uzvraćala osmijehom. Dugo smo hodali. Mora da se umorio pa je stao. Htio je da bude u mom narčju. Kada sam ga uzimala shvatila sam koliko sam se bila umorila.

Sjeli smo. Počela sam posmatrati ljude. Svi su izgledali sretni ili se meni tako činilo. Nisam mogla da stišam unutrašnje glasove. Osjećala sam kao da niko ne razmišlja na ovom svijetu osim mene. Nazvala sam prijateljicu. Pomislih da bi mi se možda razbistrio um kada bih malo popričala s njom dok mi je sin tu.

Volim te puno ali... tako su počinjale rečenice. Nisam mogla da izdržim, sve sam joj ispričala ali mi opet nije pao kamen sa srca. Ona jako dobro zna šta znači osnovati porodicu, održavati je i izgubiti se u obavezama, ali me ipak nije shvatila. Nije proživjela ono što sam ja proživjela, nije osjetila moje osjećaje, pa tako i ne može da dijeli moju bol i tugu. Ostadoh sama i razočarana. Ustala sam da odem do lavaboja. Gledala sam u ogledalo, sva u suzama. Jesam li zaista ja ta žena u ogledalu? Kada sam se vratila zatekla sam prijateljicu kako se sva nasmijana igra sa mojim sinom. I ja to moram naučiti, moram umjeti. I ja moram biti kao ona. Možda će mi i sin biti sretniji. Ugrizla sam se za usnu. Nisam više trebala plakati. Cijelu noć mi nije iz glave izlazilo kako mi se prijateljica tužno nasmiješila i rekla pazi se dok smo se rastajale. Bilo joj je žao. Toliko godina se družimo. Ona sažalila se nadamnom. Ustvari, meni nije trebalo sažaljenje. Meni je trebao zagrljaj, lijepa riječ i samo da me neko sasluša... nije mi trebalo da me neko žali.

Koliko razočaranja stane u život jednog čovjeka uopšte? Svi u kući su zaspali. Htjela sam se ponovo pogledati u ogledalu prije nego što legnem. Htjela sam dobro zapamtiti tu ženu, svaka crta na mom licu svjedoči onome kroz šta sam prošla. Možda su me drugi sažalijevali jer sam i ja samu sebe sažalijevala? Idem prema svom krevetu po mraku, osjetila sam koliko mi je glava teška kada sam pružila umorno tijelo. Puštam sve misli naslonjene na jastuk, sutra je novi dan i ja biram da se volim, a ne da se sažalijevam.

SES

Nada Dosti

Durreş-Arnavutluk

Seyahatlerimde beklenmedik durumlara artık alıştım. Son zamanlarda az eşya ile seyahat etmeye de alışmıştım aslında, ama bu sefer hiç eşya ile seyahat etmeye alışmam gerekti. Tıpkı evlerini yalnızca üzerlerindeki kıyafetler ile terk etmek durumunda kalan o insanlar gibi.

Valizim her zamanki gibi benden farklı bir ülkeye seyahat etme kararı aldı. Gri gökyüzü ve pretzel ülkesininin havalimanına indim. Oradan da her renkten kız ve erkeklerin bisiklet sürdüğü, her daim fit olduğu, kruvasan ülkesine doğru yola çıktım. Bu renkli insanlar yalnızca o meşhur romantik dili konuşuyorlar, arada bir de birtakım yabancı sözcük sıkıştırıyorlardı. Nehir ve tramvay aralarındaki şehri betimliyor. Sanki hangisi hedefe daha çabuk varacak diye yarışıyorlardı. Bu yarışa kendilerini o kadar çok kaptırılmışlar ki, asıl amacın hedef değil yol olduğunu anlamıyorlar. Sabahleyin çörek ve kruvasanların üzerinde eriyen tereyağı kokusuna uyanıyorum. Burada da kahve acı. Ya biraz şeker eklemeli, ya da yanında bignè veya tarte yemeli. Aslında kahve her

yerde acı, ev dışında. Burada güneş çok yaramaz. Canı ne zaman isterse o zaman kalkıyor, akşam geç saate kadar da uyanık kalıyor. Benim uykum var, ama o uyumaya gitmeden ben de gidemem.

Arnavut kaldırımı olmayan sokaklarda yürüyorum. Kulaklıklarımı çıkarıyorum. Arada bir Ses'i duyuyorum da. Oysa ki Ses etraflarda görünmüyor bile. Onu özlemeye başladığımı fark etmemiştim. İşte ben de herkes gibi o tuzağa düştüm; bir şeyi ancak kaybedince özlemek ve değerini fark etmek. "Ben de seninle Ses'i dinleyeceğim." dedi Sara. Belli ki o da benimle aynı hasreti çekiyor, nitekim de kelime sarf etmeden beni anlayabiliyor. Beraber şehri boydan boya geçiyoruz. Pek çok insan ve yer görüyoruz.

Ta ki oraya, onun önüne varana kadar. Beyaz duvarlı görkemli bina. Yüksek bir konumda duruyor, sadece o mahallenin değil, tüm şehrin binalarına meydan okuyordu. Ses'i oradan dahi duymadık. Şehrin başka bir tarafına gittik; Büyük Gümüş Kutu'nun olduğu yere. Bir pırlanta gibi parlıyor, güzelliği ile geçenlerin gözlerini kamaştırıyordu. Ama çok erken gelmiştik, Ses'i duyabilmek için saatlerce beklememiz gerekti. Binanın bekçisi, bize hem tanıdık hem yabancı gelen bir dilde, kibarca oradan ayrılmamızı istedi. Atık kapatması gerekiyordu. Oradan ayrıldık ve kendi apartmanlarımıza doğru yola koyulduk. "Ses, uzakta değil. Yarım saat yürümek ona varmak için yeterli. Ill Nehri'ni takip et yeter. Onlar sana rehberlik etmek için orada bekliyorlar, haritaya veya yol sormaya ihtiyacın yok" dedi bana son olarak, birbirimizi tekrar görmeyi umarak. Burada değil, ve onu çok aramana gerek yok. Bana nehre kadar eşlik etmesini rica ettim.

Bir anda Beyaz Kutu tam önümde belirdi ve her tarafımda yankılanmaya başladı, her bir hücremde hissettim. Göz yaşlarıma epey bir hakim olmaya çalıştım. En sonunda gün yüzüne çıktılar ve kırmızı siyah elbisemden aşağı bir nehir gibi akıverdiler. Sonunda Evde hissettim. Ganimetlerim ve kitaplarımın bulunduğu ev değil, ailemin yaşadığı ev değil, ruhların yaşadığı yer.

GLAS

Nada Dosti

Drač-Albanija

Na putovanjima sam se već navikla na nepredviđene situacije. U posljednje vrijeme sam se čak i navikla putovati s malo stvari, ali ovaj put sam se morala navići putovati bez ičega. Baš poput onih ljudi koji su svoje domove morali napustiti bez ičega, noseći samo odjeću na sebi. Moj kofer je, kao i uvijek, odlučio otputovati u neku drugu zemlju, bez mene. Sletjela sam na aerodrom zemlje sivog neba i pretzel-a. Odatle sam krenula prema zemlji kroasana, gdje djevojke i mladići svih boja, uvijek u savršenoj formi voze bicikle. Ti šareni ljudi govore samo onim čuvenim romantičnim jezikom, a tu i tamo ubace i poneku stranu riječ. Rijeka i tramvaj oblikuju pejzaž grada. Kao da se nadmeću ko će prije stići do cilja. Toliko su se unijeli u tu trku da su zaboravili da smisao nije u cilju, nego u putu. Ujutro se budim uz miris maslaca koji se topi po toplim kroasanima i pecivima. I ovdje je kahva gorka. Treba se dodati malo šećera, ili piti uz bigné ili tarte. U stvari, kahva je svugdje gorka, osim kod kuće. Ovdje je sunce vrlo nestašno. Budi se kad hoće i ostaje budno do kasno uveče. Ja sam pospana, ali dok on ne ode spavati ne mogu ni ja. Hodam ulicama bez kaldrme. Skidam

slušalice. Ponekad čujem Glas, iako ga zapravo ni ne vidim oko sebe. Nisam ni primijetila da sam počela osjećati njegovu prazninu. Eto, i ja sam, kao i svi drugi, pala u tu zamku, shvatimo vrijednost nečega tek kada ga izgubimo i kada nam počne nedostajati. “I ja ću slušati glas s tobom,” rekla je Sara. Možda i ona osjeća njegovu prazninu... razumijevale smo se bez ijedne izgovorene riječi. Zajedno prolazimo kroz grad od početka do kraja. Nailazimo na mnoge ljude i mjesta.

Sve dok nismo stigli tamo, do njenog praga. Bijela zgrada s visokim zidovima, veličanstvena. Stajala je na uzvišenju, izazivajući ne samo zgrade tog kvarta, nego cijelog grada. Ni odatle nismo mogli čuti glas. Krenuli smo na drugu stranu grada; do mjesta gdje je Velika Srebrna Kutija. Sjajila je poput dijamanta, zasljepljivala je prolaznike svojim izgledom. Ali stigli smo prerano, morali smo satima čekati da bismo mogli čuti glas. Čuvar zgrade nas je, na jeziku koji nam je bio istovremeno i poznat i stran, ljubazno zamolio da odemo.

Došlo je vrijeme da zatvori zgradu. Odatle smo krenuli i uputili se prema svojim apartmanima. “Glas nije daleko. Pola sata hoda dovoljno je da dođeš do njega. Samo prati rijeku Ill. Oni tamo čekaju da te vode, ne treba ti mapa niti da pitaš za put,” rekao mi je na kraju, s nadom da ćemo se ponovo vidjeti. Nije ovdje, i nema potrebe da ga previše tražiš. Zamolila sam ga da mi pravi društvo do rijeke.

Odjednom se Bijela Kutija pojavila pravo preda mnom i počela odjekivati svuda oko mene, osjetila sam njen glas u svakoj svojoj ćeliji. Pokušavala sam zadržati suze koliko god sam mogla. Ipak su potekle i pomiješale se u tok rijeke spuštajući se niz moju crveno-crnu haljinu. Tada sam se napokon osjećala kod kuće. Ne tamo gdje su moje drage stvari i knjige, ne tamo gdje mi je porodica, već tamo gdje prebivaju duše.

ANNENİ KORU, DEDİ RÜYAM

Elyesa Kraja
İşkodra-Arnavutluk

Yapayalnızım. Soğuk bir rüzgârın ortasında dönen bir rüyanın içindeyim. Bu rüzgâr önümde duruyor ve bana dünyayı gösteriyor. Bu dünya, bildiğiniz dünyadan çok farklı; ama ben onun içinden tüm hayatımın yansımasını görüyorum... Birkaç kuş cıvıdamaya başlıyor ve yatağıma doğru yaklaşıyorlar. Gözlerim kapalı halde, birlikte gökyüzünün genişliğine doğru yolculuğa çıkıyoruz ve zamanın içinde kanatlanıyoruz...

Ne gariptir ki hayatım, doğduğumda attığım ilk çılgılla başlamıyor; beni sımsıkı kavrayan ellerle başlıyor, henüz kim olacağımı bilmeden. Ben hissediyorum, hissediyorum, hissediyorum... Annemin elini... İlk ve son kez duyuyorum annemin sevgi dolu sesini. Bu dünyaya geldiğim gün, benim dünyam ayrıldı. O an etrafımı saran renkler, gözlerime dolan ışıklar, bakışlarından içime akan sayısız motif var... Gözyaşlarım, annemin narin tenine düşen damlalarım, hayatımın ilk sahnelerine geri dönüşüm oldu. Şimdi büyümüş bir insanın içinde çocukluğumu yeniden yaşıyorum.

Yavaş yavaş anlamaya başlıyorum; artık gelmeyeceksin, artık eksikliğimle yanıyorum. Sonsuz bir özlemle yanıp tutuşuyorum. Geçmişe dönüp baktığımda ardında bıraktığın kaç taşı görüyorum. Hayatımın bu siyah beyaz anıları, dağımda belirip beni ara sıra uyandırıyor... Ama sen duymuyorsun. Rüyamda kendime soruyorum: Neredesin anne? Çiçeklerle dolu gözyaşları şehrinde mi, yoksa kalbinin evinde mi?

Son kez birlikte gri duvarlı, soğuk zeminli bir hastanedeydik. Karşımda senin portren duruyor ve yavaşça sana doğru yaklaşıyorum. Bugün dilim bağlandı, konuşamıyorum, sana “seni seviyorum, anne” diyemiyorum. Dakikalar geçiyor, ... Ve o doktorun sesi kanımda yankılanıyor: “Kalbi duruyor, kalbi duruyor, kalbi duruyor...” Ama ben hâlâ senin kucagındayım ve kalbin hâlâ atıyor... Sanki bütün eksik kalan sarılmalarını bana verecekmışsin gibi. Ancak bu an, hafif bir yağmur kadar kısa sürdü ve kan lekelerinin bedenime bulaştı. O kan lekeleri, varlığımın en önemli işaretleri oldu. Gri duvarların arasından aceleyle çıkarılıyorum, ama zihnimde bir cümle dönüp duruyor: “Sana, benim için ne kadar önemli olduğunu yeterince söyleyebildim mi?”

Zamanın içinde birkaç kez daha kanat çırttıktan sonra, rüya yeniden benimle konuştu...

Çiçeklerin hayat kaynağı sudur; su olmadığında onlar solarlar. Ben de yavaş yavaş suyu olmayan bir bitki gibi büyüyorum. Ne kadar uzun geceler geçirdim seni düşünerek, anne... Ateşler içinde kıvrılırken, aniden senin kokunu tekrar yanımda hissediyorum. Alnıma hafifçe dokunuyorsun ve sonra bana diyorsun ki: “Sen benim mucizemsin. Ne olmak istersen ol, ama mutlaka iyi bir insan ol.” Bir rüya bu kadar gerçek nasıl olabilir? Acaba bu rüya acımasız mı, yoksa her gün yaşadığım hayatın bir yansıması mı? Ben iyileştim, ama sen artık yatağımın sağ yanında değilsin. İlaçlar aldım, hepsini içtim, ama kimse anlamadı ki gerçek ilaç senin şefkatindi. Şimdi yaşam merdivenlerini tırmanıyorum ve sık sık düşünüyorum. Anne, ne zaman beni azarlayacağını, ne zaman benimle gurur duyacağını nasıl bileceğim? Ve işte düşünceler

arasında çırpınıp duruyorum. Yalnız kaldığım her an, rüzgarla, ayla, güneşle, karla, yağmurla, çiçeklerle, kuşlarla, kışla, geceyle, ilkbaharla, şafaklarla konuşmaya başlıyorum.

Belki onlar senin sesini duymuştur ve bana seni anlatmaya başlar, canım annem... Kış senin hakkında konuşuyor ve bahar oluyor. Rüzgâr senin hakkında konuşuyor ve serin sabah meltemi oluyor. Yağmur senin hakkında konuşuyor ve çiçekler açıyor. Doğumlar senin hakkında konuşuyor ve gökyüzü parlıyor... Rüya yazmaya devam ediyor ve beni renkli ufuklara götürüyor... Rüya devam ediyor, bana yazılar yazıyor ve beni renklerle dolu ufuklara sürüklüyor. Yine yalnızım... Artık büyüdüm, adımlarımı atan bir genç kız oldum, beni seven ve hayatımın ilk gününde bana kandil veren kişiyi gururlandırmak için yürümeyi öğrendim. Bu yollardan geçerken birçok iz bıraktım ve anladım ki insanlar, soğuktan titreyen bir bedeni bile takdir etmelidir. Sonuçta, o soğuk, sıcak bir ruhu oyarak şekillendirir.

Ödüller kazandım, en iyilerin arasında yer aldım, yazı üzerine ulusal kazananlar arasına seçildim, ismim anıldı ve mikrofonu elime aldım. Ama hikayem tekrar gözlerimin önüne geldi ve yüksek sesle haykırdım: "Anne!" Bu dünyada bu kelimedenden daha değerli hiçbir şey yok; tüm dünyanın zenginliği bile değmez, gökyüzü onun ağırlığını taşıyamaz, güneşin ışığını ölçemez; çünkü o, tüm yaratıklardan daha güzel bir unvana sahip.

Rüyada insana şöyle dedim: "Annenin elini koru, çünkü o kalbin fırçasıyla çizen ellerden biri. Ve kalpsiz yaşanmaz..." Ve sen, annem, eğer bir gün rüyalarımda karşılaşırırsam, kucakla beni; bil ki, sana olan özlemim büyük.

ČUVAJ MAJKU, PORUČIO MI JE SAN

Elyesa Kraja
Skadar-Albanija

Sama samcata sam. Nalazim se u snu u sred hladnog vjetra. Vjetar je ispred mene i pokazuje mi svijet. Ovaj svijet je potpuno drugačiji od onog kojeg vi poznajete, ali ja u njemu vidim odraz mog cijelog života. Čuje se cvrkut nekih ptica, približavaju se mom krevetu. Zatvorenih očiju, zajedno putujemo kroz širine neba i u zagrljaju vremena širimo krila. Čudno li je to da moj život ne počinje mojim prvim vriskom, počinje među rukama koje su me čvrsto obavile, a nisu ni znale ko ću postati. Ja osjećam, osjećam svom snagom. Ruke moje mame. Majčin glas, pun ljubavi, čujem prvi i zadnji put.

Onog dana kada sam došla na svijet, moj svijet me napustio. Boje koje su me tada okruživale, svjetla koja su mi ispunjavala oči, bezbroj motiva koji izviru iz pogleda i koji teku u moju nutrinu. Moje suze, kapljice koje padaju na nježni ten moje majke, bile su povratak na prve scene života. Sada proživljavam djetinjstvo ponovo u tijelu odrasle osobe. Polahko shvatam; nećeš doći, gorim u tvom odsustvu. Plamtim u beskrajnoj čežnji. Kada pogledam nazad vidim nekoliko kamenja koje si ostavila iza sebe. Crno-bijele

uspomene života me povremeno bude prikazujući se među planinama... ali ti me ne čuješ. Pitam samu sebe u snu: "Gdje si, majko?" Jesi li u gradu suza ispunjenim cvijećem ili u gradu svoga srca?

Zadnji put smo bile zajedno u bolnici hladnog poda i sivih zidova. Ispred mene je tvoj portret i polahko ti se približavam. Danas su mi usta zapečaćena, ne mogu da pričam, ne mogu da ti kažem "Majko, volim te". Prolaze minute. Glas onog doktora mi odzvanja među venama: "Srce joj staje, srce joj staje, srce joj staje..." A li ja sam još uvijek u tvom naručju i tvoje srce još uvijek kuca. Kao da ćeš mi dati sve propuštene zagrljaje. Ali taj moment je trajao koliko i sitna kišica i moje tijelo se oblilo tvojom krvlju. Te krvave mrlje postale su najvažniji znakovi mog postojanja. Premještaju me užurbano iz sobe sa sivim zidovima ali u mislima mi stalno odzvanja jedna rečenica: "Jesam li ti uspio objasniti koliko mi ona znači?!" Zamahnuvši još nekoliko puta u vremenu, san je ponovo počeo govoriti sa mnom.

Voda je cvijeću izvor života; kada nema vode cvijeće uvehne. I ja odrastam poput cvijeta koji je lišen vode. Koliko sam dugih noći provela misleći na tebe, majko... I sada dok gorim u plamenu, iznenada ponovo osjećam tvoj miris blizu sebe. Diraš me nježno po čelu i govoriš mi: "Ti si moje čudo. Postani šta god želiš, ali obavezno budi dobra osoba!" Kako se jedan san može činiti toliko istinitim? Je li ovaj san bio nemilosrdan ili jednostavno odraz mog svakodnevnog života? Ja sam ozdravila, ali ti više nisi na desnoj strani mog kreveta. Koristila sam lijekove, sve sam potrošila, ali niko nije bio svjestan da je pravi lijek tvoja brižnost. Sada se penjem stepenicama života i stalno razmišljam. Majko, kako da znam kad si ponosna na mene, a kada me ružiš?

Evo, ponovo se koprcam među svojim mislima. Kad god ostanem sama počnem da pričam sa vjetrom, mjesecom, suncem, snijegom, kišom, cvijećem, pticama, zimom, noći, proljećem i jutrima. Možda su ti oni čuli glas i pričaju mi o tebi, majčice moja. Zima priča o tebi i tako dođe proljeće. Vjetar priča o tebi i tako postane blagi jutarnji povjetarac. Kiša priča o tebi pa tako cvijeće počne da cvjeta. Rađanja pričaju o tebi i nebo se sjaji. San nastavlja da piše i

nosi me ka šarenim horizontima. San se nastavlja, piše mi pisma i vodi me ka šarenim horizontima. Opet sam sama.

Već sam odrasla, postala mlada djevojka koja samostalno korača, naučila sam da hodam kako bih učinila ponosnom osobu koja me voli i koja mi je prvog dana života poklonila svjetiljku. Dok sam koračala ovim putem iza sebe sam ostavila razne tragove i shvatila da mi ljudi trebamo cijeniti čak i tijelo koje treperi od hladnoće. U konačnici, ta hladnoća klesajući oblikuje toplu dušu. Dobila sam razne nagrade, bila među najboljim piscima, izabrana među nacionalnim pobjednicima, moje ime je spomenuto i uzela sam mikrofon u ruke. Ali moja priča mi se ponovo pojavila pred očima i snažno sam uzviknula: "Majko!" Ni jedna druga riječ nije vrijednija od ove; nemjerljiva bogastvom, njenu težinu ne mogu podnijeti čak ni nebesa, sunce ne može izmjeriti njen sjaj, jer ona nosi najljepšu titulu među svim bićima. U snu sam rekla ovako: "Čuvaj ruku svoje majke, jer je ona jedna od onih koja crta srcem, a bez srca se ne živi." I ti, moja majko, zagrlj me ako se ikada sret-nemo u mojim snovima; znaj, jako sam te poželjela.

RÜYADA HAYALİMİ GÖRDÜM

Nudžejma Mević
Travnik-Bosna Hersek

‘En güzel rüyalar öğleden sonra uykusunda görülür’ denir. Kuşku yok. Birkaç kere buna emin olmuş oldum. Geçen gün odama kurnazca sızarak yüzümü ısıtan güneşin ışıkları etkisiyle uyuyakalmak üzereydim. Bu yarı bilinçli durumda en güzel rüyayı görmüş oldum. Küçük pembe evimin sundurmasındaki salıncaklı koltukta oturup Harper Lee’nin romanını okuyorum. Ara sıra keyfimi artıran sıcak çikolatadan bir yudum alıyorum. Son bölümü okuduktan sonra kitabı kapatarak bir kenara bırakıp koltukta oturmaya devam ediyorum. Kendimi önümdeki büyük bahçeye kaptırdım. Cenneti andırırımış gibidir. Dev manolyalar, krizanemler, ortancalar, güller, orkideler, ve her tarafta en sevdiğim sarı ve pembe laleler..

Şehirden biraz uzak olduğum için şehrin koşturmacasıyla gürültüsünden kurtulduk. Sessizliği dinliyorum. Çevremdeki yüksek ağaçların dalları neredeyse cennetimi kaplar. Kulağıma yuvalarını insanlardan saklamaya çalışan kuşların sesi geliyor. Bir de göl ılıklığı... Her engelleri aşan hiçbir şeye aldırış etmeyen sessizce,

yüksek sesle olan duyguları uyandıran göl. Ruhumu sakinleştiren başka sesler de var buralarda. Kedilerin mırıltısı, keçi ve koyun yavruları melemesi bir de beyaz atımın kişnemesi sesi. Doğayı dinliyorum. İçimde bu sesleri ölene kadar dinleyebileceğim hissi var. Bu bahçemin güzelliğine ve doğa ile hayvanların seslerine hiç doyamayacağımın ve burada böyle hayatım boyunca hiç kıpırdamadan oturabileceğim farkına ulaşınca nihayet kalkıyorum elime kitabını alarak.

Bu ana kadar evimin her köşesindeki sessizce yatan ve bu ana kadar keyfimi bozmak istemeyen kedilerim şimdi ayaklanmaya başlamış gibi oldular. Her taraftan miyavlama... “Dinlenirken seni rahatsız etmek istemedik ama şimdi yeter. Mama ver bize, midemiz sırtımıza yapışmış” diyormuş gibidir. Şişko adlı kedilerime sırayla yem ve öpücük verince Lee’nin kitabını evimin en sevdiğim parçası olan küçük kütüphaneye bıraktıktan sonra oğlaklara ve kuzulara yem vermeye gidiyorum. Beni görünce hoptlamaya başlıyor.

Yemin ediyorum en tatlı hoptlama oğlakların hoptlamasıdır. Bu küçük yaratıklar tatlılık kaynağıdır. Kuzular ise en samimi sarılmalar verir. Onları sevmemek mümkün değil. Onlara da öpücük verince büyük beyaz Casper adlı atıma biniyorum ve tepeye kadar tırmanıyoruz. Orada ikimiz çimen üstüne yatıktan sonra başımı boynuna koydum. Casper’in tüyleri yatağımın çarşafı gibiydi. Güneş bizi rüyaya düşürmeden önce bir kere daha tepeden göz atım. Rengarenklik içinde yatan küçük cennetimin manzarası en güzel manzaraymış.

Rüyamdaki rüyaya girince uyandım. Bi’ baktım ki Casper yok, sadece beyaz yumuşak çarşaf. Cennetimin manzarası yerinde sert duvarlar etrafımı kuşatıyorlar. Bir an için boğulayacağım gibi geldi bana. On dakikalık rüyamda hayalimi gördüm. Odamda bulunan kedi uyandığımı görünce hemen miyavlamaya başladı. “Uyurken seni rahatsız etmek istemedim ama şimdi yeter. Mama ver bana, midem sırtıma yapışmış” diyormuş gibidir.

SANJALA SAM ONO O ÇEMU MAŞTAM

Nudžejma Mević

Travnik-Bosna i Hercegovina

Kaže se da se najljepši snovi sanjaju popodne. Definitivno. Nekoliko puta sam se u to i uvjerila. Neki dan su me skoro uspa-vale sunčeve zrake koje su se lukavo šunjale u moju sobu i grijale mi lice. U tom polusvjesnom stanju usnila sam najljepši san. Sjedim na ljuljašci na verandi svoje male roze kuće i čitam roman Harper Lee-ja. S vremena na vrijeme uzmem koji gutljaj tople čokolade koji mi uljepšava uživanje. Nakon što sam završila sa posljednjim poglavljem, zatvaram knjigu, odlažem je na stranu i nastavljam sjediti na stolici. Zagledah se u veliku baštu ispred sebe. Kao da je parče raja. Ogromne magnolije, krizanteme, hadžibegovi, ruže, orhideje, i posvuda moje omiljene žute i roze lale.

Pošto sam malo udaljena od grada, izvukla sam se iz gradske užurbanosti i buke. Slušam tišinu. Grane visokih stabala oko mene gotovo da prekrivaju moj raj. Do mojih ušiju dopire cvrkut ptica koje pokušavaju sakriti svoja gnijezda od ljudi. A tu je i toplina jezera. Jezero koje prelazi preko svih prepreka i ne obazire se ni na šta. Tiho, a opet snažno, budi glasne osjećaje. Ovdje ima i drugih zvukova koji mi smiruju dušu: predenje mačaka, blejanje jarića i

jagnjadi, te rzanje mog bijelog konja. Slušam prirodu. Osjećam da bih ove zvukove mogla slušati do kraja života. Kada sam shvatila da se nikada neću zasititi ljepote ove svoje bašte, niti zvukova prirode i životinja, i da bih ovdje mogla sjediti nepomično cijeli svoj život, napokon ustajem i uzimam knjigu u ruke.

Mačke, koje su do ovog trenutka tiho ležale po svakom kutku kuće i nisu htjele kvariti moje uživanje, sada su počele ustajati. Sa svih strana se čuje mijaukanje. Kao da govore: "Nismo te htjele uznemiravati dok si se odmarala, ali sad je dosta. Daj nam hrane, crkavamo od gladi." Nakon što sam izljubila mačke koje sam zvala debeljuce i nahranila ih redom, ostavila sam Lee-inu knjigu u malu kućnu biblioteku- moj omiljeni dio kuće, otišla sam da nahranim jariće i jagnjad. Čim me ugledaše počеше poskakivati.

Kunem se, niko slađe ne skakuće od jarića. Ta mala stvorenja su čista slatkoća. Jagnjad, s druge strane, imaju najiskrenije zagrljaje. Nemoguće ih je ne voljeti. Nakon što sam i njih izljubila, zajahala sam svog velikog bijelog konja Caspera i popeli smo se do vrha brežuljka. Nakon što smo oboje legli na travu naslonila sam glavu na njegov vrat. Casperova dlaka je bila poput čaršafa na mom krevetu. Prije nego što nas sunce probudi iz ovog sna, još jednom bacam pogled sa vidikovca. Pogled na moj mali raj, prekriven raznobojnim cvijećem, bio je najljepši prizor ikada.

Kada sam ušla u san unutar sna, probudila sam se. Pogledala oko sebe- Caspera nije bilo - samo bijeli, mehki čaršaf. Pogled na moj raj zamijenjen je tvrdim zidovima koji me okružuju. Na trenutak mi je izgledalo kao da ću se ugušiti. U desetominutnom snu vidjela sam ono o čemu maštam. Mačka u mojoj sobi, čim je vidjela da sam se probudila, odmah je počela mijaukati. Kao da je govorila: "Nisam te htjela uznemiravati dok si spavala, ali sada je dosta. Daj mi hrane, crknut ću od gladi."

PAZARTESİ

Zeynep Recep

Gümölcine-Yunanistan

Hafta sonu dediğimiz şu günler ne acımasız Ya rabbim. Başlamasıyla bitmesi,sevindirmesiyle üzmesi arasında zerre zaman farkı yok. Oysa cuma günü ne mübarek bir gün. Akşamı nasıl da uzunca. Özellikle bir önceki günden işini bitirmiş bu küçük,mini-minnacık tatil için hazırlık yapılmışsa nerdeyse beş saat evet evet beş hatta beş buçuk saat daha uzun. O zaman bu hafta ne yapıp etmeli işleri bir önceki günden bitirmeli. Şu zalim pazartesi kahvaltısına kadar fazladan birşey, oyalayacak bir kopukluk,manasız bir dakika olmamalı. Çokça yemek yapayım bugünden artıra artıra yeriz,kaplara doldururum dolaba koyarım sonra çıkartıp ısıtırız,öyle birkaç günde yemek bozulmaz canım gerçi Fikri öyle ısıtıp ısıtıp yemeği sevmezki.

Ne boğazına düşkün ne halden anlamaz biridir o. Bir işin ucundan tutmaz,üstüne birde tam hizmet bekler. Yahu adam desem al şu kitabı oku ben bunları kendimden uydurmuyorum burda yazar,mühim mesele bu yapma etme hele sende bir kaşık yıka bir çay getir iki kulaklı bir tavşan suda yüzen bir ördek çiz gelirken

bir balon getir hadi en azından doğum gününde bir bebek al gel sevin sin garip. Bu söylediklerim bir kulağından girer bir kulağından çıkmadan uyuya kalır. Zamanından önce yaşlandı. Yüzünü gördüğümüz mü var sanki sabah olmadan gider gece olmadan gelmez. Neymiş zaman kötüyümüş durmaya gelmezmiş para arttırmalıymışlar. E haklı bunlar hep onun için. Ben zaten o daha rahat etsin arkadaşlarından aşağıya kalmasin diye zati kendi harcadığım ne ki zaman bulup harcayamam ki birgün şöyle alışverişe çıkalım anne kız ne istersek alalım zavallımın ayakkabıları eskimiş.

Hep Fikri yüzünden geçen gün eve dönerken o aniden önlerine çıkan ayakkabıları alsaydılar şimdi tekrar aramaya ihtiyaç kalmayaktı bak gördün mü hiç hesapta olmayan bir iş çıktı bari yoldan geçerken mağzalara dikkat edeyim görürsem şöyle arabadan inip hemen alırım kırmızı ışıktaki yetişirim evelallah hem zamanı değerlendirmiş olurum orda öyle boşuna beklemek ne kayıp Ya rabbim şu ışıkları kaldırsalar günde yirmi dakikamız boş kalır. Neyseki evimiz hem iş yerlerine hemde kreşe yakın. Ne dil dökmüşüm bu evi aldırana kadar. Yok efendim pahalıymış. Yahu adam sen zaten birşey anlasaydın birgün kreşe sen bırakırdın kızcağzı sorup durur babam neden öyle anne nasılda akıllı cevaplamakta zorlanıyorum hem öyle uzun uzun anlatmaya kalksam çok uzar diye kısa mantıklı cevaplar bulmaya çalışmak kolay değil bazen birşey demeden oradan gidiyor yavrucak. Ne yapsın canı sıkılıyor. Çok seviyorum çok seviyorum ama bir tarafı ne de olsa babası cin gibi. Bazen laftan hiç mi hiç anlamıyor.

Yahu kızım sende mi anana düşman kesildin,yetmedi mi çektiğim babandan ne olurdu ona benzemeseydin annanen varken aaah ah ne doğru söylemiş annem tabi o zaman aklım beş karış havada keşke biraz kulak dikseydim gerçi onu dinleseydim bugün geldiğim yerlere mümkünü yok gelemezdim nede olsa eski toprak her yeniden korkar herşeye muhalefet eder bana biraz destek olsaydı olur muydu tüm bunlar olmazdı tabii o zaman bambaşka olurdu. Biraz da babam yüzünden. Çok aksiydi. Her şey onun için büyük bir sorundu sanki. Bana ve kardeşlerime az mı bağırıldı

ama Allah biliyor ya hiç dövmedi bizi o kadar da merhameti vardı babacığımın. Birkere sarılıydı.

Ne çok isterdim. Ona istediğim zaman sarılmayı, onunla oyunlar oynamayı. Ama olmadı işte. Hep dışarıdaydı. Hem sonra sert bir adamdı. Onlarla beraber yemeğe bile oturmaz anneciği onlara ayrı sofraya kurardı mutfakta. Televizyon seyrederek yemeği severdi. Annemi dahi istemezdi bazen. Zaten ona gülümsediğini hiç görmedim. Annem de onun boş bıraktığı yeri dolduramadı cahildi sadece yasaklar koyardı elalem ne der deyip deyip öldü kadıncağız. Ama iyi ki vardı yoksa ne yapardık kardeşlerimle. Amcam öyle değildi. Kuzenlerim bu yüzden şanslıydı. Amcam bizde sarılırdı ara ara. Zar oda farketmişti babamın huyunu.

Peki biz aynısı değil miyiz? Fikri ile ne güzel hayaller kurarak evlenmiştik. Acemiydik o zamanlar. Şimdi olsaydı kanmazdım Fikri'ye. İnsanların ne nankör olduklarını öğrendik şükür. Sadece şu küçük yavrucak farklı. Ona kıyamam. Her istediği olsun. Ezilmesin canım. Yokluk nedir bilmesin. Canı ne isterse yesin ne isterse içsin ne isterse giysin. Başına taç alayım iyice prenses hissetsin kendini aslında bir çocuk daha istiyor Fikri. Ama olmaz ilgilenmiyor ki ne diye istiyor bakıma muhtaç olunca lazım olucakmış nasıl bir zihniyet bu. Okumuş ama adam olamamış bu adam. Okumuş olmasına kandık işte. Eh güzelliğime yandı ne çok arkamdan koşturdum adamcağızı. Belki o kadar yalvarırsaydı ama ne düşünüyorum dönüşü mü var bu işin. Kırk yaşımıza merdiven dayadık artık bir çocuk daha kaldırmaz bu bünye. Hem sarı saçlı şu minik kızım üzüldür bu işe. Gerçi o da bazen ister kardeş. Hatta yalvarır ama olmaz zaman yetiremem.

Yoruluyorum. Çok yoruluyorum bazen. Günlerce uyusam kaldıran olmasa hiç uyanmam belki. Ah bu haftanın ilk günü. Kalbim sıkışıyor. Pazar uzayıp gitseydi ne olurdu sanki. Kızıyla daha otursaydık yanyana. Masum benden ayrılmak istemiyor. Ama hep zorla, zorla kalakalıyor. Yok yok başka çocuk istemem. İlerde iyice rahatlayınca işi bırakırım sadece çocuğumla ilgilenirim. Bu sabahta doğru düzgün bir şey yemedi. Hep üzüntüden. Sahi kaç

yaşında oldu Alya? Daha üç yaşında sanki. Boyuda kısa kaldı bu kızın neden böyle bir doktora mı götürsem. Ah aah zaman bulunca öyle bir hafta tatile gidelim. Gidelim,gidelim elzem bu. Ah işte yol bitti. Ne çabuk geldik.

Elini sıktı Alya'nın. Belki o gün sarılcağı. Eğer o öğretmenini görüp fırlamasaydı.

PONEDJELJAK

Zeynep Recep

Komotini-Grčka

O Bože, kako su ovi dani zvani vikend nemilosrdni. Ni treptaj oka ne prođe između početka i kraja, između radosti koju donese i tuge koju ostavi. A gle kako je petak blagoslovljen dan. Kako mu je samo noć duga. Pogotovo kada se poslovi završe dan prije i kada se obave pripreme za ovaj mali, slatki odmor, tada tih pet sati, da, da, punih pet, čak pet i po, djeluju još duže. Zato, po svaku cijenu, ove sedmice moram završiti sve obaveze dan prije. Do tog okrutnog ponedjeljkovog doručka ne bi smjela postojati ni sekunda viška nikakvo razvlačenje, nikakav prekid, ni jedna besmislena minuta koja bi ga produžila. Mogla sam napraviti viška hrane da imamo i za poslije, smjestit ću ih u posude pa samo vaditi i podgrijavati... neće se pokvariti ako stane koji dan, doduše Fikri ne voli da se hrana podgrijava.

Kako je taj čovjek samo proždrljiv i mrzovoljan. Nikad ne bi pomogao, a još očekuje potpuni servis. Kada bih mu rekla uzmi čovječe otvori koju knjigu, vidi šta piše u njoj, ne izmišljam ja to iz svoje glave, ovo su bitne stvari o hajde i ti operi koju kašiku, donesi

ponekad čaj, nacrtaj zeca s dva uha, patku kako pliva u vodi, donesi balon, barem za rođendan, kupi bebu da se obraduje jedna. Na jednu uho mu uđe, ne uspije ni izaći iz drugog, on već utonuo u san. Ostario je prije vremena. Ni ne vidim mu lice kako treba; izađe prija izlaska sunca, a vrati se tek u kasne sate. Kaže da je kriza, nema vremena da stane ni sekunde, mora zarađivati više. Pa upravo je, sve je ovo zbog njega. Ja ionako sve radim da njemu bude lakše, da ne zaostaje za svojim prijateljima i ne trošim puno a i nemam vremena da trošim, da izađem u kupovinu sa svojom djevojčicom pa da pokupujemo sve što nam treba. Iznošene su joj cipele, jadvnica moja. Sve zbog Fikrija. Da su kupili one cipele na koje su naišli prošli put kada su se vraćali kući ne bismo morali sada nove tražiti. Samo nam stvara probleme. Odsad ću paziti dok budemo prolazili ispred radnji, ako šta opazim odmah ću izaći iz auta da kupim. Nadam se da ću stići to obaviti dok traje crveno svjetlo. Taman ću iskoristiti vrijeme, neću čekati u prazno dok traje crveno. Bože mili, da nema ovih svjetala imali bismo svaki dan viška dvadeset minuta.

Sreća pa nam je kuća blizu i posla i vrtića. Kako sam se samo napatila dok sam ga nagovarila da kupi ovu kuću. Kaže preskupo. Čovječe Božiji, da se ti razumiješ u bilo šta jedan dan bi ti odveo svoje dijete u vrtić. Stalno me pita jadvnica zašto mi je otac ovakav, a ja ne znam šta da odgovorim. Kada bih joj krenula pojašnjavati predugo bi trajalo, a u isto vrijeme nije lahko smisliti kratke i logične odgovore. Ponekad jednostavno ode, jadvnica, a da joj nisam ništa ni rekla. Šta će, krivo joj je. Mnogo, mnogo je volim ali se ipak bacila i na oca – zna biti pravi đavo. Ponekad me nikako ne sluša.

Draga moja, zar si i ti postala neprijatelj svojoj majci. Zar nije dovoljno što sam sve pretpjela od tvog oca? Šta bi bilo da se nisi bacila na njega. Eh, majka mi je bila upravo, tada je nisam slušala, letjela sam u oblacima. Kamo sreće da sam je poslušala. Doduše da sam je poslušala zasigurno ne bih bila ovdje gdje jesam. Stara škola, boji se svake novine, bori se protiv svake promjene. Eh da mi je pružila bar malo podrške sve bi ispalo drugačije. Malo mi je i otac kriv. Bio je na svoju ruku. Čini mi se kao da je sve za njega

bilo teret. Stalno se derao na nas i moju braću, ali Bog je svjedok nikad nas nije udarao, imao je toliko milosti moj babukica. Još da me je bar jednom zagrlio.

Kako bih samo voljela. Voljela bih da sam ga mogla zagrliti kad god hoću, da se mogu igrati s njim kad god hoću. Ali eto, nije bilo tako. Uvijek je bio vani. Bio je ozbiljan čovjek. S njim nisam čak objedovala za istim stolom. Majka bi za njih dvoje pripremila poseban sto u kuhinji. Volio je da gleda televizor dok jede. Ponekad ne bi htio ni nju pored sebe. Nisam ga vidjela da joj se ijednom osmihe. Mama mi nije uspjela popuniti njegovu prazninu, bila je neznanica, samo bi znala za zabrane. Stalno je brinula šta će drugi misliti i na kraju umrla s tom brigom. Ali srećom bila je uz nas inače bismo braća i ja bili totalno izgubljeni. Amidža mi nije bio takav. Rođaci su mi imali sreće. Amidža bi ponekad grlio i nas. Vjerovatno je bio svjestan očeve ćudi. Zar mi nismo sada isti? Kako smo samo Fikri i ja zajedno maštali o braku. Bili smo neiskusni. Da mi je ova pamet tada mu ne bih vjerovala. Koliko samo ljudi mogu biti nezahvalni. Samo ovo moje dijete je drugačije od svih. Nju ne dam. Neka joj se ništa ne uskraćuje. Neka je niko ne gazi. Neka ne zna kako je kad se nema. Neka jede, pije i oblači šta i kako želi. Kupila bih joj krunu neka se skroz naskroz osjeća kao princeza. Fikri želi još jedno dijete. Ali ne može ovako; ne vodi računa o djetetu i još kaže da će nam trebati kad budemo bolesni. Kakav je ovo način razmišljanja!? Pozavršavao škole ali nije uspio izrasti u čovjeka. Prevarila sam se misleći da je obrazovan čovjek. A i on je pao na moju ljepotu, letao za mnom. Možda da nije bio toliko uporan, ma šta ja razmišljam o ovome sada kao da ima opcija nazad. Skoro mi je četrdeset godina, nema šanse da rodim još jedno dijete. Svakako bi mi se plava kćerkica rastužila. Doduše i ona ponekad kaže da želi sestru. Čak moli, ali ne, nemam vremena.

Umorim se. Ponekad se puno umorim. Da me nema ko probuditi spavala bih danima. Joj, prvi dan sedmice. Srce mi se steže. Šta bi falilo kada bi nedjelja bila malo duža. Mogle bismo kćerka i ja duže da sjedimo jedna pored druge. Mala ne želi da se odvoji

od mene. Uvijek joj se teško rastati se od mene. Ali ne, nipošto ne želim drugo dijete. Kada jednog dana budem potpuno rasterećena, ostavit ću posao i brinut ću se samo o svom djetetu. Ni ovo jutro nije doručkovala kako treba. Sve zbog tuge. Koliko je ono Alya napunila godina? Čini mi se tri. Nekako je niska, možda bi bilo dobro da odemo kod doktora. Mogle smo na odmor sedmicu dana kad budemo imale vremena. Mogle smo, definitivno nam treba. Eh evo ga, stigli smo. Baš smo brzo stigli.

Stisnula je Alyinu ruku. Da nije vidjela učitelja i pobjegla možda bi se taj dan i zagrlile.

ÖLÜM DIŞINDA HER ŞEY

Sara Mulić

Novi Pazar-Sırbistan

Siyah arabanın bizi takip ettiğini biliyordum. Babam susuyordu. Annem, her şey yolundaymış gibi davranıyordu. Ama ben artık devlet güvenlik servisine ait plakaları tanıyabiliyordum.

Nicedir midemdeki bulantı geçmiyordu. Ansızın gelen kalp çarpıntılarından çoktan yorulmuştu. İçimden tekrar edip duruyordum: “4 saniye nefes al, 7 saniye tut, 8 saniyede ver. Ve tekrar başla.” Beni hayalini kurduğum her şeyden mahrum bırakan bu yıllardır süren kâbusun artık bir an önce bitmesini istiyordum. Hiçbir şeyin artık beni ilgilendirmediğini nasıl anlatsam, bilemiyordum. Ne siyaset ne demokrasi ne otokrasi ne iktidar ne muhalefet ne daha iyi bir gelecek ne partiler arası kirli pazarlıklar ne de uluslararası mutabakatlar... Hiçbiri umrumda değildi. Hayallerim... Çok küçük, çok basitti. Ben sadece babamı istiyordum. Günlük hayatın sadeliğini, tasasızlığı, huzuru ve rutini; beklenmedik anlardaki istiyordum. Araba hâlâ peşimizdeydi.

Sabahları okula giderken evimizin yakınındaki düzenli olarak gördüğüm tuhaf giyinen o iğrenç iki adamdan da bir değil iki

değil ailedeki herkesin kim bilir kaç telefonundan da nerede ne konuşup ne konuşamayacağımdan, yeni arkadaşlarıma yerli yersiz şüphe beslememden, alakasız şifreli diyaloglardan da çoktan bıktım, usandım. “Keşke,” diyordum, “babam bu yolu hiç seçmeseydi. Bizi, ailesini seçseydi.” Araba hâlâ arkamızdaydı.

Keskin farlar bizi izlemeye devam ediyordu. Öylesine kuvvetliydi ki o ışıklar, gecenin buz gibi soğuşunu paramparça ediyordu. Arabanın içinde, sadece annemin telefonunun tuş sesleriyle bölünen huzursuz edici bir sessizlik vardı. Babama söylemek istediklerini oradan yazıp, silmeden önce ona gösteriyordu. Malum, arabamız senelerce gizli mikrofonlarla doluydu. İstesek de konuşamıyorduk. Sessizliğe mahkûm edilmiştik.

Geriye baktım, araba yoktu. Ya öyle bir araba hiç var olmamışsa? Ya bunların hepsi zihnimin bir oyunuydu? Gerçek mi korku mu, nasıl ayırt edeceğim? Hilalin ışığından dökülen kıvılcıklar kanımın, damar duvarlarına çarpışını hafifletiyordu. Kirpiklerimin arasında sayısız yıldız gizleniyordu. Uyumak, uyumak istiyordum.

Bakışlarımı dağların ve gökyüzünün yüceliklerine diktim. Bu görkemli dağların zirveleri, tıpkı babamın siyasi fikirleri gibi keskin, sarsılmaz ve gök kubbeye doğru durmaksızın yükselen bir kararlılıkla doluydu. Yıllar yolları, hayalleri ve sokakları değiştirdi. Sadece yıldızlar hâlâ aynıydı; sadece onlar çocukluğumda bıraktığım yerdelerdi.

Dağların sükûnetine ve her daim yeşil kalan ağaçların konyuna gizlenmiş, babamın çok eski dostlarının tek katlı evine yaklaşıyorduk. Bu yer, bizi özgürlüğe götürecek uzun yolculuğun ilk durağıydı. Evden sadece birkaç yüz metre ötede, sessizce nefes alan bir uçurum uzanıyordu. Hem büyüleyici hem dehşet verici bu yamaç, her soluğunda doğanın ayazını içine çekiyordu. Babam, tek bir ışığı yanan evin hemen önüne arabayı park etti. Uykulu bir hâlde araçtan indim.

Kapıyı gri eşofman giymiş, uzun boylu ve zayıf bir kadın açtı. Yüz ifadesi o kadar belirsizdi ki, bizi gördüğüne sevinip sevinmediğinden emin olamıyordum. Dikkatimi çeken ilk şey, onun inanılmaz derecede solgun, neredeyse beyaz teniydi. Sanki ruhu çoktan bu diyarlardan göç etmiş, vücudu ise tanımadığı birinin komutası altında kalmış gibi görünüyordu. Teninin aksine, gür saçları gece kadar siyahtı ve hafif dalgalar hâlinde omuzlarına dökülüyordu. Açık mavi gözlerinin akları kuru bir toprak gibi çatlamıştı, uzun zamandır kırılmamış gibiydi. Bakışlarını bir türlü bize sabitleyemiyor, gözleri hep ürpertiyle arkamızın karanlığına kayıyordu. Elllerinde kara bir kedi tutuyordu.

- Hoş geldiniz. Sizi daha erken bekliyordum. Nerede kaldınız?

Eve ilk adımımı atar atmaz, oturma odasından laminatın üzerindeki keskin pençe sesleri duyuldu ve sadece bir an sonra üzerimize doğru öfkeyle koşan danua cinsi üç kocaman köpek gördüm. Birkaç kez bacaklarımın etrafında döndüler. Bir an dengemi kaybedecek gibi oldum. Neyse ki annem yanımdaydı ve beni tuttu; o olmasaydı çoktan düşmüştüm. Köpekler havlarken ve biz olduğumuz yerde çakılıp kalmışken, aynı yönden orta yaşlı, kel bir adam geldi. Onun tek bir hareketiyle bütün köpekler bizden uzaklaştı. Karısının aksine, bizi sıcak bir selam, kucaklaşma ve hafızalardan silinmeyecek gülümsemeyle karşıladı. Takma dişleri rahatsız edici bir beyazlıkla parlıyordu. Bu adam, babamın yıllar önce parti kurarken birlikte yola çıktığı ilk insanlardan biriymiş, ama tam olarak niçin ona uğradığımızı bilmiyordum. Bordo deri mobilyalar ve cam bir masa bulunan, rafları kitaplarla dolu kitaplığı olan oturma odasına geçtik.

- Sizden ricam, lütfen biraz sessiz konuşun. Bebeğim uyuyor da...

Fısıldayarak konuşmuştu beyaz tenli kadın. O anda köşede pembe bir beşiğin bulunduğunu fark ettim. Odadakilerin hepsi başlarıyla onaylayıp çok daha kısık bir sesle konuşmaya devam ettiler. Şehrimizin durumunu, babamın partisinde yaşanan son

olayları ve gelecek yıl bizi bekleyen seçimleri sordular... Siyasi kararları gerçekte kimin verdiği, kimin ise sadece kameralar önündeki yüzü olduğu, sıradaki hedefte hangi ideolojinin bulunduğu ve nasıl bir kampanyanın en fazla meclis üyeliği kazandıracığı üzerine konuşuldu. Babam, kel adamı sabırla dinliyor, hemen her tavsiyesini hafifçe başını sallayarak karşılıyordu; adam ise, dediklerinin hemen anlaşılmasına ve kabul görmesine alışmış biri gibi, gittikçe daha fazla, daha özgürce konuşuyordu.

Ama ben tuhaf bir hisle çevriliydim. Sanki bizimle birlikte bu odada bir başkası daha oturuyormuş gibi garip bir his. Sanki yalnız değildik. Sanki biri sıcak parmaklarıyla ensemdeki saçlarıma dokunuyor, göremediğim birinin sözlerinin önceki seçimlerin katılım oranıyla gelecek seçimlerdeki muhtemel ol sayıları arasından süzülüğünü hissediyordum. Bu evde huzursuzluk hissetmek tek kişinin ben olup olmadığından emin olmak için ailemin bakışlarını yakalamaya çalışıyordum; tam annem bana baktığı anda, babam sohbetini bitiriyordu. “Her şey için çok teşekkür ederim. Bu iyiliğini ömrüm boyunca unutmayacağım,” demişti babam. Kel adam da öyle bir gülümsedi ki, tüm takma dişleri tekrar parladı. Derin bir nefes aldım. Çok şükür. Nihayet bu deri koltuktan kalkabilmişim.

Bizim için hazırladıkları odaya girdik. Ortalığı limon kokulu yumuşatıcı sarmıştı. Belli ki çarşaf bizim için hazırlanmıştı. Sırt çantamı pencerenin yanındaki yatağın üzerine bıraktım ve içinden son günlerde okuduğum kitabı çıkardım: Dante Alighieri, La Divina Commedia. Odanın soğuk havası ağır basıyordu. Uykunun pençesine yavaşça düşüyordum. Bu yorucu ve tuhaf günün artık bitmesini istiyordum. “Ne kadar çabuk olursa o kadar iyi.” diye düşünerek yorganı kaldırdım, kendimi sıcacık yatağımın kucağına bırakmak istedim. O an karşılaştığım manzara kanımı dondurdu, nefesimi kesti. Bu ne anlama geliyordu? Hareketsizce kaldım ve güçlkle anne ve babamı yanıma çağırabildim. İşaret parmağımla çarşafın olduğu yeri gösterdim. Gözlerimize inanamadık. Onlar da kendi yataklarındaki yorganları hızlı ve telaşlı bir şekilde

kaldırdılar. Her bir çarşafın üzerinde aynı iki harf yazıyordu: “A. A.” Babamın baş harfleri, parlak kırmızı renkle yazılı. Avuçlarım terlemeye başladı. Göz kapaklarımın sıkılı kanallarından yaşlar süzülüyordu, dişlerim titriyordu. Buz gibi sessizliği annem bozdu; sesini, hayal kırıklığı, öfke ve duyulma korkusu arasında zar zor kontrol ediyordu.

- Sana demedim mi, bu insanlara güven olmaz diye?! Biz buraya, bu eve nasıl geldik? Böyle bir hataya nasıl düşersin sen?!

Hızlı hızlı nefes alıyordu, neredeyse nefessiz kalıyordu. Sesi her an kırılacak gibiydi.

- Beni hiçbir zaman anlamadın. Anlamaya da çalışmadın, sorun bu. Ne beni, ne kızımızı, ne de ailemizi... Hiçbir zaman senin için önemli olmadık. Varsa yoksa iş, parti, siyaset. Ben yapamıyorum. Artık yapamıyorum. Senin siyasetin beni çoktan tüketti. Görmüyor musun?!

Hıçkırıklar arasında, yorgunluk ve öfkeden kızarmış gözleriyle, daha önce söyleme fırsatı bulamadığı her şeyi ona söylüyordu. Babam onun karşısında duruyor, yere bakıyordu. Onun gibi bir adam için beklenmedik bir şekilde bu sözler karşısında sessiz kaldı. Her zaman daha iyi bir argümanı olan, her tartışmayı kazanabilen, tanıdığım en zeki siyasetçi hiçbir şey söylemedi. Her zamanki gibi tartışmayı sürdürmedi. Onu haksız olduğuna, yanlış anladığına, kendisinin gayet ilgili bir eş ve baba olduğuna ikna etmeye çalışmadı. Sadece kollarını uzattı ve ikimizin ona sarılmasını bekledi.

“Her şey için özür dilerim.” dedi. O ana kadar üçümüzün en son ne zaman birbirimize sarıldığımızı hatırlamıyordum. Sanki önceki sarılışlarımız, anahtarını bulamadığımız zamanın bir sandığında kaybolmuştu; sanki yeniden çağıramadığımız, tekrar yaşayamadığımız bir geçmişti. O sarılışın içine koca bir evren, galaksiler, hayalini kurduğum tüm yıldızlar sığmıştı. Ailem benim dünyamdı. Babam parmaklarının nazik dokunuşuyla gözyaşlarımı sildi; yavaşça ve dikkatle, sanki kaybolan şeyi geri getirmeye çalışır gibi.

Montumu giydim, beremi, eldivenlerimi, atkımı taktım. La Divina Commedia'yı aceleyle sırt çantama yerleştirdim. Çantayı omzuma attım. Babam az önce içeri taşıdığımız valizi eline aldı. Annem son bir kez etrafa bakıp her şeyi alıp almadığımızı kontrol etti. Üçümüz, pişmanlığın ve kırılğan bir sıcaklığın iç içe geçtiği bir bakışla birbirimize baktık. Ve o an biliyorduk ki bundan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı.

- Anahtarı ver. Arabayı ben kullanacağım.

Annem hızla fırladı. Bir an önce buradan gitmek istedi. Belki de bunun sebebi, bizim için yeni bir hayatın başladığına inanmıyordu, babamın, kariyeri yüzünden bizi ne kadar ihmal ettiğini fark ettiğini düşünmesi ve artık birbirimize daha yakın olacağımızı ümit etmesiydi. Annem çoktan çıkmışken, kel adam ve beyaz tenli kadın babamı ve beni durdurdu. Bebek ağlamaya başladı. Babam, ani bir mesaj aldığımızı ve geri dönmemiz gerektiğini kel adama anlatmaya çalışıyordu. Kel adam, sanki birden sağır olmuş gibiydi, ona söylediğimiz hiçbir şeyi duymuyor, kalmamız için bizi ikna etmeye uğraşıyordu. Kapıya bir adım uzaklıktaydık.

Ve bir patlama! Ağır bir ses yankılandı, sanki bütün dünya kayaların üzerinden yuvarlanıp çökmüş gibiydi. Ardından daha keskin bir ses geldi – demirin kayaya sürtünmesi, uçurumdan aşağı dökülen kırık camların şingirtisi. Kalbim durdu sandım. O lanetli evden çıktım, neredeyse kendi adımlarıma takılıyordum. Bahçede araba yoktu.

- Anneeeeeeeee!!!

Annem o gece hayatını kaybetti. Cenazesine çok insan geldi. Başsağlığında bulunan da çoktu. Annem, yaşamın coşkusunu, ruhundaki özgürlük kıvılcımlarını taşıyarak öldü.

Uçuruma yuvarlanarak öldü. Daha sonra bana anlattıklarına göre o uçurumun dibinde bir nehir varmış. Annemi çağıran ölüm değildi, onu çağıran, hayatın bizzat kendisiydi. Nehir hayattır. Su sonsuzluktur.

Annem, birkaç saat öncesine kadar kusursuz çalışan frenlerin bir anda tutmamasıyla öldü. Onun ölümüne, daha doğrusu öldürülmesine dair dava hâlâ sürüyor. Suçlu hâlâ bulunamadı ve böyle bir sistemde suçlunun bulunması mümkün mu bilmiyorum. Annemin, babama armağan ettiği ikinci hayatı bu.

Ölüm dışında her şey yalan.

SVE OSIM SMRTI

Sara Mulić

Novi Pazar-Srbija

Znala sam da nas je crni automobil pratio. Otac je šutio. Mama je pokušavala da se ponaša kao da je sve u redu. Međutim, ono što oni, preokupirani trenutnom situacijom, nisu znali jeste to da sam ja već prepoznavala tablice službe državne bezbjednosti.

Ponovo sam imala strašno neprijatan osećaj u stomaku. Nije izostao ni ubrzani ritam srca koji me izluđivao. Ponavljala sam u sebi pravilo vježbe disanja: “Zatvori usta. Udiši 4 sekunde. Sad zadrži vazduh do 7, pa izdahni polako do 8... I ponovo počni.” Htjela sam da se već jednom ovaj dugogodišnji košmar, koji me lišio svega o čemu sam sanjala, završi. Ne znam kako da opišem to da mene više apsolutno ništa nije zanimalo. Ni politika, ni demokratija, ni autokratija, ni vlast, ni opozicija, ni bolja budućnost, ni propale stranačke koalicije, ni međunarodni sporazumi. Moji snovi... Oni su bili tako mali, tako prosti. Ja sam htjela moga oca. Htjela sam jednostavnost svakodnevice, bezbrižnost, mir i rutinu, radost u neočekivanim trenucima. Crni automobil je i dalje bio iza nas.

Smučili su mi se i čudno obučeni muškarci koje sam viđala u blizini naše kuće svako jutro prije polaska u školu i bezbroj telefona koje je imao svaki član porodice i to što nikad nisam znala kad, gdje i pred kim smijem šta da pričam. Kamo sreće da moj otac nije izabrao ovaj put. Da je umjesto politike odabrao nas, porodicu. Automobil nas je još uvek pratio.

Svjetla farova su bila tako odsječna da su hladnoću zimske noći razbijala u paramparčad. U kolima je vladala ledena, uznemiravajuća tišina koju je prekidao samo zvuk tastature na telefonu dok je mama kuckala po njoj. Sve što je željela da kaže ocu, pisala je tu i pokazivala mu prije nego što obriše. To da nam je automobil ozvučen nije bila nikakva tajna. Bili smo osuđeni na šutnju.

Pogledala sam unazad i auta nije bilo. Šta ako on nikada nije ni postojao? Šta ako je sve igra mog uma? Kako da razdvojim iluziju straha od stvarnosti? Iskre mjesečeve svjetlosti smirivale su udaranje krvi o zidove mojih arterija. Među mojim trepavicama skrile su se stotine zvijezda. Skoro da sam usnila.

Uprla sam pogled ka visinama, planinskim i nebeskim. Vrhovi ovih veličanstvenih planina bili su oštri kao političke ideje moga oca, odsječni, nepokolebljivi i nezaustavljivi u svom ustremljenju ka nebeskim svodovima. Godine su promijenile drumove, želje i ulice. Samo su zvijezde još uvek iste, samo su one tamo gdje sam ih ostavila u djetinjstvu.

Primicali smo se jednospratnoj kući prijatelja mojih roditelja, smještenoj u miru planina i zagrljaju zimzelenog drveća. Ovo je bila prva stanica na dugom putu koja će nas približiti slobodi. Na samo nekoliko stotina metara od kuće skoro nečujno disala je litica. Svakim uzdahom uvlačila je u sebe studen prirode, ova, u svom postojanju i stravična i očaravajuća, padina. Kola smo parkirali tačno ispred kuće. Do nas je dopirala svjetlost iz samo jedne sobe. Umorna i željna sna, izašla sam iz automobila.

Vrata nam je otvorila visoka, mršava žena u svojoj trenerci. Toliko joj je bio neodređen izraz lica da nisam bila sigurna da li

je sretna ili bijesna što nas vidi. Pažnju mi je privukao njen nevjerovatno blijed, skoro pa bijel ten. Izgledala je kao da joj je duša odavno napustila ove krajeve, a tijelo ostalo pod komandom nekog kog ne poznaje. Nasuprot tenu, gusta kosa, crna kao noć, u blagim talasima joj se spuštala preko ramena. Dužice njenih očiju bile su svijetloplave kao sunce prosuto po moru u rano jutro, a beonjače suhe kô popucalo pustinjsko zemljište. Pogled nikako nije mogla da usmjeri pravo ka nama; kao u nevjerici i strahu, pomjerala je očne jabučice ka tami iza nas. U rukama je držala crnu mačku.

– Dobro došli. Dugo sam vas čekala. Gdje ste dosad?

Već pri prvom koraku, iz pravca dnevne sobe začuo se zvuk oštrih kandži po laminatu i samo tren kasnije ugledala sam tri ogromne njemačke doge kako bijesno jure ka nama. Nekoliko puta su okružile oko mojih nogu. U jednom trenutku sam zamalo izgubila ravnotežu. Srećom, mama je bila tu, pored mene, i pridržala me. Da nije bilo nje, sigurno bih završila na podu. Dok su psi lajali na nas, a mi stajali kao ukopani, iz istog pravca došao je ćelavi čovjek, srednjih godina. Na samo jedan njegov pokret rukom doge su se udaljile. Za razliku od žene koja nam je otvorila vrata, on nas je dočekao srdačno širom otvorenih ruku i neobičnim osmehom koji se uklesa u pamćenje svakom ko ga vidi zbog njegovih uznemiravajuće bijelih vještačkih zuba. On je bio jedan od očevih prijatelja iz mladosti koji su učestvovali u osnivanju stranke, ali mi nije bilo jasno zašto smo stigli u njegov dom. Sjeli smo u dnevnu sobu, sa bordo kožnim namještajem, policama knjiga i staklenim stolom na sredini.

“Samo ću vas zamoliti da tiho pričate. Naša beba spava”, reče šapatom blijedolika žena. Tad sam prvi put primijetila rozi krevetic u ćošku. Svi prisutni su klimnuli glavom i nastavili da govore za koji ton niže. Pitali su nas za stanje u našem gradu, za posljednje podjele koje su se desile u partiji, za izbore koji nas očekuju. Bilo je i govora o tome ko stvarno donosi političke odluke, a ko je lice za kamere, koja ideologija je sljedeća na udaru, a kakva kampanja bi donijela najveći broj odborničkih mandata. Moj otac je svog

prijatelja slušao pažljivo i skoro svaki njegov savjet dočekaao blagim klimanjem glave, a ovaj je govorio sve više i slobodnije, kao neko ko je navikao da njegove riječi budu odmah shvaćene i prihvaćene.

Međutim, ja sam sve vreme bila okružena nekom čudnom energijom i osjećala kao da je sa nama sjedio još neko. Jednostavno, kao da nismo bili sami. Osjećala sam kao da mi nečiji topli prsti prelaze preko potiljka, kao da se riječi nekoga kog ne vidim provlače između računica o izlaznosti na prethodne izbore i mogućem broju osvojenih glasova na narednim. Pokušavala sam da uhvatim pogled roditelja kako bih se uvjerila da li sam ja jedina koja osjeća neprijatnost u ovoj kući i baš kad je mama pogledala u mene, otac je završavao razgovor. “Hvala ti puno na svemu. Ovo ti neću zaboraviti dok sam živ”, reče on, a ćelavi čovjek se nasmija tako da su se mogli izbrojati svi njegovi vještački zubi. Konačno sam ustala sa kožnog dvosjeda.

Ušli smo u spavaću sobu koja je mirisala na omekšivač sa notom limuna. Djelovalo je kao da su posteljine pripremljene posebno za nas. Spustila sam svoj ruksak na krevet do prozora i iz njega izvukla knjigu “Dante Aligijeri, La Divina Commedia.” Kako sam željela da se dan napokon završi, a ja ušuškana u toplom krevetu, podigla sam jorgan. Prizor koji sam tad ugledala sledio mi je krv, zaustavio dah. Šta je to trebalo da znači? Stala sam nepomično i jedva uspjela da pozovem roditelje da priđu. Pokazala sam kažiprstom u pravcu prekrivača. Niko nije mogao da vjeruje svojim očima. I oni su podigli jorgan na svom krevetu gde su bila ispisana ista dva slova – “A.A.” Bili su to inicijali mog oca u jarkocrvenoj boji. Dlanovi su počeli da mi se znoje. Suze su mi se probijale kroz stegnute kanale očnih kapaka, a zubi cvokotali. Ledenu tišinu je prekinula mama, koja je jedva uspijevala da kontroliše glas između razočaranja, bijesa i straha da je ne čuju.

– Zar ti nisam rekla da tim ljudima ne možemo da verujemo?! Kako smo mi uopšte došli ovdje, u ovu kuću? Kako si dozvolio da napraviš ovakvu grešku?

Disala je ubrzano, jedva dolazila do daha. Djelovalo je kao da će joj glas svakog trena pući.

– Nikada me nisi razumio. Nisi se trudio da razumiješ, to je problem. Ni mene, ni našu kćerku, ni porodicu. Nikada ti nismo bili važni. Sve što ti je bilo važno bili su posao, partija, politika. Ja ne mogu. Ne mogu više. Tvoja politika me odavno iscrpila. Zar ne vidiš?!

Kroz jecaje i oči crvene od umora i ljutnje, govorila mu je ono što nije imala priliku da kaže ranije. Otac je stajao naspram nje i gledao u pod. Neočekivano za čovjeka kakav je on, ostao je nijem na ove riječi. On koji uvek ima bolji argument, koji može pobijediti u svakoj debati, najdomišljatiji političar kog znam ništa nije rekao. Nije nastavio raspravu kao obično. Nije pokušavao da je ubijedi da nije u pravu, da je pogrešno razumjela, da je on dovoljno posvećen suprug i otac. Ispružio je samo ruke i čekao da mu nas dvije dođemo u zagrljaj.

“Izvinite za sve”, rekao je. U tom trenutku se nisam sjećala kad smo poslednji put bili zagrljeni nas troje. Kao da su se naši raniji zagrljali izgubili u kovčegu vremena čiji ključ nismo mogli da nađemo, kao da je to bila prošlost koju nismo umeli da dozovemo, ponovo proživimo. U taj naš zagrljaj stao je čitav jedan univerzum, galaksije, sve zvijezde o kojima sam sanjala. Moja porodica je bila moj svijet. On mi je nežnim prstima obrisao suze, sporo i pažljivo, kao da je pokušavao da vrati ono što je nestajalo.

Obukla sam kaput, stavila kapu, rukavice i šal. Brzo sam spakovala „Božanstvenu komediju” u ruksak i stavila ga na leđa. Otac je uzeo kofer koji smo maloprije unijeli. Mama je pogledom prešla preko sobe kako bi provjerila da li smo sve spakovali. Pogledali smo se uz puno kajanja i topline. Znali smo da poslije ovoga ništa više neće biti isto.

– Daj mi ključeve. Ja ću voziti.

Mama je brzo izletila sa ključevima od kola u rukama. Htjela je da što prije napustimo kuću. Možda zato što je vjerovala da se u jednom trenutku sve prelomilo, da je otac shvatio koliko nas je

zapostavio zbog političke karijere i da ćemo od sada biti bliži jedni drugima. Mama je već bila izašla iz kuće kad su mene i oca zastavili ćelavi čovjek i njegova supruga. Baš u tom trenutku beba je počela da plače i njena majka joj je prišla. Otac je pokušavao da objasni čovjeku da smo dobili hitan poziv i da moramo da se vratimo, ali ovaj kao da je odjednom ogluhio, nije čuo ništa što smo mu objašnjavali i na sve načine je pokušavao da nas ubijedi da prenoćimo kod njega. Uprkos njegovom trudu da nas zaustavi, bili smo na korak od vrata.

I prasak! Prolomio se težak zvuk, kao da se cijeli svet sručio niz kamen. Zatim je usledio još jedan oštriji zvuk škrgutanje gvožđa o stenu, zveket raspršenog stakla koje se prosipa niz liticu. Pomislila sam da mi je srce stalo. Izletjela sam iz te proklete kuće, gotovo saplićući se o svoje korake. U dvorištu nije bilo automobila.

– Mamaaaaaa!!!

Moja majka je te noći preselila. Na dženazu i kasnije na hatar došlo je nebrojeno mnogo ljudi. Umrla je sa radošću življenja u sebi, sa iskrama slobode u duši.

Poginula je tako što se strmoglavila u bezdan. Na dnu te provalije je, kako su mi pričali kasnije, bila rijeka. Nije nju zvala smrt, nju je sami život zvao da mu dođe u zagrljaj. Rijeka je život. Voda je vječnost.

Poginula je tako što su otkazale kočnice koje su samo par sati prije nego što je ona ušla u kola besprijekorno radile. Sudski proces o smrti, ili bolje rečeno, ubistvu moje majke još uvek je u toku. Krivac još nije pronađen i pitanje je da li će se u ovom sistemu ikada pronaći. Ova smrt je bila drugi poklonjeni život mom ocu.

Sve je laž osim smrti.

El-Fatiha!

BU DEFA OLMAZ

Esmâ Deli Hasan
Gümölcine-Yunanistan

Cam kırıkları her yere dağılmıştı. Sağanakla karışık sert fırtına kapıya çarpıyor, evin camlarını titretiyordu. Genç adam az önce kırdığı boy aynasına yansıyan görüntüsünü izliyordu.

Bundan bir saat önce fabrikadan ayrılıp eve doğru yola koyulduğunda hava çoktan kararmıştı. Şiddetle esen rüzgarı göğüsleyip evin yolunu tuttu. Yürüdüğü yollar daha önce hiç olmadığı kadar ıssız ve sessizdi. Sokak lambaları bir yanıp bir sönüyor, köpeklerin uluması tüyleri ürpertiyordu. Genç adam soğuk havaya rağmen boncuk boncuk terledi. Sanki birinin sıcak nefesi boynuna dokunuyor, ayak sesleri onunkilere eşlik ediyordu. Tedirgin bir halde bir an önce eve varmak için hızlı adımlarla yürümeye devam etti. Ensesine kadar sokulan birinin onu takip ettiği düşüncesinden kurtulamıyordu. Attığı adımlarla kalp atışları da hızlanıyor, arada bir etrafı ürkekçe kolaçan ediyordu.

Kendini hızlıca eve atar atmaz kapıyı kilitleyip üzerine sürgüyü çekti. Sırtını kapıya yaslayan adam peşinden gelen şeyi dışarıda bırakmış olmanın inancıyla derin bir nefes aldı. İçeride elektriğin

olmadığını fark etti. Belki direğe düşen bir yıldırım, ya da şiddetli rüzgar kesmişti elektriği. Suç kimdeydi bilmiyordu fakat sınırları fena halde bozulmuştu. Cebindeki çakmak yardımıyla dağınıklığa çarpa çarpa salona kadar ilerledi. Attığı her adımda ayağına bir şeyler takılıyor, burnuna korkunç kokular dolsa da o hiç umursamıyordu. Biraz sonra konsolun üzerinde bulunan mumları yaktı.

Sigara içme ihtiyacı duydu. Geniş koltuğa oturdu. Sigarayı her zaman olduğundan daha sık ve derin çekiyor, bitince yeniisini yakıyordu. İçine çektiği her dumanda az da olsa rahatlamayı umuyordu. Bedenini sarmaşık gibi saran bazı duygular bir yara gibi durmaksızın sızlayan, her gün başka bir uzvuna sıçrayan bir iltihaba dönüşmüştü. Göğsüne bastıran görünmez bir elin varlığını hissediyordu.

Bu küçük kasabaya yerleşeli henüz on ay olmuştu. Her gün işe gidip geliyor fakat kimseyle yakınlık kurmuyordu. Yapayalnız bir zavallı olduğunu düşünüp ona acıyorlardı. Bazı kötü niyetli insanların onunla alay ettiğini işitiyordu ama asla kulak asılmıyordu. Etrafında olup biten her şeye dilsiz ve sağırdı. Kimse onun hikayesini bilmiyordu o da başkalarınınkini merak etmiyordu.

Adam son sigarasını içtiğini fark edince cebinden diğer paketi almak için ayağa kalktı. Mumlarla aydınlanan odanın loş ışığında, boy aynasına yansıyan belirsiz görüntüsü dikkatini çekti. Uzun zamandır aynaya cüretkar bir bakış atmamıştı. Kendini izlemeye koyuldu. Genç yaşına rağmen saçındaki beyazlar çoğalmış yüzündeki çizgiler artmıştı. Tanınmayacak kadar zayıflamıştı. Gözlerindeki acıyı gördü. Diğer insanlar da bunu görebiliyor mudur diye düşünmeden edemedi. Fakat bu gerçek olsaydı, hayat dayanılmaz olurdu. İnsanoğlu her gün başka bir acıyla yüz yüze gelecek kadar güçlü değildi. Herkesin çilesi gözlerinden ziyade içinin derinliklerinde gizliydi.

Adam salona geri döndüğünde koltuğun diğer ucunda oturmuş onu bekleyen birini gördü. İşte oradaydı. Ne kadar çok istese de onu evin dışında bırakmayı başaramamıştı. Tek bir söz

söylemeden karşısına oturdu. Bir sigara yaktı ve başını koltuğa yaslayıp onu seyretmeye koyuldu.

- Neden geldin? Sana gelmemeni söylemiştim!

Beyaz elbisesi içinde bir ay gibi parlayan genç kadın gülümsedi. Tek kelime etmeden ona sokulup hafifçe yanağını okşadı, alnına bir öpücük kondurdu. Adam birkaç saniye büyülenmiş gibi öylece kaldıktan sonra kadını itip ayağa fırladı.

- Sana gelme demiştim! Ama sen her zaman olduğu gibi sadece kendini düşünüyorsun öyle değil mi? Konuş! Neden susuyorsun? Hadi bir şey söyle!

Kadın ayağa kalktı ve adamı elinden tutup yavaşça boy aynasına doğru çaktı. Aylar sonra tekrar yan yana duruyorlardı. Adam biraz önce izlediği çökmüş bedeniyle yeniden karşı karşıya gelmişti. Kadının duru güzelliğinin yanında ne kadar da kötü görünüyordu. Eskiden herkesin özenerek baktığı bir çift olduklarını anımsadı. Kadın ellerini, adamın beyaz saçlarında ve yüzündeki çizgilerde gezdirdi. Ardından hafifçe başını aynaya çevirdi...

- Yaşlanıyorsun.

- Birlikte yaşlanacaktık...

- Birlikteyiz sevgilim, bak yanındayım.

- Sen gerçek değilsin! Ölüsün sen! Ben öldürdüm seni!

- Fakat seninleyim işte, yanındayım bak. Seni asla bırakmayacağım...

- Her şey benim suçum! O gün seni dinlemeli o yola girmemeliydim. Ben yaptım! Seni ben öldürdüm!

- Düşünme bunları... Bak yine beraberiz, hadi tut ellerimden...

Kalp atışları hızlanan adam boğazının düğümlendiğini hissetti. Alev alev yanan bir ormanda uçurumun kenarında gibiydi. Bir adım atsa düşecek, geri dönse yanacak gibi. Hayalle gerçek arasında öylece sıkışıp kaldığını hissediyordu. Genç kadın gözlerinin içine bakıyor, ellerini ona uzatmış bekliyordu. Adam bir an gözü

dönmüş bir vaziyette “Sus artık, sen gerçek değilsin!” diye haykırırken yanı başında duran vazoyu kavrayıp aynaya fırlattı. Sağa sola dağılan cam kırıklarıyla beraber diz üstü çöküp hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Aylardır tek bir damla gözyazı akıtmamıştı. O talihsiz gün de ağlayamamıştı, ondan sonraki günlerde de. Ah bir ağlayabilse diyordu herkes...

Bir süre sonra yorgun düşen adam dizlerini göğsüne çekmiş yerde yatıyordu. Kırık aynaya yansıyan bitkin görüntüsünü izlerken uykuya daldı. Sabah gözünü açtığı anda yalnızdı. Evin camlarına vuran güneş her yeri ısıtıyordu. Dünkü fırtına yerini bahar havasına bırakmıştı. Ayağa kalktı. Yavaşça cam kırıklarını topladı. Balkon kapısını araladı. Biraz sonra telefonu çaldı. Kulak asmadı. Fakat ısrarla çalmaya devam etti. Daha fazla direnemeyen adam cevap verdi. Arayan doktoruydu. Geç kaldığını ve eğer bir an önce müdahale edilmezse beynindeki tümörün onu öldüreceğini söylüyordu. Adam oldukça soğuk kanlı bir şekilde doktoru dinlerken genç kadın elinde papatyalarla balkon kapısından içeriye girdi. Sıcak bir gülümsemeyle ona bakıyor, çiçekleri vazoya yerleştiriyordu. Telefonun ucundaki doktor susmuş artık bir cevap bekliyordu.

- Ameliyat falan olmayacağım dedi adam... Onu bir kez öldürdüm, bu kez değil. Bu defa olmaz. Şimdi ben de onunla beraber öleceğim.

Cevap beklemeden telefonu kapattı. Derin bir nefes alıp bir sigara yaktı. Sırtını koltuğa yasladı ve gözlerini üzerinden ayırmaksızın kadını izlemeye koyuldu...

OVAJ PUT NEĆE MOĆ

Esma Deli Hasan

Komotini-Grčka

Komadići stakla su bili razasuti posvuda. Oštra oluja, pomiješana s pljuskom, udarala je od vrata i tresla prozore kuće. Mladić je nijemo posmatrao svoj odraz u velikom ogledalu kojeg je malo-prije razbio.

Sat vremena ranije, kada se zaputio kući iz fabrike već se bilo smrklo. Borivši se sa silovitim vjetrom krenuo je kući. Putevi kojima je prolazio su bili pustiji i tiši nego ikad prije. Ulične lampe su se čas palile čas gasile, a zavijanje pasa mu je ledilo krv u žilama. Bio se sav oznojio uprkos hladnom vremenu. Kao da je osjećao nečiji topli dah za vratom - i tako ga sve pratio u stopu. Uznemiren, nastavio je hodati ubrzanim koracima, samo da što prije stigne kući. Nije se mogao oteti osjećaju da ga neko prati, da mu se neko prikrao tik iza leđa. Sa svakim korakom srce mu je sve brže udaralo, a s vremena na vrijeme prestrašenim pogledima bi pretraživao okolinu.

Čim je uletio u kuću zaključao je vrata. Naslonio se na vrata i duboko udahnuo, uvjeren da je ono što ga je proganjalo ostalo napolju. Primijetio je da nije bilo struje. Možda je grom udario u

banderu, ili je struja nestala zbog silnog vjetra. Nije znao do čega je bilo ali se itekako uneraspoložio. Uz pomoć upaljača iz džepa, teturajući i udarajući o razbacane stvari, nekako je stigao do dnevne sobe. Na svakom koraku nešto mu se petljalo pod noge, iako su mu nos zapahivali užasni mirisi, nije mario ni najmanje. Malo potom upalio je svijeće koje su stajale na komodi.

Trebala mu je cigareta. Smjestio se u široku fotelju. Uvlačio je dim dublje i duže nego inače i iznova palio novu. Svakim dimom se nadao da će mu biti makar malo bolje. Neka osjećanja, koja su mu tijelo obavila poput bršljana, pretvorila su se u upalu nalik rani koja neprestano boli i iz dana u dan se širi na drugi dio njegovog bića. Osjećao je prisustvo nevidljive ruke koja mu pritišće grudi.

Prošlo je deset mjeseci otkako se preselio u ovu kasabu. Svaki dan bi išao na posao i vraćao se ali se ni s kim nije bio zbližio. Ostali su ga žalili mislivši da je usamljeni jadničak. Čuo bi da su ga neki zlonamjerni ljudi ismijavali ali se on nije obazirao na to. Bio je nijem i gluh za sve što se dešava oko njega. Niko nije znao njegovu priču, a ni njega nisu zanimale tuđe.

Kada je primijetio da je ispušio i posljednju cigaretu posegnuo je za novim paketom. U slabom svjetlu sobe osvijetljene svijećama, privukao mu je pažnju nejasni odraz u velikom ogledalu. Dugo se nije usudio pogledati se na ogledalu smionim pogledom. Počeo je posmatrati samog sebe. Iako je bio mlad sijede dlake su se progustile, a bore produbile. Bio je toliko mršav da ga se više nije moglo prepoznati. Vidio je bol u očima. Zapitao se da li ga vide i drugi ljudi. Bilo bi nepodnošljivo da je mogu vidjeti. Čovjek nije dovoljno snažan da se svakodnevno suočava s novom boli. Nije svaka muka vidljiva u očima, već je skrivena duboko u unutrašnjosti.

Kada se vratio u dnevni boravak primijetio je nekoga ko ga čeka na drugom kraju fotelje. Da, bila je tu. Koliko god je htio nije uspio da je izbaci iz kuće. Sjeo je ispred nje bez ijedne progovorene riječi. Zapalio novu cigaretu, nageo glavu na fotelju i počeo je posmatrati.

- Zašto si došla? Rekao sam ti da ne dolaziš!

Mlada žena, koja je u bijeloj haljini sjajila poput mjeseca se osmijehnula. Prišla mu je bez ijedne riječi, lagano pomilovala obraz i poljubila u čelo. Čovjek je nekoliko sekundi ostao zatečen kao začaran, zatim je gurnuo i skočio na noge.

- Rekao sam ti da ne dolaziš! Ali ti, kao i uvijek, misliš samo na sebe, zar ne? Pričaj hajde! Što šutiš! Progovori!

Žena je ustala uzela ga za ruku i odvela do velikog ogledala. Stajali su jedno pored drugog nakon toliko mjeseci. Čovjek se ponovo sućio sa propalim tijelom kojeg je maloprije posmatrao. Kako je samo izgledao loše pored čiste ljepotice. Sjetio se da su bili par kojeg su svi gledali diveći se. Žena je prstima prelazila kroz čovjekovu sijedu kosu i bore na licu. Nakon toga se blago okrenula ogledalu.

- Stariš.
- Rekli smo stariti zajedno.
- Zajedno smo ljubavi, gle, tu sam, pored tebe.
- Ti nisi istinita! Ti si mrtva! Ja sam te ubio!
- Ali ja sam tu, uz tebe. Neću te nikada napustiti...
- Za sve sam ja kriv! Trebao sam te poslušati onaj dan i ne ići onim putem. Ja sam kriv! Ja sam te ubio!
- Ne razmišljaj sad o tome... Vidi, ponovo smo zajedno, uzmi me za ruku...

Srce mu je počelo kucati brže i osjetio je kako mu se grlo steže. Bio je kao na ivici litice u šumi koja gori u plamenu. Kada bi zakoračio naprijed pao bi, a ako bi se vratio nazad izgorio bi. Činilo se kao da je bio zaglavljen između mašte i stvarnosti. Žena ga je gledala tačno u oči i čekala ga ispruženih ruku. U jednom trenutku, čovjek je, očajan, viknuo: "Šuti više, nisi stvarna!" i zgrabio vaznu koja je stajala pored njega, bacivši je prema ogledalu. Srušio se na koljena među rasutim staklenim komadićima i počeo plakati s jecajima. Mjesecima nije pustio ni jednu jedinu suzu. Ni tog nesretnog dana nije mogao plakati, ni narednih dana. Svi su mislili da će mu biti lakše ako pusti suzu.

Nakon nekog vremena, sav umoran, ležao je na podu s koljenima pritisnutim uz grudi. Dok je gledao iscrpljeni odraz u slomljenom ogledalu, polahko je tonuo u san. Kada se ujutro probudio, bio je sam. Sunce koje je udaralo zagrijalo je cijelu kuću. Jučerašnja oluja je popustila i ustupila mjesto proljeću. Ustao je na noge. Polahko je pokupio komadiće stakla. Odškrinuo je balkonska vrata. Malo poslije mu je zazvonio telefon. Nije se obazirao. Ipak, telefon je uporno nastavio zvoniti. Nije više mogao izdržati, pa se javio. Zvao ga je doktor. Rekao mu je da su zakasnili i da će ga usmrtili tumor na mozgu ako ne reaguju što prije. Dok ga je slušao poprilično hladnokrvno žena je ušla kroz balkonska vrata sa tratinčicama u rukama. Gledala ga je toplim pogledom i smještala cvijeće u vaznu. Doktor na liniji je zašutio i čekao odgovor.

- Ne želim nikakvu operaciju... - reče čovjek. Usmrtio sam je jednom i ne želim još jednom. Ovaj put neće moće. Umirem i ja s njom.

Nije ni čekao na odgovor, odmah je spustio slušalicu. Udahnua je duboko i zapalio cigaretu. Naslonio se na fotelju i nije skidao pogled s nje.

HAMİT AĞA

Melis Deli Hasan
Gümölcine-Yunanistan

Uçsuz bucaksız bir ova. Kuraklık hüküm sürüyor. Ahali senelerdir süren kıtlıktan perişan olmuş. Ta ki köye gelen yeni ağanın tüm düzeni değiştirip, adil bir yaklaşım ile köylünün elinden tutmasına dek. Bu köyde sürekli bitmek bilmez bir kavga var. Bir sene güllük gülistanlık geçse diğer sene herkes birbirini yer. Her ne kadar çoğunluk akraba da olsa kişisel meselelerden çıkan marazlardan herkes payına düşeni alıyor. En çokta bu ailelerin çocukları birkaç gün birbirlerine düşman olmuşlar. Selamlar kesilmiş, ortak girilen kurbanlıktan vazgeçilmiş, herkes kendi köşesinde hayatını sorguluyor. Kimi panik içinde olanı biteni idrak etmeye çalışırken, kimileri gözyaşlarını eşarplarının uçlarıyla silerken, kimileri de hiçbir şey olmamış gibi yaşamaya devam ediyor. En çokta büyüktür, ne ettiğini bilir diye düşünülen yaşlı adamın yanlışı tüm ailenin bir ömür üzerinde taşıyacağı bir utançtan başka bir şey değildir.

Yüz yüze geldikleri her zaman o gün geldi akıllarına. O yaşlı adamın adına tüm aile utansa da olanlar değişmedi. “Her koyun

kendi bacağından asılır” derler eskiler. Lakin bazen bu atasözü de yeterli kalmaz. Bu ailenin her mensubu artık bu yaşanan olaydan sonra yıllardır yan yana yaşadıkları akrabalarıyla bir daha asla eskisi gibi olamayacaklardı. İki aile çoktan birbirine girmiş, büyükler birbirine sırt çevirmiş, gençler olanları sineye çekerek aile büyüklerinin bu hallerine üzülüyorlardı.

“Hayattır, kaderdir, yazgıdır... Ne yapsak geçmişi değiştiremeyiz evlat. Rahmetlinin ahı bir gün elbet tutacaktı o gün bu gündür. Sizin bir suçunuz yok. Fakat ne olursa olsun doğruyu söylemekten vazgeçmeyin. Daima iyinin yanında saf tutun. Başkalarının yanlışına ortak olmayın vebalini ödeyemezsiniz. ”

Bu kavgadan sonra herkes nasıl perişan olsa da seneler geçince unutulur diye düşünülse de öyle olmayacağını bilirlerdi. Çünkü bazı hataların telafisi yoktu. Sözler uçardı ama yapılanlar unutulmazdı. İşte iki aile böyle birbirine düştü bir gün. Yine de rahmetli için seviniyordu. Bu günleri görseydi zor dayanırdı. Hayattır, kaderdir, yazgıdır dedik.

Köyün ağası Hamit Ağa konaktan çıkarken bir göz gezdirdi etrafa, geçmişini anımsadı. Babaları adına her ne kadar oğulları utansa bile olana çare yoktu. Hamit Ağa köyün en adil ağası olarak bilinir. Yanlışta yanlış, doğruya doğru der. Kendi ailesi bile olsa yanlış yanlıştır. Yine de canımız sağ olsun diye düşünür. Dua etmekten, zamana bırakmaktan başka ne gelirdi elden.

Hamit Ağa köye geleli daha bir yıl ya olmuş ya olmamıştı. Babasının yanlışından sonra o köyde kalamayıp, yan köye taşınmış kısa süre içinde de köylü tarafından sevilip eski ağanın vefatından sonra ağalığı devralmıştı. Genellikle köy ağası denilince herkesin gözünde sert bakışlı, zalim bir kişilik canlansa da bu ağa diğerlerine benzemezdi. Tam tersi yumuşak bakışlı, merhametli tek derdi geçimini sağlayıp çekirdek ailesini geçindirmektir. Onun için öncelik daima karısı ve çocuklarıydı. Kimin ne yaptığıyla gereğinden fazla ilgilenmez evlatlarına da daima kavgalardan uzak durmalarını söylerdi. Ağzından düşürmediği bir sözü vardı; “Sağ hoş olana her gün bayram. ”

Hamit Ağa kısa süre içinde köylünün tüm sıkıntılarına çözüm bulmuş ve köy de işlerin rast gitmesi için kimsenin kimseyle bir husumeti olmaması gerektiğini varsa da Allah'a havale edilip, dünya işlerini barışla sonlandırmak gerektiğini vurgulardı. Babasından hiç olmadığı kadar görmüştü kavgayla bir yere varılmadığını. Annesine yaptıkları dün gibi hatırlıydı. Ödevini doğru yapamadı diye babasının kardeşine attığı dayağı hala hatırlıyordu. O öyle bir baba olmayacaktı. Kendi karısına ve çocuklarına daima iyi davranıp, onları hiçbir şeyden mahrum bırakmayacaktı. Yaşadıkları dönem ağalık dönemi olduğundan şimdiki gibi bir durum söz konusu değildi. Ağalık döneminin en güzel taraflarından biri de toplum arasındaki dayanışmanın daha sağlam olmasıydı. Bireycilik yoktu kolektivizm vardı. İnsanlar tek başına karar almaz ahaliyi toplar öyle karar alırdı. Kuraklık mı var çözüm bulunacaktı, husumet mi var öbür dünyaya kalacaktı. Ancak böyle bir durumda köyün kuraklık ve kıtlık sorunları çözülebilirdi. Öyle de oldu Hamit Ağa'nın dillere destan merhameti, karısına ve çocuklarına olan muhabbeti, ahaliye olan saygısı ve itimadı tüm sorunlara çözüm ve tüm yaralara merhem olmuştu...

HAMIT AGA

Melis Deli Hasan

Komotini-Grčka

Beskrajna ravnica. Vlada suša. Narod je već godinama patio od gladi. Sve se promijenilo tek kada je u selo došao novi aga, koji je svojim pravednim pristupom uzeo selo pod svoje i pravedno postupajući pomogao seljacima. U ovom selu odvajkada vladaju svađe. Kad bi jedna godina bila mirna odmah bi sljedeće izbio rat. Iako je većina bila rod jedno drugom svi bi snosili posljedice ličnih sporova. Neprijateljstvo bi se ponajviše pokazalo među djecom. Prestali bi se pozdravljati, odustali bi od zajedničkog klanja kurbana, svi bi preispitali život. Neki bi obuzeti panikom nastojali da shvate šta se to dešava, neki bi brisali suze krajevima marama, a neki bi nastavili živjeti kao da se nije ništa dogodilo. Greška starca, koji se poštuje jer je najstariji i za kojeg se vjeruje da zna šta radi, ništa drugo nije nego sramota koja će cijelu porodicu pratiti do kraja života.

Svaki put kad bi se susreli, uvijek bi im taj dan dolazio na pamet. Iako se radi tog starca osramotila cijela porodica, ono što je bilo nije se moglo promijeniti. Prije bi stari ljudi govorili “Žanješ ono

što si posijao.” Ali nije dovoljno to što postoji poslovice poput ove. Ni jedan član ove porodice nakon svega što se dogodilo više nikada neće moći biti kao prije sa rodbinom s kojom su godinama živjeli zajedno. Dvije porodice su se već davno posvađale, stariji su okrenuli leđa jedni drugima, a mlađi su trpili sve to i tugovali radi situacije u kojoj se nalaze.

“To ti je život, sudbina, ono zapisano. Šta god uradili ne možemo promijeniti prošlost, dječace moj. Došao je dan kada će se odgovoriti na bol preminulog. Vi niste krivi. Ali bez obzira na sve ne ustručavajte se da kažete istinu. Uvijek budite na strani dobra. Ne učestvujte u tuđim grijesima njihove posljedice ne možete platiti.

Iako bi se možda mislilo da će, koliko god svi bili slomljeni nakon ove svađe, s godinama sve biti zaboravljeno, oni su znali da to neće biti tako. Jer neke greške se nisu mogle ispraviti.” Riječi bi odlepršale ali učinjeno bi se teško zaboravilo. Tako je došlo do razdora između dvije porodice. Ipak se radovao radi preminulog. Kad bi bio živ, srce mu ne bi izdržalo. Tješili smo se govoreći: “Šta ćeš, život je to, sudbina. Zapisano.”

Kada je aga sela, Hamit aga, izlazio iz konaka, osmotrio je okolinu i prisjetio se svoje prošlosti. Koliko god da bi se sinovi sramili umjesto svih očeva, bilo je uzalud. Hamit aga je bio poznat kao najpravedniji čovjek u selu. Ne bi se nikada ustručavao kazati istinu. Čak i kada bi bila u pitanju njegova porodica. Za njega je bilo najbitnije da su živi i zdravi. Vjerovao bi da ne može ništa da uradi osim da dovi i da stvari pusti vremenu.

Hamit aga nije bio u selu ni godinu dana. Nakon pogreške svog oca, nije mogao ostati u tom selu pa se preselio u susjedno, a ubrzo su ga mještani zavoljeli i nakon smrti starog age, preuzeo je agaluk. Obično, kada bi neko pomislio na agu sela, svima se u glavi javi slika stroge i okrutne osobe, ali ovaj aga nije ličio na druge. Naprotiv, imao je blage oči, bio je pun milosti, a jedina briga mu je bila izdržavati svoju užu porodicu. Za njega su uvijek na prvom mjestu bili supruga i djeca. Nije se previše miješao u to šta ko radi,

a svojoj djeci je uvijek savjetovao da izbjegavaju svađe. Imao je jednu rečenicu koju nije ispuštao iz usta: “Dok si zdrav i sretan, za tebe je svaki dan bajram.“

Hamit aga je u kratkom vremenu pronašao rješenja za sve probleme mještana, uvijek je naglašavao da bi stvari u selu išle kako treba, niko ne smije gajiti ljutnju prema drugome; ako je bilo nesuglasica, trebalo ih je prepustiti Allahu, a ovozemaljske poslove rješavati mirno. Jako dobro je naučio od oca da se svađom nikuda ne stiže. Još mu je bila svježija slika onoga što je otac učinio majci – kao da je bilo jučer. Još se sjećao kako je znao izudarati brata jer nije dobro uradio domaći. On takav otac nije htio biti. Obećao je da će svojoj ženi i djeci uvijek biti dobar i da im ništa neće uskraćivati.

Budući da je tada bilo vrijeme agaluka, stvari nisu funkcionisale kao danas. Jedna od ljepših strana agaluka je bila snažna solidarnost među ljudima. Nije bilo individualizma, postojala je kolektivnost. Ljudi nisu donosili odluke sami; okupljali su zajednicu i tek onda odlučivali. Ako bi nastupila suša, tražilo bi se rješenje, ako bi bilo nesuglasica, prepustilo bi se drugom svijetu. Samo na taj način bi problemi suše i gladi u selu mogli biti riješeni.

I tako je i bilo, Hamit agina čuvena milost, ljubav prema ženi i djeci, poštovanje i povjerenje u mještane postali su rješenje za sve probleme i mehlem za sve rane.

GÖKKUŞAĞININ RENGİ

Gülay Alçe

Kars'ın Akyaka ilçesine bağlı Karahan köyünde yaşıyorum. Buralar bozkır.Yazın, toprağın rengi kahverengi, kestane ve sarının bütün tonlarıdır. Tıpkı sobada pişen patatesin rengi gibi ... Ben ve küçük kardeşim sobada pişen patatesleri beklerken ne kadar sabırsızlandık. “Hâlâ pişmedi mi ana?” cümlesini iki kez tekrarladım. Anam bir yandan ateşe odun atıyor, bir yandan patatesler pişmiş diye sobanın kapağını açıp: “Biraz daha bekleyin” diyordu. “Ana, sahur vakti yaklaşıyor. Patatesler ya o zamana kadar pişmese? Onları ancak yarın akşam yiyebiliriz.” dedim ve ellerimi birbirine kilitledim. Sanki patateslerin pişmemesi anamın suçuymuş gibi davranıyordum. Bu yıl ilk kez Ramazan ayında oruç tutmaya başladım. Biraz zorlanıyorum: aklıma su, yemek geliyor ama sonra: “Ben oruçluyum” diyorum. Bu gün Ramazan ayının üçüncü günü. Kış erken geldi. Dışarısı bembeyaz, kar hâlâ yağıyor.

”Pişti patatesler, pişti. “diye anam seslendi. Patatesleri sofraya bezinin üzerine koydu. Şeker dolu bir tabağı da bezin ortasına yerleştirdi. Babam, ben ve kardeşim sofraya bezinin etrafında

oturduk. Üfleye üfleye sıcak patatesleri soyduk,şekere bandıra bandıra yedik. Karnımız tok. Serilen yer döşeginin yumuşaklığına kendimi bırakmışım: sabaha kadar deliksiz uykuya dalmışım. Sabah, kulağım dışarıdan gelen gürültüyle irkildim. Neler olduğunu anlamak için camdan baktım. Dozerler köyün yolunu açıyor. Bütün köylü dışarıda, dozerin yolu nasıl temizlediğine bakıyordu. Üstümü giydim, soğuğa aldırmadan ben de koştum dışarı. Gözlerimi koca dozerden ayıramıyordum. Muhtar, kalabalığa seslendi: ” Akşam,TİKA'nın desteği ile köyümüze Ramazan konvoyu geliyor. Meydanda Karagöz ve Hacivat eğlencesi, ilahiler olacak. Hepinizi bekleriz!” dedi. Eve koştum, bu güzel haberi anama anlattım. O gün saatler geçmez olmuştu. Heyecandan yerimde duramıyordum. Ezan sesini duymak hem de konvoy gelmiş mi diye kontrol etmek için meydana koştum. Meydanda konvoy gelmiş çalışanlar seyirciler için etrafa sandalye diziyordu. “Geldiler geldiler” diye bağırırken ezan sesi duyuldu. ”Okudu okudu” diye bağıra bağıra eve koştum. Hızlı hızlı yemeğimi yedim. ”Hadi meydana gidelim baba,ana lütfen!” diye yalvardım. Sofra kalktı, çaylarını bile içmediler. Sıkı sıkı giyindik, çıktık meydana doğru yürüdük. Kar yağışı dinmiş, soğuk kendini dağların arkasına gizlemişti. Üşümüyordum. İlk kez Karagöz ile Hacivat'ın kukla oyununu izliyordum. Önden onların hikayesini anlatılar, çok güldüm. Ardından huzur dolu ilahiler dinledik. Dereken, köşede duran macuncuyu gördük. Yanına yaklaşınca tahta tezgahında renkli renkli macunlar özenle dizilmişti. Macuncu, üzerinde Osmanlı dönemine ait otantik kıyafetleri ve fesıyla tam bir beyfendi gibiydi. Nazik bir ses tonuyla eğilip:” Ne renk macun istersin evladım?” diye sordu. Gözlerimi renkli macunlardan alamadım, bir türlü karar veremiyordum. Macuncu kararsızlığımı anlamış olacak ki: ”Dur bakalım, sana hepsinden azıcık ikram edeyim” dedi. Kırmızı, mavi, yeşil, sarı renkli macunlardan ahşap çubuğa dolayıp bana uzattı. O an, avucumun içinde sanki bir gökkuşağını tutuyordum.

BOJE DUĞE

Gülay Alçe

Živim u selu Karahan, koje pripada općini Akyaka u provincije Kars. Ovdje se prostiru stepe. Zemlja je ljeti smeđa, kestenasta i svih nijansi žute. Baš poput krompira pečenog u rerni. Kako smo samo moja sestra i ja nestrpljive dok čekamo da se krompir ispeče.

“Zar još nije gotovo, majko?” Ponovila sam ovo pitanje dva puta. Majka je stavljala drvo u šporet i otvarala rernu da provjeri je li krompir gotov, govoreći: “Sačekajte još malo”. Rekla sam: “Mama, bliži se sehur. Šta ako krompir ne bude gotov do tad? Onda ćemo ih moći jesti tek sutra navečer.” i prekrstila ruke.

Ponašala sam se kao da je do mame to hoće li se krompir ispeći na vrijeme ili ne. Ove godine sam prvi put počela postiti tokom ramazana. Malo mi je teško: mislim nekad o vodi i hrani ali poslije kažem samoj sebi: “Ja postim.” Danas je treći dan ramazana. Zima je došla ranije. Vani je sve bijelo, snijeg još uvijek pada.

“Evo ga pečen, krompir je pečen” uzviknula je mama. Stavila je krompire na stolnjak. I na sred stolnjaka je smjestila zdjelu punu šećera. Otac, sestra i ja smo sjeli oko stolnjaka. Pušuci smo gulili vruće krompire i umakali ih u šećer. Bili smo se najeli. Prepustila

sam se mehkoći podne prostirke na kojoj sam ležala, zaspala sam bez prekida do jutro. Ujutro me trznula buka s ulice. Pogledala sam kroz prozor da vidim šta se dešava. Grtalice su čistile puteve. Svi mještani su bili vani i posmatrali kako grtalica čisti put. Obukoh se, ne mareći za hladnoću, i potrčah napolje. Nisam mogla skinuti oči s ogromne grtalice. Predsjednik mjesne zajednice se obrati okupljenima:

“Večeras, uz podršku TIKA-e, u naše selo dolazi ramazanski karavan. Na trgu će biti predstava Karagöz i Hacivat¹ te ilahije. Očekujemo vas sve!”

Otrčala sam kući i odmah javila mami ovu lijepu vijest. Taj dan je jako sporo prolazio. Nisam mogla da se smirim od uzbuđenja. Otrčala sam na trg kako bih čula ezan, a i provjerila je li došao karavan. Bio je došao, a radnici su redali stolice za gledaoce.

Dok sam vikala: “Došli su, došli su” začu se ezan. Otrčala sam kući vikajući: “Učilo je, učilo je.” Jela sam nabrzinu. Molila sam oca govoreći: “Hajde, oče molim te, hajde da idemo na trg.” Rasklonuli smo sto, nismo ni čaj bili popili. Obukli smo se dobro i zaputili se ka trgu. Prestao je snijeg, zima se sakrila iza planina. Nije mi bilo hladno. Prvi put sam gledala Hacivat i Karagöz. Prije predstave su mi ispričali njihovi priču, baš sam se ismijala. Nakon toga smo slušali ilahije pune mira.

U jednom ćošku ugledasmo prodavača madžuna². Kad mu priđosmo, na drvenom pultu bili su pažljivo posloženi madžuni u raznim bojama. Prodavač je, obučen u autentičnu odjeću iz osman-skog doba i sa fesom, izgledao kao pravi gospodin. Nagnuvši se, s blagim glasom upita: “Koju boju madžuna želiš, dušo?” Nisam mogala odvojiti pogled od šarenih madžuna, odluka je bila teška. Očigledno je shvatio moju neodlučnost pa je rekao: “Hajde, daj da te poslužim svakom bojom po malo. “Umotao je crveni, plavi, zeleni i žuti madžun na drveni štapić i pružio mi ga. Tog trenu, činilo mi se da u ruci držim cijelu dugu.

1 Tradicionalna turska lutkarska predstava.

2 Macun (madžun) - tradicionalni osmanski slatkiš od šećera i prirodnih boja.

MAVİ GÖZLÜ YALNIZLIK

Ceyda Lama Arif

Üsküp-Kuzey Makedonya

Ilık bir bahar günü, kızlar binanın önündeki geniş parkta oyun oynuyorlardı. Bu sefer, dallarını onların boylarına yaklaştırmak için iyice eğmiş ıhlamur ağacından topladıkları yaprakların içini, toprak ve çakıl taşları ile doldurarak annelerinin elinden yemeği çok sevdikleri yaprak sarması yapmaya çalışıyorlardı. Sardıkları yapraklar kenara konulduğunda dağılmasını diye ne yapacaklarını düşünürken bir ses duydular... Kadifemsi, şefkatli ve uyarı niteliğinde bir sesi bu. Bu ses büyük ablanın ismini çağırıyordu: Annelerinin sesi... Demek ki yemek hazırды ve eve dönme vakti gelmişti. Bu çağrıdan sonra yapılacak tek şey arkadaşlarla vedalaşıp evin yolunu tutmak olurdu. Küçük kardeş daha fazla kalmak istese de, büyüğü ona yapması gerekeni hatırlattı:

Hayde, se anne çağırı...

- Tamam ama ne yapacız sarmaları bozacaklar çocuklar...
- Yarın gene yaparız, hayde boşver...

1963 Üsküp Depremi'nden sonra yapılmış dört katlı bir binanın üçüncü katında oturuyorlardı. Merdivenleri ağır ağır gülüşerek

çıktılar. Yanlarından geçen komşu ona güldüklerini sanıp kaşlarını çattı. Kapı zilini çalmadan önce bir iki dakika soluklandılar.

Eve girer girmez üzerlerini değiştirip, ellerini yıkayıp, sofraya oturdular. Az önce çakmasını yapmaya çalıştıkları yaprak sarması vardı yemekte. Herkesin tabağına pay edildi sarmalar, abla her zamanki gibi tencerede bir şey kalmış mı diye göz ucuyla baktı. Tencerenin dibinde daha yedi - sekiz sarma görünce gözleri parladı. Muhtemelen tabakları bitincekardeşiyle paylaşacaklarını düşündü. Tabaklarındaki yemeği bitirdiklerinde tencereye uzanan bakışları gören annenyumuşak bir sesle, “O sizin için dil, dedonun¹ payı. Yemeginizbittiyse hayde ona da götürün geç olmadan. Onun da karni doysun” dedi.

Yovan Dede seksen dokuz yaşındaydı. Çok yaşlanmıştı. Eklemleri ağrıyor, susadığında su almaya gidecek takati kendinde zor buluyordu. Salonunun, ana yolu ve parkı görenahşap çerçevesi penceresinin yanındaki koltuğuna çökmüş,yoldan geçen insanlara bakıyordu. Bir zamanlar damarlarında çılgın bir şelale gibi çağlayan kanın, bugünlerde damla damla süzülüğünü hissediyordu. Ne garipti bu hayat; insan gençlik çağlarında bir gün elden ayaktan düşeceğini, eskisi kadar dinç olamayacağını ve en önemlisi ihtiyarlayacağını kabullenmek istemezdi. “Yaşlılık” hep başka insanların giyeceği bir kostümdü, kendine hiç yakıştıramazdı. İçindeki ruh hâlâcapcanlıydı ama bedeni bu canlılığı taşıyamıyordu artık. İki farklı dünya vardı onun için, birinde ruhu diğerinde bedeni yaşıyordu. Rüyalarında geçmişe gidiyor, eski defterleri açıyor, eski hesapları kapatıyor, birilerinden hesap soruyordu.

Bir oğlu vardı. Yurt dışında yaşıyordu. Senede bir defa Paskalya Bayramında telefonla arardı. İki dakika hâl hatır sorup telefonu kapatırdı. Eşi iki sene önce vefat etmişti. Yapayalnızdı... Pencereden mahallenin çocuklarının top oynayışını izlerken aklına torunu geldi. Varlığını bildiği ama hiç görmediği torunu. Acaba kime benziyordu? Onun gençliğindeki kumral kıvrıcık saçlarından, iri mavi

1 Makedonca'da dede demektir.

gözlerinden, koca burnundan, yüksek boyundan hangisi torununa miras kalmıştı acaba. Bunu hiç bilemeyecekti...

Kızlar evlerinden üç blok ötedeki binanın altına gelmiş, hızlı hızlı nefes alıyorlardı. Mahallenin köpeklerinin dikkatini çekmek için gördükleri her köpekten kaçış yolunu yeni bir yola saptmakta bulmuş, kısacık yolu epey uzatmışlardı.

- Sıra sende, geçen defa ben bindim yokari.
- Yok, çok karanlık ulaz², ben yalnız binemem korkaym.
- Hep büle yapaysın ama neyse...

Sıra küçük kardeşe gelince beraber binerlerdi dördüncü kata. Zili çaldılar. “Zırrrr”, ses seda yok... Bir süre sonra tekrar çaldılar, “Zırrrrr” en ufak bir ses gelmedi. Küçük kardeş eve dönmelerini teklif etti. Büyük ablanın aklına kötü bir ihtimal geldi, yüzü bulutlandı. Bu defa kapıya var gücüyle eliyle vurup:

- Dedooo, dedooo! diye bağırdı.

Derken beş dakika daha bekledikten sonra kapı kilidi hareketlendi, içeriden boğuk sesler duyuldu ve nihayet kapı aralandı...

Kapının açılmasıyla içeriden gelen bayat hava hemen burunlarını sızlattı. Dedo'nun ne kadar yavaş yürüdüğünü hatırlayan kızlar derin bir “oh” çekti. Kapı aralığından dedonun kıpkırmızı oval burnu görüldü ve masmavi gözleri le parladı. Yaprak sarması, biraz süzme yoğurt ve bir dilim ekmek ile dolu plastik kabı uzattı küçük kardeş. Dedo'nun yüreğini bir sıcaklık kapladı. Kapının hemen karşısında duvara yaslanmış ceviz ağacından oyma bir dresuarduruyordu. Cilasız yer yer solmuş ve üzerini bir parmak tozkaplamıştı. Dedo oradan aldığı yüz denarı kızlara uzatarak ona bir “Graham”³ ekmek ve kendilerine istedikleri bir çikolatayı almalarını söyledi. Kızlar le yolun karşısındaki marketten siparişi alıp götürdüler. Dedo'yuselamlayıp, evlerinin yolunu tuttular. Kızlar uzaklaşırken onların cıvı cıvı sesleri apartman

2 Hol

3 Ekmeğin ismi

boşluğundayankılanıyordu. Bu yankılar hâlâ kapısını kapatmamış olan dedonun dairesine kısa bir süreliğine neşe getirmişti...

Bundan yaklaşık bir ay sonra Yovan Dede evinde ölü bulundu. Komşuları polise haber verdi. Oğlu babası öldükten sonra evinin satışı için vekalet verip tekrar yurt dışına döndü. Dedo'nun eşyalarının çoğu ya çöpe atıldı ya da ihtiyaç sahiplerine verildi. Eşyaları arasında ona yemek getiren kızların annelerine minnet duyarak yazdığı "Majka Teresa"⁴ isimli şiiri bulundu.

4 Majka Teresa - Rahibe Teresa

PLAVOOKA USAMLJENOST

Ceyda Lama Arif

Skoplje-Sjeverna Makedonija

Topli proljetni dan, djevojčice su se igrale u velikom parku ispred zgrade. Ovog puta su pokušavale napraviti sarmu od lišća, jelo koje su jako voljele kada ga njihova majka pravi. Uzimale su listove lipe koja je svoje grane bila toliko spustila da su bile gotovo u visini njihove dječije građe, pa su ih punile zemljom i sitnim kamenčićima. Dok su razmišljale šta da urade kako se listovi koje su savile ne bi raspali kada ih odlože na stranu, začule su jedan glas. Bio je to baršunast, nježan, ali ujedno i opominjući glas. Glas je dozivao ime starije sestre, bio je to glas njihove majke. To je značilo da je ručak spreman i da je došlo vrijeme da se vrate kući. Nakon tog poziva preostalo je samo da se pozdrave s prijateljicama i krenu kući. Iako je mlađa sestra željela ostati još malo, starija ju je podsjetila na ono što treba uraditi:

“Hajde, mama zove.”

- Dobro, ali šta ćemo sa sarmama? Djeca će ih pokvariti.
- Sutra ćemo ih opet praviti, hajde, nema veze.

Stanovali su na trećem spratu četverospratne zgrade izgrađene nakon Skopskog zemljotresa, 1963. godine. Polahko su se, smijući se, penjale uz stepenice. Komšinica koja je prolazila pored njih je pomislila da se smiju njoj pa je namrštila obrve. Prije nego što su pozvonile na vrata, zastale su minut-dva da dođu do daha.

Čim su ušle u kuću, presvukle su se, oprale ruke i sjele za sto. Za ručak je bila sarma, baš ona koju su maloprije pokušavale napraviti dok su se igrale. Sarmu su podijelili po tanjirima, a starija sestra je, kao i obično, krišom bacila pogled u dno šerpe da vidi je li nešto ostalo. Kada je ugledala još sedam - osam sarmi, oči su joj zasjale. Vjerovatno je pomislila da će ih, kad pojedu ono iz tanjira, podijeliti sa svojom mlađom sestrom. Kad su završile jelo, majka je primijetila njene poglede prema šerpi pa je blagim glasom rekla: "To nije za vas, to je dedin dio. Ako ste završile s jelom, hajde odnesite mu prije nego što bude kasno. Neka se i on najede."

Dedo Jovan je imao osamdeset devet godina. Bio je već jako star. Zglobovi su ga boljeli, a kad bi ožednio, jedva bi nalazio snage da ode po vodu. Posmatrao bi prolaznike, sjedeći u fotelji pored prozora s drvenim okvirom u dnevnoj sobi, koji je gledao na glavnu ulicu i park. Osjećao je kako krv koja je nekada venama pljuštala poput divljeg vodopada, danas tekla kap po kap. Kako je čudan život, dok je čovjek mlad, ne želi prihvatiti istinu da će jednog dana ostati bez snage u rukama i nogama, da više neće biti tako snažan i što je najvažnije da će ostariti. "Starost" je uvijek izgledala kao kostim koji će nositi neki drugi ljudi; nikada nije mislio da pristaje i njemu. Duh mu je i dalje bio živ i budan, ali tijelo više nije moglo nositi tu živost. Za njega su sada postojala dva različita svijeta: u jednom mu je živio duh, a u drugom tijelo. U snovima se vraćao u prošlost, listao po starim uspomenu, zatvarao stare račune i od nekih ljudi tražio objašnjenja.

Imao je jednog sina. Živio je u inostranstvu. Nazvao bi ga jednom godišnje, i to za Uskrs. Spustio bi slušalicu za dvije minute nakon što bi ga nakratko ispitao o zdravlju. Supruga mu je preminula prije dvije godine. Bio je potpuno sam. Dok je kroz prozor

gledao djecu iz komšiluka kako igraju lopte, sjetio bi se svog unuka za kojeg je znao samo da postoji, nikada ga nije vidio. Na koga li je ličio? Da li je od njega naslijedio njegove nekadašnje kestenjaste kovrdžave kose iz mladalačkih dana, krupne plave oči, veliki nos ili visoki stas. To nikada neće saznati.

Djevojčice su stigle do zgrade koja je bila tri bloka udaljena od njihove kuće. Bile su zadihane. Da ne bi privukle pažnju pasa iz komšiluka, svaki put kada bi vidjele nekog psa skretale bi na drugi put za bijeg, pa su zbog toga kratak put prilično produžile.

- Sad je red na tebe, prošli put sam ja išla gore.
- Ne, ulaz je premračan, ja se bojim da idem sama.
- Uvijek tako radiš, ali dobro.

Kad bi došao red na mlađu sestru, zajedno bi se penjale na četvrti sprat. Pozvonile su. “Ding dongggg!” — niko se nije čuo... Nakon nekog vremena ponovo su pozvonile: “Diiing dongggg!” — ni glasa!

Mlađa sestra je predložila da se vrate kući. Starija sestra je već nešto pretpostavila i lice joj se smračilo. Ovaj put je svom snagom počela lupati na vrata i vikati:

- Deeedoooo, deeedoooo!

Nakon što su sačekale još pet minuta, brava na vratima se počela micati, iznutra su se čuli prigušeni zvuci i napokon su se vrata otškrinula.

Kada su se vrata otvorila, ustajali zrak iznutra odmah im je zapeo za nos. Sjetivši se koliko se dedo sporo kreće, djevojčice su duboko odahnule. Kroz odškrinuta vrata pojavio se dedin jarko crveni, ovalni nos, a krupne plave oči su mu zasjale od radosti. Mlađa sestra mu je pružila plastičnu posudu punu sarme, grčkog jogurta i komad hljeba. Dedino srce se ispunilo toplinom. Tačno nasuprot vratima, naslonjena na zid, stajala je komoda s rezbarijama od orahovog drveta. Lak joj je bio mjestimično izbljedio, a površinu je prekrivao sloj prašine debeo gotovo jedan prst.

Dedo je odatle uzeo sto dinara i pružio djevojčicama, rekavši da mu kupe jedan graham hljeb i sebi čokoladu. Djevojčice su otišle do prodavnice preko puta i donijele ono što je tražio. Pozdravile su dedu i krenule prema svojoj kući. Dok su se udaljavale, njihovi veseli, razigrani glasovi odzvanjali su stubištem zgrade. Taj odjek je, makar na kratko, unio radost u dedin stan čija vrata još uvijek nije bio zatvorio.

Otprilike mjesec dana nakon toga, dedo Jovan je pronađen mrtav u svom stanu. Komšije su obavijestile policiju. Nakon očeve smrti, sin mu je dao punomoć za prodaju stana i ponovo se vratio u inostranstvo. Većina dedinih stvari je bila ili bačena ili podijeljena ljudima u potrebi. Među njegovim stvarima pronađena je pjesma pod naslovom "Majka Tereza", koju je napisao iz zahvalnosti majci djevojčica koje su mu donosile hranu.

ÜZERİMDEKİ GÖLGE

Meyrem Krüezi

Mamuşa-Kosova

Bir masal gibi sanki, çocukluğun en güzel, en güneşli senele-
rinde bir kadının gölgesi düşer üzerimize. Bir kadın ki; yazı bilmez,
okuma bilmez. 1933 yılı baharında Mamuşa köyünde dünyaya
gelir. Adını Şazade (Şah-zede) koyarlar. Doğduktan kısa bir süre
sonra annesi onu bırakıp ahirete intikal eder. Bu yüzden hatırla-
maz annesini. Öksüz büyüyen o kız zamanla gönüllere dev bir
çınar gibi köklerini salar.

Boyu uzun, gözleri mavi, uzun parmakları, ince dudakları,
kalem kaşları, küçücük alnı çok güzel değilse de bir çekiciliği var-
dır kadının. Bir kazayla omuriliğine aldığı darbeden ötürü uzun
boyu, ikiye bükülür. Fakat onu o yapan bunların hiçbiri değildir.

Ne derece eğitimden yoksunsa o derece çok marifetlidir bu
babaanne. Köyün düğün yemeklerini ekseriyetle o yapar. Böylece
elinden yemek yemeyen kimse kalmaz. Annesiz büyümesi, çok
genç yaşta evlenmesi, bir dizi zorluktan geçmesi onu bilge bir
kadın yapar. Çocukluğu zorluklarla geçmiştir. Zulüm görme-
miştir belki ama okşanıp sevilmemiş, aman canı yanmasın diye

özenilmemiştir. Yine de kimselere kırgın değildir. Pek yumuşak huylu değilse de yüreğinde derin bir merhamet vardır.

On dört yaşında, henüz bir annenin kuzusu olamadan, bir erkeğin kadını, büyük bir evin gelini, yıllar sonra çocuklarının annesi ve nihayetinde bazılarının babaannesi, bazılarının anneannesi olur. Yaşasaydı, kendisi için yaşamaya, kendisi olmaya hiç fırsat bulamamış birine sorulan bu soruya vereceği hikmetli cevap, günümüz kadınlarına ilham verebilirdi.

Torunlarını büyüten, onların karakterlerini şekillendiren hikmetli anlatımları, bilgece davranışları vardı. Beğenmediği, haksızlık olarak nitelendirilecek bir durum veya davranış karşısında sabırlı olmayı, kesinlikle aynı şekilde karşılık vermeyi öğretirdi. “Bak, onun ne yaptığını gördün! Beğendin mi? Eğer beğendiysen aynısını sen de yap, yok beğenmediysen o zaman o sana yaptığı için sen de ona yapma! Yaparsan aranızda bir fark kalmaz” derdi. Bana olan sevgisi bir başkaydı. İstedğim her şeyi yapar, el üstünde tutardı. Sevilmenin bu denli güzelini ben ilk onunla yaşadım. Varlığı annemin önündeydi.

Hayatını uzun uzun anlatarak beni hikâyeyle tanıştıran ilk kişi oydu. Gözlerimin önünde bir tiyatro oyunu gibi canlanırdı kelimelerine yüklediği görüntüler. Bir insanın zekâdan daha üstün bir şeye, akla sahip olmasının ne demek olduğunu onda gördüm. İhtiyatlıydı. Acele etmeyen, fevri davranmayan fakat yeri geldiğinde seçtiği kelimelerle duvarlar örer, duvarlar yıkardı babaannem.

Yalnızca kendi ihtiyaçlarını düşünmeyen yönü hayattaki şiarı olmuş, başkalarının acılarına kulak kabartmayı öğrenmiş ve geçtiği dikenli yollar başkalarının dizlerini kanatmasın diye gördüğü şeylerin uygulamasını öğrenmişti. Müthiş bir aşçı olmasının yanı sıra şifacıydı da. Bugün Anadolu’da “ocak” olarak bilinen bazı şifa merkezleri vardır. Ona bu kapıyı açan uzun seneler çocuk sahibi olamamasıydı. Doktorların çare bulamadıklarına o çare oluyordu. Çocuk sahibi olamayan kadınlara bir nevi tedavi yöntemi olarak “çömlek” atardı. Bununla da yetinmez, şifa vesilesi olduğu

çocukların doğumlarında bizzat bulunur, ebeliklerini yapardı. Zira o, aynı zamanda ebeydi de. Eline doğan çocuk sayısını kendisi de bilmiyordu. Ne hikmetse benim doğumumda bulunmayışı onu hep hüzünlendirirdi.

El alma yöntemiyle edindiği bir başka şifa yöntemi olarak dualar okur, nazar gibi rahatsızlıkları olanlara özellikle çocuklara şifa vesilesi olurdu.

Terziliği de vardı babaannemin. Eski püsküleri tamir eder, büyüklerin eskilerinden çocuklara yeni kıyafetler, gelinlere yöresel çityan mintan (bir çeşit şalvar ve üst kıyafet) dikerdi. Bunların hepsini hiçbir maddî karşılık beklemeden, yalnızca Allah rızası için yapardı.

İmanlı, ihtiyatlı ve çok akıllı olan bu kadın zamanın zalim tuzakları önünde bir gün herkes gibi güçsüz düştü. Geçirdiği sayısız rahatsızlık ve iki ameliyatla sınırlı kalmayan hastalıklarına bir yenisi eklendi ve nihayetinde hafızasını kaybetmeye başladı. Yakalandığı alzheimer hastalığı ondan çocukluğundan beri hiç aksatmadığı namazlarını, her zaman tutunduğu hatıralarını, çocuklarını aldı: Bir tek beni almadı. Herkesi unuttuğu bir dönemde bile beni hatırladı. Tüm bunlara rağmen bir gün bile şükürsüzlüğe düşmedi. Yatalak olmaktan korkar, iki gün yatakta üçüncü gün toprakta, diye dua ederdi. Nitekim öyle de oldu. Benim nazarımda bu hastalık onu dünyevilikten arındırıyor, tıpkı doğduğundaki gibi tertemiz kılıyordu. Allah onu bağışlamak istiyordu ve gönderdiği gibi dünyadan bîhaber olarak alacaktı.

Dünya hayatına doğumum onun ellerine olmamıştı ama ahiret âlemine doğumu avuçlarım arasında olacaktı. Nitekim, 2017 yılının ocak ayında, çok soğuk bir kış akşamının 19.00 sularında, elleri avuçlarım arasında, gözleri gözlerimde kavuştu mutlak huzura.

Gözlerimin içine o denli bakması beni hep düşündürdü, hâlen de düşündürmektedir; acaba Azrail'in görünümü benim sûretimde miydi?

SJENA NADAMNOM

Meyrem Krüezi

Mamuša-Kosovo

Bilo je poput sna, tokom najljepših, najsunačnijih dana djetinjstva čuvala nas je sjena jedne žene. Ta žena nije znala ni pisati ni čitati. Rodila se 1993. u selu Mamuša. Nadili su joj ime Şazade (Şah-zede). Brzo nakon njenog rođenja, preselila joj je majka i nju ostavila samu. Zbog toga je se ne sjeća. Ta djevojčica, odrasla bez majke je poslije pustila korijene u srcima ljudi poput velikog, ogromnog hrasta.

Visokog stasa, plavih očiju, dugih prstiju, tankih usana, oblikovanih obrva, uskog čela, nije bila prelijepa, ali je bila privlačna. Zbog nesreće koja joj je povrijedila kičmu, njen visok stas se preklapao. Ipak, ništa od ovoga nije ono što je čini onim što jeste.

Koliko je bila lišena obrazovana, toliko je bila i vješta ova moja nana. Većinu svadbenih jela u selu bi pripremala ona tako da nije bilo osobe koja nije probala njenu hranu. To što je odrasla bez majke, udala vrlo mlada i što je prošla kroz razna iskušenja, učinilo je od nje mudru ženu. Imala je teško djetinjstvo. Nije trpila nepravdu ali zato nije bila mažena, voljena niti pažena. Uprkos

svemu tome nije se ni na koga ljutila. Iako nije naročito nježnog karaktera, u njenom srcu se krila duboka milost.

Sa četrnaest godina, još prije nego što je uspjela biti majčina maza, postaje žena jednog muškarca, snaha velike kuće, a godinama kasnije majka svoje djece i na kraju nana. Da je još više živjela, mudrim odgovorima koje bi dala kao osoba koja nikada nije imala priliku živjeti za sebe i biti svoja, bi poslužila kao inspiracija današnjim ženama.

Imala je postupke pune razboritosti, mudre priče kojima je odgajala unuke i oblikovala njihov karakter. Učila bi ih da se ne treba uzvraćati istom mjerom na stvari koje im se ne sviđaju, koje izgledaju nepravedno te da budu strpljivi. Vidi, šta je on uradio. Je li ti se sviđa njegov postupak? Ako ti se sviđa učini i ti isto, a ako ti se ne sviđa onda mu nemoj uzvraćati samo zato što je tebi to učinjeno... Ako postupiš poput njega – neće biti nikakve razlike među vama, govorila bi. Mene je posebno voljela. Uovoljavala bi mi i pazila me kao svoju kćerku. Prvi put sam s njom osjetila kako je lijepo biti voljena. Cijenila sam je više od majke.

Ona je bila prva osoba koja me je, pričajući o svom životu nadugo i naširoko upoznala sa pripovijedanjem. Njene riječi su se oživljavale pred mojim očima i činilo mi se kao da gledam predstavu u pozorištu. U njoj sam vidjela šta znači posjedovati nešto superiornije od same pameti- razboritost. Nana je bila oprezna. Nije žurila, nije postupala naglo, ali kada je trebalo, moja nana bi pažljivo odabranim riječima gradila zidove i rušila ih.

Njen žiovtni moto je bio ne razmišljati samo o svojim potrebama; naučila je slušati tuđe patnje i primjenjivati ono što je vidjela na trnovitim putevima, kako ne bi izranjavala tuđa koljena. Pored toga što je dobro kuhala, bila je i dobar liječnik. Imala je centre liječenja koji su danas u Anadoliji poznati pod nazivom “ocak”. Počela je da radi taj posao jer nije mogla da ima djecu. Ona bi pronalazila lijek za šta doktori ne bi mogli. Za žene koje nisu mogle imati djece koristila je metodu “bacanja gline”. Čak bi pored toga bila babica dok bi se porađale jer je istovremeno radila i taj posao. Ni ona nije

znala koliko djece je izrodila. Iz nekog razloga nije svjedočila mom rođenju i to ju je uvijek rastuživalo. Još jedan način liječenja koje je naslijedila od prethodnih generacija bilo je učenje dova- posebno bi bio efikasan za zaštitu djece i otklanjanje uroka.

Nani bi mi i krojenje išlo od ruke. Popravljala bi iznošenu odjeću, djeci šila novu od starih komada, a mladim djevojkama tradicionalne čityan mintan (vrsta širokih hlača s gornjim dijelom odjeće). Sve je to radila bez ikakve novčane nagrade, radi Boga, a ne zbog materijalne koristi. Ova pobožna, oprezna i vrlo mudra žena je jednoga dana pred okrutnim zamkama vremena, kao i svi, pala nemoćna. Njena bolest, koja nije bila ograničena samo na brojne zdravstvene tegobe i dvije operacije, dobila je novu dimenziju, počela je gubiti pamćenje. Alzheimerova bolest je od nje otela namaze koje je od djetinjstva redovno obavljala, uspomene kojih se uvijek sjećala, njen oslonac, njenu djecu ali mene nije uspjela oduzeti.

Čak i u periodu kada je sve druge zaboravljala, mene bi se sjećala. Uprkos svim teškoćama uvijek je bila zahvalna. Bojala se da neće pasti na postelju, molila je Boga: “Dva dana u krevetu, treći u zemlji.” Doista, tako i bi. Po mom viđenju, ova bolest ju je čistila od ovosvjetskog, čineći je, potpuno neokaljano poput novorođenčeta. Bog joj je želio oprostiti i vratiti sebi nesvjesnu, kao što je bila kad se tek rodila.

Nisam se rodila u njene ruke ali se njen prelazak u ahiretski svijet dogodio među mojim dlanovima. I zaista, u januaru 2017. godine, jedne veoma hladne zimske večeri oko 19 sati, dok su joj ruke bile u mojim dlanovima, a oči u mojim očima, pronašla je svoj konačni mir.

Oduvijek me je način na koji me je tako duboko gledala u oči vodio na razmišljanje, da li joj se Azrail bio pojavio u mom liku?

BAL İLE KAN

Burcu Aliyi

Gostivar-Kuzey Makedonya

Pişmanlık, özlem, gurur, öteki ve bencillik vadisinden yıllar sonra firâr etmeyi başaran iki gazi ruh. Biraz utangaç, biraz mahcûp, biraz da geç kalmışlık çeşnisinin kokusu sarmıştı Üsküp'ü ve iki pişman ruhu. Koşar adımlarla, iki yaralı kuş misali, hem zorlanıyorlardı hem daha da geç kalmamak adına seri olmaya çalışıyorlardı. Geç mi, erken mi kalınmıştı; her ikisi de araftaydı. Uzun zaman önce idi. Şar Dağ'ın az ötesinde, Fatih Sultan Köprüsü'nde ayrılan, iki örgülü saçlı kız. Şimdi karşı karşıya aynı yerdeydiler. Bir daha görüşmeme kararı almışlardı. O zamanlar bu kopmanın müsebbibi bu taş geçit idi. Bu geçit, iki ayrı insanı birleştirendi. Bir şehrin içinde varolan iki ayrı dünya. Türkkan, Fatih Sultan Köprüsü'dür, Makedonka da Kamen Most'tur derken, yıllar yılları kovalamıştı; kaçan kimdi, o da belli değildi. Her ikisi de kendi dilinde haklı idi; sadece birlik dili zedelenen, hırpalanan olmuştu. Birliğin dili tekti.

Bu dost eşiğinin kapısında suçlu yoktu; "suçlu geçmişti" dediler, "geçmiş geçmişte biz âtiye" diyemediler. Yutkunup, boğazı

düğümlendi her ikisinin, “benimdir” dediler de “bizimdir” diyemediler. Biz deselerdi, diyebilselerdi; keşkelerin kasvetli kalesi, ne Fatih Sultan Köprüsü’nün, ne de Kamen Most’un yamacında inşaa edilmeyecekti belki de. Hep “belki” dediler, yollar ayrıldık-tan sonra denen her şey, nafile değil miydi? Tam da burada, yıllar önce kaybolmuştu dostluğun iki bahtsız menekşesi. Bal ve kan, menekşeleri sadece kana buladı, hem de dostluğun kanına. Tek bir söz ayırdı yürekleri. Şimdi, şimdi ise küçük kızları ile tekrar yeminlerini bozup bozmama köprüsündeydiler; hırçın Vardar’ın suyu, bencillik tılsımının etkisini bertaraf etmişti galiba.

Tevâfuk mu, yoksa sıradan bir tesadüf müydü bu onlar için? Sorgular âleminde, hakimın karşısındaydı her ikisi de. Müşahit ise iki küçük kızdı, onlardan birer yansımaydı; akis değil. Birbirlerine uzunca baktıktan sonra, sözler sükût eyledi; gözler dillendi. Konuşmadan, anlaştılar ve yanlarında iki küçük melek, annelerinin gözlerinden damlayan yaşlara bakarak birbirlerine bakıştılar. Küçük kalpleri acıdı birden. Belki de, geçmişe dökülen yaşlar doldurmuştu Vardar’ı. Vardar’ı, Vardar yapan buydu belki de.

Makedonka için, bu köprü ‘Kamen Most’ idi, yani Makedonca ‘Taş Köprüsüsü’; için ise ‘Fatih Sultan Köprüsü’ idi. Aslında bu köprü her ikisiydi; hem Makedonka, hem de Türkkandı. Ne oyunlar oynamışlardı da, kazanan kaybedene kızmamıştı. Ne ekmekler bölüşüldü de, her ikisi de, en küçüğüne talip idi. Toprağın altındakiler, üstündekilere hükmedene kadar... Hoş, onların da ne kabahati vardı ki?

Türkkan, gözlerinden akıttığı yaşlara baktı. Şu an, burada, sadece Makedonka ve Türkkan olarak vardılar. Yıllar önce de aynısıydı. Bu köprüyü beraber yapmışlardı. Bu köprü onların, bu köprü tarihin miskini etrafa yaymak için, birleştirmek için vardı; cam şişelerde iki ruhu hapsedmek için değil. Onlar, bal ile kanı kavuşturandı; zehir ile balı karıştırmak için varolmamışlardı.

Makedonka, kızının minik elinden sıkıca tutup Türkkan’ın kızına doğru, sakince yaklaştırmaya çalıştı. “Fitne ve fesadın kara bulutları onların üzerinde de dolanırken, keşke Türkkan’ın

elini bırakmasaydım” diye aklından geçirdi; kalbi kor oldu. Bu, yıllar önce onları, uzaklaştırmaya çalışan ellere inat bir haykırış, başkaldırışı.

Annellerinin ayrılan elleriyle, yaklaşan iki küçük melek, ellerinin sıcaklığı ve samimiyetin şeffaflığı ile ellerini birbirlerine uzatırlar. Çocuk ya, tebessüm ediverdi, hemen oracıkta anlaşır oyun oynamaya başladılar. Anneleri ise onları izledi.

İzlerken Türkkkan, Makedonka'nın yanına vardı.

“Hatırlar mısın Makedonka, tam da şurada ip atlardık. Bir defasında oyuna o kadar dalmıştık ki, eve gitmeyi bile akıl edemedik, akşama kadar kaldık.”

“Hiç unutmadım ki, seni eve ben götürmüştüm.”

“Evet Makedonka, sen daha cesurdun. Ben ise daha korkaktım.”

“Hayır, hayır. Sen de cesurdun, ben sadece köprünün diğer tarafını çok merak ediyordum. Bu yüzden, seni yalnız bırakmıyordum. Annem, köprünün diğer tarafına geçmemi yasak etmişti bana, ona oyuna daldık diye yalan atmıştım o zaman.”

“Bak şimdi, demek bu yüzden sürekli geliyordun. Keşke söyleseydin, seni daha sık bize götürürdüm.”

“Evet. İtiraf etmeliyim ki, sizin yaşam tarzınız, kültürünüz, çok ilgimi çekiyordu. Çok da beğeniyordum. Beğenmemin nedeni de, bizde de aynılarının yapılmasıydı. Sadece sizde Türkçe, bizde ise Makedonca dile getirilmesi vardı. Sonra, sonra ne oldu da bu duruma...”

“Benim de, sizin yaşantınız ilgimi çekiyordu Makedonka ama sen bir defa bile beni davet etmedin.”

“Doğru, seni hiçbir zaman davet etmedim. Çünkü evimde, sizin kültürünüzde yasaklı olan şeyler vardı ve ben, seni hiçbir zaman rencide etmek istemedim.”

Türkkkan, bunu bu şekilde düşünmemesinden dolayı hayıflandı. Her zaman Makedonka'nın ona samimi olmadığını düşünmüştü. Kendisi bize geliyor ama beni davet etmiyor. Her zaman

arkasından bir şey çevirecek potansiyeli olduğuna inanmıştı. Makedonka da, tam olarak onu tanıyamamış olmanın pişmanlığını yaşadı, zira Türkkkan her zaman onun evine gitmek, onu daha yakından tanımak istemişti. Anne ve babaların kavgasını, çocuklar çekmişti. Bu hikâyede, anne ve babalar mağlup ve mahcuptu. Galip ise, köprü ve kızlardı. Vardar aktıkça, köprü yenilenecek, köprü yenilendikçe, umut yeşerecektir bu topraklarda.

Aslında, bu köprü ne Fatih Sultan Köprüsü, ne de Kamen Most idi; bu köprü, iki ayrı lisânın onuru, iki yakanın birliği, iki ayrı ama aynı insanın sek sek oynama yeri idi. Bu köprü değerler köprüsü idi. Bu köprüde o değerler anlaşıldığına ve saygı duyulduğuna, buradaki millete bal ve kan olacaktı. Anlamak ve anlaşılmaq için de, dinlemek gerekiyordu. Şimdi, iki anne yıllarca göz yaşlarının yıkadığı ama yıkamadığı, tertemiz ve umut dolu bir geleceğe köprü oldular.

BAL I KAN¹

Burcu Aliyi

Gostivar-Sjeverna Makedonija

Dvije ranjene ratničkæ duše koje su, nakon toliko godina, uspjele pobjeći iz doline kajanja, čežnje, ponosa, diskriminacije i sebičnosti. Skoplje i ove dvije ranjene ratničke duše obavio je miris pomalo stidljivosti, pomalo nelagode i nota zakašnjenja. Trčeći brzim koracima, poput dvije ranjene ptice, istovremeno su se mučile ali i nastojale da što brže stignu do cilja kako ne bi još više zakasnile. Jesu li poranile ili zakasnile; nisu ni one bile sigurne. To je bilo davno. Dvije djevojke sa pletenicama koje su se rastale negdje iza Šar planine, na mostu Fatih Sultan. Sada su ponovo stajale jedna naspram druge. Bile su odlučile da se neće više viđati. Tada je razlog rastanka bio ovaj kameni prijelaz. Ovaj prijelaz je spajao dvije strane. Dva svijeta prisutna u jednom gradu. Türkkan bi govorila da je to Most Fatih Sultan, a Makedonka da je to Kameni most i tako godinama nije više bilo jasno ko koga ganja. Obje su bile upravu na svom jeziku, a jezik zajedništva je bio oštećen i izranjavan. Jezik jedinstva je bio jedan.

1 Naslov 'Bal i Kan' aludira na naziv Balkana, gdje 'bal' znači med, a 'kan' znači krv.

Na pragu ovog prijateljstva nije bilo krivca; rekle su “Krivac je prošlost”, nisu uspjele izustiti “Prošlost je ostala iza, a mi ćemo da gledamo naprijed.” Objema je zaglavila knedla u grlu, obje su rekle “Moje je”, nisu mogle izustiti “Naše je”. Kad bi rekle “Mi”, samo da su mogle reći “Mi”, možda se sumorna tvrđava zvana “Da sam barem” ne bi podizala niti na padinama mosta Fatih Sultan, niti na Kamenom mostu. Uvijek bi govorile “Možda”, zar nisu sve izgovorene riječi nakon rastanka bile uzaludne? Baš su ovdje, prije mnogo godina, nestale dvije nesretne ljubičice prijateljstva. Bal i kan nije ništa drugo učinio osim da umrlja ove ljubičice krvlju, i to krvlju prijateljstva. Samo jedna riječ je bila dovoljna da udalji srce od srca. A sada, sada su, zajedno sa svojim kćerkicama, ponovo stajale na mostu odluke da li će pogaziti zakletvu ili ne; izgleda da je voda hirovitog Vardara razbila čini sebičnosti.

Je li ovo bila jednostavno slučajnost ili Božiji plan? Objе su bile pred sucem u svijetu obračuna. Djevojčice su im bile svjedoci, njihovi odrazi, a ne odjeci. Nakon što su se dugo gledale, riječi su utihnule; a oči progovorile. Sporazumijevale su se bez da su progovarale, a i dva mala anđela pored njih su također gledala jedna drugu posmatrajući majčine suze. Odjednom, malešna srca su ih zaboljela. Možda su suze prolivene za prošlost napunile Vardar. Možda je upravo to ono što je Vardar činilo Vardarom.

Za Makedonku, ovaj most je bio Kameni most; most napravljen od kamena, a za Türkkan je bio most Fatih. Ustvari, ovaj most je bio oboje, bio je i Makedonka i Türkkan istovremeno. Koliko su samo igara igrale gdje se pobjednik ne bi ljutio na gubitnika. Koliko je samo zalogaja bilo podijeljeno, a ipak su obje posezale za onim najmanjim. I to sve dok oni pod zemljom nisu počeli vladati onima iznad nje, između ostalog, koja je bila njihova krivica?

Türkkan je pogledala suze koje su joj tekle. Sada, ovdje, postojale su njih dvije samo kao Makodenka i kao Türkkan. Tako je bilo i prije nekoliko godina. Ovaj most su izgradile zajedno. Ovaj most je bio njihov, izgrađen da proširi miris prošlosti i da spoji, a ne da

uhapsi dvije duše u staklene boce. One su postojale kako bi spojile bal i kan, a ne kako bi pomiješale otrov i med.

Makedonka je čvrsto uhvatila ručicu svoje kćerke i polahko je pokušavala približiti Türkkaninoj kćerci. “Dok su nad njima kružili crni oblaci razdora i zla, pomislila je u sebi: “Eh, da barem nisam pustila Türkkaninu ruku.” Srce je zažigalo. To je, nakon toliko godina, bio krik prkosa i pobuna, uprkos rukama koje su ih nekad pokušavale rastaviti i udaljiti jedna od druge.

Dva mala anđela, približavajući se, pružila su ruke jedna drugoj, osjetivši toplinu majčinih ruku i srdačnost iskrenosti. Dječija čud, nasmiješile su se jedna drugoj i odmah se, tu pred njima, počele igrati. Majke su ih posmatrale.

Dok su ih posmatrale, Türkkan je prišla Makedonki.

“Sjećaš li se, Makedonka, ovdje smo preskakale vijaču. Jednom smo se toliko zaigrale da smo ostale do mraka.”

“To nisam nikad ni zaboravila, ja sam te bila ovdela kući tada.”

“Da, Makedonka, ti si bila hrabrija od mene. Ja sam bila malo kukavica.”

“Ne, ne. I ti si bila hrabra, mene je samo zanimalo šta li je to na drugoj strani mosta. Zato te nisam ostavljala samu. Mama mi je bila zabranila da pređem na drugu stranu mosta, pa sam joj tada slagala da smo se zaigrale.”

“Čuj, znači zbog toga si nam stalno dolazila. Da si barem rekla, češće bih te vodila kod mene.”

“Da. Moram priznati, mnogo me zanimala vaša kultura i način života. Mnogo mi se i sviđala. Razlog tome je bilo jer smo i mi živjeli isto. Samo je kod vas to bilo na turskom, a kod nas na makedonskom jeziku. Poslije, poslije šta bi pa se sada...”

“I mene je privlačio vaš način života, Makedonka, ali me ti nikada nisi pozvala kod sebe.”

“Upravu si, nisam te nikad pozvala. Zato što su u našoj kući bile stvari zabranjene po vašoj kulturi, nisam htjela da te povrijedim.”

Türkkan je bilo žao što joj to nije bilo na um palo. Oduvijek je mislila da Makedonka nije bila potpuno iskrena prema njoj. Ona bi dolazila nama, a nikada mene ne bi zvala. Uvijek je vjerovala da ima potencijala da joj nešto smisli iza leđa. A Makedonka se kajala što nije nju upoznala toliko dobro, jer je Türkkan oduvijek željela da posjeti njenu kuću i da je bolje upozna. Svađe dviju porodica su povukle i djecu sa sobom. U ovoj priči su porodice bile poražene i posramljene, a djevojke i most su bili pobjednici. Sve dok teče rijeka Vardar, most će se obnavljati a sve dok se most obnavlja, nada će cvjetati na ovim prostorima.

Ustvari ovaj most nije bio ni Kameni ni Fatih Sultan nego ovaj most je bio ponos dva različita jezika, jedinstvo dviju obala, mjesto gdje se se igrala škole dva različita, a ipak ista djeteta. Ovaj most je bio most vrijednosti. Sve dok se na ovom mostu vrijednosti shvataju i poštuju – tako će i on biti ovom narodu med i krv. Da bi se razumjelo i da bi se bilo razumljeno, bilo je potrebno slušati. Tako su ove dvije majke postale most ka budućnosti koji je čist i pun nade, onaj kojeg su godinama prolivene suza mogle oprati, ali ne i uništiti.

